

**EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA**

Evidenčné číslo:15200/I/2012/3696918299

**POLITIKA KONKURENCIESCHOPNOSTI
V PODMIENKACH EURÓPSKEJ ÚNIE A JEJ
ZÁKLADNÉ PROBLÉMY**

Diplomová práca

2012

Bc. Peter Hrčka

**EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA**

**POLITIKA KONKURENCIESCHOPNOSTI
V PODMIENKACH EURÓPSKEJ ÚNIE A JEJ
ZÁKLADNÉ PROBLÉMY**

Diplomová práca

Študijný program: 6230 Hospodárska politika

Študijný odbor: 3.3.1 Národné hospodárstvo

Školiace pracovisko: Katedra hospodárskej politiky

Vedúci záverečnej práce: doc. Ing. Mária Tokárová, PhD.

Bratislava 2012

Bc. Peter Hrčka

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že záverečnú prácu som vypracoval samostatne a že som uviedol všetku použitú literatúru.

Dátum: 27. 4. 2012

.....
(podpis študenta)

ABSTRAKT

Bc. HRČKA, Peter: *Politika konkurencieschopnosti v podmienkach Európskej únie a jej základné problémy*. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Národohospodárska fakulta; Katedra hospodárskej politiky. – Vedúci záverečnej práce: doc. Ing. Mária Tokárová, PhD. – Bratislava: NHF EU, 2012, 91 s.

Cieľom záverečnej práce je komplexne identifikovať politiku konkurencieschopnosti na úrovni Európskej únie a jej základné problémy. Práca je rozdelená do 5 kapitol. Obsahuje 3 grafy, 11 tabuliek. Prvá kapitola je venovaná teoretickému vymedzeniu politiky konkurencieschopnosti a zahŕňa teoretické prístupy k chápaniu pojmu konkurencieschopnosť doma i v zahraničí. V ďalšej časti sa charakterizuje vplyv krízy na konkurencieschopnosť a spôsoby jej merania. V ostatných dvoch kapitolách sú charakterizované ciele, metodika práce a metódy skúmania. Záverečná kapitola sa zaoberá uplatňovaním konkurencieschopnosti cez projekty a jej pozitívnymi a negatívnymi dopadmi na ekonomiku SR a členských štátov. Výsledkom riešenia problematiky je objektívne zdôvodnenie problémov politiky konkurencieschopnosti Európskej únie.

Kľúčové slová:

konkurencieschopnosť, konkurenčná schopnosť, inovácie, inovačná výkonnosť, Lisabonská stratégia, Stratégia Európa 2020.

ABSTRACT

Bc. HRČKA, Peter: *Policy of Competitiveness in Terms of European Union and its Fundamental Problems*. – The University of Economics in Bratislava. Faculty of National Economy; Department of Economic Policy. – Supervisor: doc. Ing. Mária Tokárová, PhD. – Bratislava: NHF EU, 2012, 91p.

The aim of the thesis was to comprehensively identify the policy of competitiveness in terms of EU and its fundamental problems. The work is divided into 5 chapters. It contains 3 charts, 11 tables. The first chapter is dedicated to defining the policy of competitiveness and includes theoretical approach to understanding the concept of competitiveness at home and abroad. The next section describes the impact of the crisis on the competitiveness and ways to measure it. In the next two parts the objectives, methodology and work methods of examinations are characterized. The final chapter deals with the achievement of competitiveness through the project and its positive and negative impacts on the economy of the SR and the Member States. The result of this work is an objective justification of problems in policy of competitiveness of EU.

Keywords:

competitiveness, innovation, innovation performance, Lisbon Strategy, Strategy Europe 2020.

O B S A H	str.
Úvod	7
1 Teoretické východiská konkurencieschopnosti	9
1.1 Základné teoretické prístupy k problematike politiky konkurencieschopnosti	9
1.1.1 Konkurencieschopnosť ako základný atribút súčasného vývoja svetovej ekonomiky	12
1.2 Prehľad teoretických názorov na problematiku konkurencieschopnosti v Slovenskej republike a v zahraničí	13
1.3 Konkurencieschopnosť a spôsoby jej merania	17
1.3.1 Globálny index konkurencieschopnosti	19
1.3.2 Celosvetový index konkurencieschopnosti	20
1.3.3 Ďalšie ukazovatele merania dosiahnutého stupňa konkurencieschopnosti	22
1.4 Kríza a konkurencieschopnosť	25
2 Cieľ práce	29
3 Metodika práce a metódy skúmania	30
4 Výsledky práce	32
4.1 Európska únia ako významné integračné zoskupenie	32
4.2 Pohľad na vznik Európskej únie cez rôzne zmluvy	34
4.2.1 Lisabonská stratégia a dôvody jej zlyhania	39
4.2.2 Lisabonská zmluva ako základ novej Zmluvy o fungovaní Európskej únie	43
4.3 Stratégia Európa 2020 a jej význam	44
4.4 Európska únia a problémy jej konkurencieschopnosti	46
4.4.1 Nevyhnutnosť merania konkurenčnej schopnosti v krajinách Európskej únie	47
4.4.2 Súčasný stav inováčnej výkonnosti krajín Európskej únie	52
4.5 Charakteristika nástrojov Európskej únie na podporu konkurencieschopnosti	56
4.5.1 Cieľ Európskeho fondu regionálneho rozvoja	58
4.5.2 Európsky sociálny fond a jeho úlohy	58
4.5.3 Kohézny fond a jeho význam	59
4.5.4 Európska centrálna banka ako významný nástroj zvyšovania konkurencieschopnosti	60
4.6 Riešenie problému konkurencieschopnosti v krajinách Európskej únie v súčasnosti	62
4.6.1 Vplyv krízy na ekonomiku krajín Európskej únie	63
4.6.2 Súčasná opatrenia krajín Európskej únie na riešenie krízy	68
4.7 Ekonomika Slovenskej republiky a charakteristika jej konkurencieschopnosti	71
5 Diskusia	78
Záver	80
Zoznam použitej literatúry	82

ÚVOD

S rastúcou otvorenosťou a integráciou ekonomík sa zvyšuje význam vzájomného porovnávania organizácií, krajín a regiónov. V súčasnosti možno povedať, že nielen podniky vstupujú do konkurenčného boja a snažia sa získať čo najlepšiu pozíciu na trhu a maximalizovať zisky, ale konkurencia sa týka aj území, regiónov a národov. Predovšetkým zabezpečenie dlhodobého rastu je dôležitou súčasťou objektívneho zhodnotenia aktuálnej situácie, možností a schopností v porovnaní s konkurenciou. Politika konkurencieschopnosti EÚ je veľmi široký pojem, ktorý zahŕňa tak rozsiahlosť a náročnosť definovania pojmu konkurencieschopnosť, ako aj rozľahlosť a diferencovanosť. Skúmanie konkurencieschopnosti je zamerané predovšetkým na identifikáciu a popis rozhodujúcich faktorov. Z makroekonomického hľadiska sa za kľúčové faktory považujú významné štatistické ukazovatele, ako napríklad konkurenčná výhoda a s tým spojená technologická úroveň výrobného procesu, inovačná výkonnosť a objem výdavkov na výskum a vývoj. Konkurencieschopnosť konkrétnej ekonomiky priamo vymedzuje úžitok podnikateľských jednotiek a životnú úroveň jej obyvateľov. Existuje široká škála kritérií, podľa ktorých sa porovnáva konkurencieschopnosť ekonomík. Práve to je priamym dôkazom zložitosti definovania daného termínu.

Tak EÚ, ako aj svetová ekonomika prechádzajú ustavičným vývojom, pri ktorom musia čeliť aj globálnej, hospodárskej, finančnej a sociálnej kríze. EÚ prijala medzi seba aj krajiny s nižšou úrovňou vyspelosti, a preto je pre ňu stále náročnejšie koordinovať politiky jednotlivých členských štátov a udržať si určitú úroveň konkurencieschopnosti. Jednou z možností riešenia sú aj inovácie, ktoré výrazne napomáhajú zvyšovaniu konkurencieschopnosti jednotlivých krajín a ich ekonomík.

Cieľom diplomovej práce je vymedziť a poukázať na problémy politiky konkurencieschopnosti v kontexte súčasných globálnych trendov vývoja svetovej ekonomiky a zanalyzovať posun vnímania konkurencieschopnosti od začiatku tohto storočia až po súčasnosť.

Obsahom prvej kapitoly diplomovej práce je teoretické vymedzenie pojmu konkurencia a konkurencieschopnosť pomocou rôznych názorových pohľadov významných ekonómov a inštitúcií. Objasňuje alternatívne prístupy k definovaniu konkurencieschopnosti z mikroekonomického hľadiska na úrovni podnikov a z makroekonomického hľadiska na úrovni, regiónov a národov. V druhej časti kapitoly sa

pozornosť venuje hodnoteniu a meraniu konkurencieschopnosti krajín pomocou rôznych indexov. Objasňuje dva najfrekvencovanejšie koncepty v oblasti multikultúrneho hodnotenia konkurencieschopnosti krajín, ktoré uvádza Svetové ekonomické fórum a Medzinárodný inštitút pre rozvoj manažmentu. Posledná časť sa venuje vzniku globálnej, hospodárskej, finančnej a sociálnej krízy a jej vplyvu na ekonomické prostredie členských krajín EÚ.

Začiatok praktickej časti diplomovej práce je zameraný na EÚ ako integračné zoskupenie, ktoré vznikalo postupným prijímaním jednotlivých zmlúv. Kľúčová je analýza dlhodobých stratégií konkurencieschopnosti, a to Lisabonskej stratégie, dôvodov jej zlyhania a stratégia „Európa 2020“. Ďalšia časť sa zaoberá súčasnými problémami konkurencieschopnosti EÚ a nevyhnutnosťou jej merania. Približuje postavenie členských štátov v rôznych rebríčkoch hodnotenia konkurencieschopnosti a poukazuje na inovačnú výkonnosť ako na dôležitý faktor rastu konkurencieschopnosti krajín. Zároveň uvádza základné nástroje na podporu konkurencieschopnosti, ako je Kohézny fond a štrukturálne fondy.

Vplyvom globálnej hospodárskej krízy sa zhoršili ekonomické vyhliadky členských krajín EÚ, a preto bolo nevyhnutné prijať opatrenia na zabezpečenie stability. Opatrenia, ktoré boli prijaté a majú prispieť k fiškálnej konsolidácii, sú obsahom ďalšej časti práce. Posledná časť diplomovej práce je zameraná na charakteristiku stavu konkurencieschopnosti SR.

1 TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ KONKURENCIESCHOPNOSTI

1.1 Základné teoretické prístupy k problematike politiky konkurencieschopnosti

Jednou z hlavných podmienok efektívne fungujúceho trhového mechanizmu je správne nastavené konkurenčné prostredie, ktoré dokáže zaručiť ekonomickým subjektom slobodu voľby a optimálne ekonomické výsledky ich rozhodovania. Problém konkurenčnej schopnosti, jej význam a sociálno-ekonomické dôsledky sú objektom a záujmom ekonomickej teórie už od konca 19. storočia. Voľná konkurencia ako spravodlivý faktor trhového mechanizmu nemôže byť regulatívom hospodárstva, pretože vedie k sústredeniu bohatstva a moci. Tento jasný dôsledok pôsobenia konkurencie vytvára tzv. tri druhy boja, a to:

- snahu o ekonomickú prevahu na jednotlivých trhoch,
- snahu o politickú moc a podmienenie jej sily a vplyvu v hospodárskom súťažení,
- snahu o ekonomickú a politickú nadvládu na medzinárodnej úrovni.¹

Politika konkurencieschopnosti predstavuje druh horizontálnej politiky, ktorá sa zameriava na podporu kľúčových faktorov rastu konkurenčných výhod krajiny, na sféry, ktoré zvyšujú schopnosť obstať v globálnej konkurencii súčasného i budúceho globálneho trhu. Reprezentuje štruktúrnu politiku ako súhrn makroekonomických a mikroekonomických politík, ktoré sú zamerané na efektívne využitie zdrojov v ekonomike a následne na efektívnu alokáciu. Primárnym cieľom politiky konkurencieschopnosti je podpora adaptačnej schopnosti ekonomiky a podpora subjektov, ktoré by sa mali prispôbiť meniacej sa globálnej konkurencii a vytvorenie prostredia na realizáciu takých kvalitatívnych zmien v ekonomike, ktoré by viedli k dlhodobu udržateľnému rozvoju.²

Za hlavnú oblasť rastu konkurencieschopnosti sa považujú technológie, legislatívna úprava a využívanie informačných a komunikačných technológií (ďalej IKT), informatizácia spoločnosti, vlastná inovačná schopnosť krajiny, podmienky pre transfer

¹ URAMOVÁ, M., a kol. 2003. *Hospodárska politika*. Banská Bystrica : EF UMB, 2003. s. 98. ISBN 80-8055-780-2.

² FIFEKOVÁ, E. 2007. Politika konkurencieschopnosti – štruktúrna politika. In *Teória a prax hospodárskej politiky*. Bratislava : Sprint vfra, 2007. ISBN 80-8908-580-4, s. 206.

technológií, rýchlosť preberania a zvládania technológií zo zahraničia, priame zahraničné investície (ďalej PZI), rast výdavkov na vedu a výskum a podmienky pre rast vzdelanostnej úrovne obyvateľstva. Nástroje a opatrenia politiky konkurencieschopnosti smerujú k budovaniu a rozvoju informačnej a poznatkovo založenej ekonomiky. Za prioritnú oblasť politiky konkurencieschopnosti sa v súčasnosti považuje tvorba stabilného makroekonomického rámca, ktorý je potrebný na zabezpečenie domácej a medzinárodnej konkurenčnej schopnosti krajiny a jej podnikov. Najväčší dôraz sa kladie na fiškálnu, cenovú, menovú stabilitu, solventnosť finančného systému, hospodárnosť vlády, efektívnosť verejných výdavkov, inštitucionálny a legislatívny rámec krajiny. Pri tvorbe mikroekonomických podmienok sú nástroje a opatrenia politiky konkurencieschopnosti zamerané na tvorbu zdravého podnikateľského prostredia, jeho efektívnosti a výkonnosti.³

S pojmom politika konkurencieschopnosti sa začíname stretávať v prvej polovici 70. rokov minulého storočia. Obzvlášť aktuálnou témou sa konkurencieschopnosť stala v 90. rokoch, teda v období vzniku jednotného trhu EÚ. Hlavným cieľom európskeho jednotného trhu je snaha zabezpečiť rast konkurenčnej schopnosti európskeho trhu tak, aby sa dokázal presadiť na svetovom trhu. Napriek dlhotrvajúcim a rozsiahlym diskusiám venovaným problematike konkurencieschopnosti sa však nepodarilo túto ekonomickú kategóriu teoreticky presne definovať. V absolútnom zmysle slova ju môžeme chápať ako schopnosť byť na danom trhu prítomný a stretávať sa na ňom s konkurenciou. V relatívnom význame vyjadruje úspešnosť daného subjektu vo vzťahu k ostatným subjektom, s ktorými sa na trhu stretáva a s ktorými si navzájom konkuruje.⁴

Dnes sa stretávame s nedôsledným označovaním toho, čo je naozaj obsahom konkurencieschopnosti. Na jednej strane sa používa konkurenčná výkonnosť, čo nezodpovedá anglickému „competitiveness“, a na strane druhej namiesto exportnej výkonnosti sa používa exportná schopnosť. Takisto sa často stretávame s rozlišovaním cenovej a necenovej konkurencieschopnosti. Zatiaľ čo cenová konkurencieschopnosť sa charakterizuje ako nákladové a cenové konkurenčné výhody, necenová konkurencieschopnosť sa niekedy označuje tiež ako inštitucionálna alebo ako kvalitatívna konkurencieschopnosť.⁵

³ FIFEKOVÁ, E. 2007. Politika konkurencieschopnosti – štruktúrna politika. In *Teória a prax hospodárskej politiky*. Bratislava : Sprint vfra, 2007. ISBN 80-8908-580-4, s. 206.

⁴ KUZMIŠIN, P. 2008. *Svetová ekonomika*. Košice : TU, 2008. 68 s. ISBN 978-80-8073-990-4.

⁵ BELKO, V. a kol. 2000. *Konkurenčná schopnosť slovenskej ekonomiky a jej štruktúrno-adaptačné súvislosti*. Bratislava : SAV, 2000. s. 6. ISBN 80-7144-105-8.

Zriedka sa stretávame s ekonomickým konceptom, ktorý by sa stal tak frekventovaným pojmom a problémom pri hospodársko-politických rozhodnutiach, ako je konkurenčná schopnosť. Rast konkurenčnej schopnosti ekonomiky sa najčastejšie spája s dlhodobou rastovou výkonnosťou, ktorá úzko súvisí s produktivitou výrobných faktorov a charakterom konkurenčných výhod. V priebehu ostatných dekád sa charakter konkurenčnej schopnosti ekonomiky viditeľne zmenil. Do 70. rokov bola konkurenčná schopnosť spájaná hlavne so schopnosťou podnikov presadiť sa na trhu. Hlavným záujmom boli predovšetkým statické konkurenčné výhody, založené na prírodných podmienkach, zručnostiach, zvyklostiach a tradíciách krajín. Tento veľký záujem vyúsťuje do skutočnosti, že všetky krajiny podliehajú zápasu o rast štandardu ekonomickej efektívnosti v podmienkach globálnej konkurencie. Prechod na kvalitatívne vyššiu úroveň konkurenčnej schopnosti ekonomiky je podmienený celým radom faktorov. Sú to:

- inovácie a technológie
- kvalita ľudských zdrojov
- stabilita makroekonomického prostredia
- stupňa internacionalizácie ekonomiky
- zdokonaľovanie a rozvoj infraštruktúry
- kvalita manažmentu projektov.⁶

V súčasnosti sú základom konkurenčných výhod inovácie a technológie. Rozsah inovačnej aktivity a technologického rozvoja definujú postavenie krajiny v medzinárodnej konkurencieschopnosti.

Pri vymedzení fenoménu konkurencieschopnosti ako metodologického východiska sa objavili rozdielne názory, ktoré sa týkajú najmä zmyslupnosti a opodstatnenosti nadpodnikových úrovní ich hodnotenia a rozšírenia zúženej tradičnej zahraničnoobchodnej dimenzie konkurencieschopnosti. Ak ide o jednotlivé úrovne hodnotenia konkurencieschopnosti, názory ekonómov sa zhodujú. Hoci ťažisko aktivity pre rast konkurencieschopnosti bude vždy na úrovni firiem, ktoré sa snažia za každú cenu predáť svoj výrobok, zvyšovať trhovú podiel a maximalizovať zisk, do procesu zvyšovania rastu konkurencieschopnosti vstupujú aj vlády štátov, ktorých cieľom je

⁶ FIFEKOVÁ, E. 2007. Politika konkurencieschopnosti – štruktúrna politika. In *Teória a prax hospodárskej politiky*. Bratislava : Sprint vfra, 2007. ISBN 80-8908-580-4, s. 206.

zvyšovať konkurencieschopnosť a v konečnom dôsledku zlepšiť životný štandard ich obyvateľov.⁷

1.1.1 Konkurencieschopnosť ako základný atribút súčasného vývoja svetovej ekonomiky

Globalizácia predstavuje jeden z hlavných trendov ekonomických zmien, ktoré majú vplyv na všetky oblasti bežného života. Priebeh procesu globalizácie vo výraznej miere mení charakter konkurencie a konkurencieschopnosti jednotlivých krajín či regiónov z hľadiska rýchlosti a závažnosti zmien v technologických, ekonomických, sociálnych a environmentálnych faktoroch, ako aj v rastúcej interdependencii vývoja jednotlivých krajín, regiónov a lokalít. Táto skutočnosť nachádza odraz v inovatívnych prístupoch ku skúmaniu a prognózovaniu podmienok a faktorov konkurencieschopnosti.⁸

V dôsledku intenzity globalizácie globálna konkurencia podstatne mení parametre konkurencieschopnosti a zvyšuje náročnosť adaptačných procesov z hľadiska inovačného obsahu kvality, nákladov, ako aj z hľadiska času. Tento proces charakterizujú dve základné línie, ktoré určujú presnú pozíciu konkurencieschopnosti. Prvá línia predstavuje využívanie konkurenčných výhod nízkych nákladov a opiera sa o nízke mzdy, nenáročné normy bezpečnosti práce, o slabú ochranu životného prostredia. Druhá línia sa zameriava na vytváranie a využívanie dynamických konkurenčných výhod, ktoré sa koncentrujú na inovácie a kvalitu výrobkov a služieb. Úlohou tejto línie je zvýšenie nárokov na systematické vytváranie nevyhnutných predpokladov vo sfére výskumu, vzdelávania, proinovačného podnikateľského prostredia, ale aj politickej a ekonomickej stability.⁹

Krajiny s vyspelým trhovým hospodárstvom zaznamenávajú neustály nárast ekonomík najrozvinutejších podnikov a firiem na svetových trhoch. Z bežného podnikateľského priestoru sa pomaly vytráca národná identita a základom sa stáva súbor medzinárodne akceptovateľných technicko-ekonomických parametrov, ktoré možno označiť jedným slovom, a to konkurencieschopnosť. S uplatňovaním konkurencieschopnosti úzko súvisí aj nástup nových adeptov na svetové trhy 90. rokoch 20. storočia, ktorí neustále tlačia na rozvinuté trhové ekonomiky, aby posilňovali svoje postavenie na svetovom trhu. Taktiež obrovská sila rýchlo mohutnejúcich transnacionálnych korporácií (ďalej TNK) vedie

⁷ OUTRATA, R. a kol. 2006. *Globalizácia a slovenská ekonomika*. Bratislava : EÚ SAV, 2006. s. 165. ISBN 80-7144-150-3.

⁸ OBADI, S. M. 2008. *Globálna ekonomika*. Bratislava : EÚ SAV, 2008. s. 147. ISBN 978-80-7144-169-4.

⁹ WORKIE, T. M. 2006. *Vývoj perspektívy svetovej ekonomiky*. Bratislava : EÚ SAV, 2006. s. 240. ISBN 80-7144-152-X.

k rastu hyperkonkurencie. Globálne smerovanie svetového hospodárstva tlačí na všetky súčasti procesu konkurencieschopnosti. Najväčší tlak však vytvára na kvalitu riadenia a na dôslednosť jeho vnútornej organizácie.¹⁰

Konkurencieschopnosť má dva pohľady, ktoré sú spolu úzko späté, a to schopnosť vytvárať ofenzívny tlak na konkurentov a schopnosť tomuto tlaku čeliť. Ofenzívna zložka konkurencieschopnosti je priamo naviazaná na rozvíjanie a obnovovanie konkurenčnej výhody.

1.2 Prehľad teoretických názorov na problematiku

konkurencieschopnosti v Slovenskej republike a v zahraničí

Pojem konkurencieschopnosť má svoje začiatky dávno v histórii a je výsledkom myšlienok významných ekonómov, filozofov a organizácií. Na to, aby sme lepšie pochopili význam konkurencieschopnosti, treba spomenúť základné vývojové idey. Začiatky smerujú k myšlienkam klasických ekonómov, ktorí identifikovali výrobné faktory, a to práca, pôda, kapitál. D. Ricardo vo svojom diele „Princípy politickej ekonómie a vzdelávania“ definoval zákon komparatívnych výhod, ktorý zdôrazňuje myšlienku, ako by mali krajiny súťažiť. Podstatnú úlohu pritom zohráva odlišnosť jednotlivých krajín a tým aj rozdielne náklady obetovanej príležitosti. M. Weber v diele „Protestantská etika a duch kapitalizmu“ stanovil vzťah medzi hodnotami, náboženskou vierou a ekonomickým výkonom krajín. Ďalší významný ekonóm J. A. Schumpeter v diele „Kapitalizmus, socializmus a demokracia“ zdôraznil úlohu podnikateľa, ktorého stavia do úlohy faktora konkurencieschopnosti. Ďalej uvádza, že pokrok je výsledkom nerovnováhy, ktorý ovplyvňuje inovácie a technologické zlepšenia. M. Porter sa vo svojej publikácii „Konkurenčná výhoda národov“ pokúsil zlúčiť všetky tieto myšlienky do uceleného systémového modelu, ktorý nazval diamant konkurencieschopnosti.¹¹

Základom konkurencieschopnosti krajín bolo otvorenie medzinárodného obchodu. Niektorí ekonómovia považujú Veľkú hospodársku krízu v 30. rokoch 20. storočia za medzník otvorenia svetového trhu. Krajiny vtedy reagovali na depresiu protekcionistickou politikou. Aby sa predišlo tejto situácii, došlo k systematickej liberalizácii obchodu. Ďalej nasledoval vznik Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (ďalej OECD)

¹⁰ KUZMIŠIN, P. 2008. *Svetová ekonomika*. Košice : TU, 2008. s. 67. ISBN 978-80-8073-990-4.

¹¹ GARELLI, S. 2011. *The fundamentals and history of competitiveness*. [online]. [cit. 2012-02-15]. Dostupné na internete: <<http://www.imd.org/research/centers/wcc/upload/Fundamentals.pdf>>.

a Svetovej obchodnej organizácie (ďalej WTO). Finálnou fázou liberalizácie bol vznik zón voľného obchodu a regionálnych zoskupení, ako je EÚ.¹²

Definovať konkurencieschopnosť nie je jednoznačné. V ekonomickej literatúre existuje množstvo odlišných názorov a uhlov pohľadu na túto tému. Európska komisia (ďalej EK) definuje konkurencieschopnosť ako „schopnosť podnikov, priemyselných odvetví, regiónov, krajín a nadnárodných regiónov vystavených medzinárodnej súťaži generovať relatívne vysoký dôchodok a úroveň zamestnanosti”.

Svetové ekonomické fórum (ďalej WEF) je jednou z najakceptovateľnejších inštitúcií, ktorá sa zaoberá problémom konkurencieschopnosti a jej meraním. WEF definuje konkurencieschopnosť ako „sústavu inštitúcií a hospodárskych politík podporujúcu vysoké miery ekonomického rastu zo strednodobého hľadiska“. Produktivita krajiny ovplyvňuje jej prosperitu a tiež mieru návratu investícií.¹³ Ďalšou významnou inštitúciou, ktorá sa zaoberá konkurencieschopnosťou krajín, je švajčiarsky Inštitút pre rozvoj manažmentu (ďalej IMD). IMD definuje konkurencieschopnosť, ako „spôsob, akým krajina riadi celkové množstvo svojich zdrojov a kompetencií, aby zvýšila prosperitu svojich obyvateľov“. IMD pod pojmom prosperita rozumie viac ako len ekonomický rast, napr. kvalitu života, ochranu životného prostredia, atď. Prosperita je závislá od národných hodnotových systémov, a preto je pre každú krajinu odlišná.¹⁴ OECD definuje konkurencieschopnosť ako „schopnosť spoločností a odvetví, regiónov, národov a nadnárodných celkov generovať relatívne vysoké úrovne príjmov z výrobných faktorov, ale aj ich využitie na udržateľnej úrovni v súčasnom konkurenčnom prostredí“.¹⁵

V súčasnosti je pojem konkurencieschopnosť jeden z najfrekvencovanejších pojmov v ekonómii. E. Klvačová uvádza, že „konkurencieschopnosť sa stala predmetom bádania, politickým heslom, ideológiou, vedou, zaklínadlom, módou i modlou súčasného globalizovaného sveta”. Výraz konkurencieschopnosť má základ v slove konkurenčný, ktorý je v literatúre často definovaný ako súťaživý, súperivý. Konkurencieschopnosť teda znamená schopnosť subjektu konkurovať, či súťažiť na trhu. J. Freebairn definuje konkurencieschopnosť ako „schopnosť ponúkať tovary a služby, po ktorých je dopyt

¹² GARELLI, S. 2011. *The fundamentals and history of competitiveness*. [online]. [cit. 2012-02-15]. Dostupné na internete: <<http://www.imd.org/research/centers/wcc/upload/Fundamentals.pdf>>.

¹³ SCHWAB, K. 2011. *The Global Competitiveness Report 2011-2012*. Geneva : SRO-Kundig, 2011. 4 s. ISBN 978-92-95044-74-6.

¹⁴ GARELLI, S. 2011. *The fundamentals and history of competitiveness*. [online]. [cit. 2012-02-15]. Dostupné na internete: <<http://www.imd.org/research/centers/wcc/upload/Fundamentals.pdf>>.

¹⁵ KOVALČÍK, M. a kol. 2009. *Zvyšovanie konkurencieschopnosti subjektov lesného hospodárstva*: Odborná príručka. Zvolen : NLC, 2009. s. 6. ISBN 978-80-8093-101-8.

v čase, na mieste a v úprave, ktorá je aspoň na takej úrovni, ako ju ponúka konkurencia, pričom návratnosť výrobných nákladov je na úrovni príležitostných nákladov“.¹⁶ Definícia poukazuje na fakt, že konkurenčné produkty sú také, ktoré dokážu konkurovať na zahraničných trhoch aspoň tak dobre, ako tam pôsobiace produkty. Inak povedané, je potrebné stanoviť určitú úroveň, ktorú musí podnikateľ zvládnuť, ak chce svoju produkciu predat’.

Konkurencieschopnosť je prakticky veľmi jednoducho definovaná na úrovni podniku, zatiaľ čo na úrovni regiónov alebo krajín je jej definovanie zložitejšie a zahŕňa viacero prístupov. Konkurencieschopnosť možno definovať podľa M. Šikulu na základe referenčnej úrovne ako „mikroekonomickú konkurencieschopnosť na úrovni sektorov, odvetví a ich skupín, na úrovni regiónov a jednotlivých krajín“.¹⁷ Na úrovni podniku A. Pavlík definuje konkurencieschopnosť ako „schopnosť podniku ponúknuť rovnaké alebo lepšie podmienky zákazníkovi, ako ponúkajú iné podniky“.¹⁸ L. Blažek definuje konkurencieschopnosť podniku ako „potenciál (schopnosť), ktorý podniku umožňuje uspieť v súťaži s inými podnikmi“.¹⁹

Dnes konkurencieschopnosť nie je spájaná iba s podnikmi a ich schopnosťou presadiť sa na trhu. Avšak niektorí ekonómovia nesúhlasia s tým, aby sa konkurencieschopnosť vzťahovala aj na štáty, pretože sa nedá hovoriť o konkurencieschopnosti tam, kde sú prítomné zásahy štátu. Tento názor prezentuje E. Farkašová, ktorá definuje konkurencieschopnosť ako „schopnosť ekonomických subjektov (firiem, regiónov i krajín) prenikať s výrobkami a službami na svetové trhy a z tejto výmeny získavať výhody. Toto poňatie je zlučiteľné so štátnou reguláciou ekonomiky nového typu, ktorá začala vznikať súbežne s prehlbovaním globalizácie a ktorá už nie je spojená s tradičnou protekcionistickou zahraničnoobchodnou politikou“.²⁰

¹⁶ FREEBAIRN, J. 1986. *Implications of Wages and Industrial Policies of Competitiveness on Agricultural Export Industries*. [online]. [cit. 2012-08-03]. Dostupné na internete: <<http://ageconsearch.umn.edu/bitstream/12315/1/55010079.pdf>>.

¹⁷ MELIŠEK, F. 2008. *Ekonomický rast a štruktúrne zmeny*. 1. vyd. Bratislava : Sprint dva, 2008. s. 134-135. ISBN 978-80969927-7-5.

¹⁸ PAVLÍK, A. 2006. Malé a stredné podniky – kategorizácia a charakteristika. In *Konkurencieschopnosť slovenských malých a stredných podnikov v hospodárskom priestore integrovanej Európy*. ISBN 80-225-2274-0, Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2006. s. 13.

¹⁹ BLAŽEK, L. 2005. *Výzkum konkurencieschopnosti podniků: aplikace stakeholderského principu*. In *Vývojové tendence podniků*. Svazek 1. Brno : Masarykova univerzita, 2005. s. 56. ISBN 80-210-3847-0

²⁰ FARKAŠOVÁ, E. 2009. *Meranie konkurencieschopnosti na úrovni subnacionálnych regiónov*. [online]. Košice : Ekonomická fakulta TU. [cit. 2012-2-25]. Dostupné na internete: <<http://www3.ekf.tuke.sk/work/Konferencia%20Herlany%20ZbornikCD/doc/Farkasova.pdf>>.

Väčšinou sa však ekonómovia prikláňajú k názoru, že konkurencieschopné musia byť aj národy, regióny resp. odvetvia. Preto je skúmanie konkurencieschopnosti potrebné na viacerých úrovniach. Je to:

- konkurencieschopnosť regiónu
- konkurencieschopnosť štátu
- konkurencieschopnosť odvetvia
- konkurencieschopnosť podniku
- konkurencieschopnosť produktu.

Existuje veľa názorov na vyjadrenie konkurencieschopnosti na úrovni regiónu, a tiež veľa názorov na samotnú podstatu a existenciu konkurencieschopnosti regiónov. M. Viturka tvrdí, že „pri aplikácii konkurencieschopnosti na podniky platí, že neúspešné subjekty sú vytlačané z trhu, ale v prípade regiónov sa znížená schopnosť konkurovať prejaví v primeranom znížení životnej úrovne“.²¹

Konkurencieschopnosť štátu je tiež dôležitou a základnou podmienkou konkurencieschopnosti podnikovej sféry, pretože nie je možné vylúčiť schopnosti jednotlivých podnikov a byť konkurencieschopný na zahraničných trhoch bez podpory konkurencieschopného prostredia.²²

Najčastejšie hodnotiacou zložkou je hodnotenie konkurencieschopnosti na úrovni podniku. Konkurencieschopnosť je základná vlastnosť existencie podniku, ktorá sa realizuje ako schopnosť udržiavať a rozširovať majetok vlastníkov podniku. V tomto význame je konkurencieschopnosť podniku dôležitou otázkou strategického významu pre vrcholové vedenie podniku.

Konkurencieschopnosť produktu ovplyvňuje schopnosť podniku, ako ponúknuť rovnaké alebo lepšie podmienky zákazníkovi ako jeho konkurenti. Preto sa pri meraní konkurencieschopnosti produktu musí analyzovať merateľná vlastnosť výrobku a tiež rešpektovanie subjektívnych preferencií zákazníkov, na ktoré vplyvajú ich potreby, hodnoty alebo momentálne nálady. Konkurencieschopnosť je dynamická kategória, ktorá

²¹ VITURKA, M. 2004. *Hodnocení regionální kvality podnikatelského prostředí z pohledu inovačního potenciálu*. [online]. [cit. 2012-13-02]. Dostupné na internete: <<http://147.232.5.246/ekf/nmnc/doc/Viturka.pdf>>.

²² VIDA, M. 2009. *Analýza faktorov konkurencieschopnosti slovenských podnikov* [online]. [cit. 2012-02-14]. Dostupné na internete: <<http://www.sjf.tuke.sk/transfereinovacii/pages/archiv/transfer/13-2009/pdf/133-136.pdf>>.

je realitou podniku, ak poskytovaný produkt je schopný nielen uspokojiť potreby zákazníka, ale aj vedie k opätovnému nákupu produktu.²³

Komplexnú definíciu konkurencieschopnosti prezentuje D. Šíbl, ktorý definuje konkurencieschopnosť ako „súbor inštitúcií, politik a regulácií, ktoré podporujú vysokú úroveň produktivity a podnecujú jej dlhodobu udržateľný rast. Konkurencieschopnosť na úrovni ekonomiky možno charakterizovať ako schopnosť krajiny prenikať svojimi obchodovateľnými tovarmi a službami na svetové trhy a z tejto medzinárodnej výmeny získať výhody. Makroekonomické ukazovatele, ktoré determinujú konkurencieschopnosť, sú miera inflácie, miera domácich úspor, deficit verejných financií, úroveň a vývoj reálneho výmenného kurzu. Konkurencieschopnosť sa stáva prostriedkom na dosahovanie národohospodárskych cieľov a prejavuje sa rastom životnej úrovne občanov. Možno o nej uvažovať nielen na národohospodárskej, ale tiež i na regionálnej, odvetvovej a podnikovej úrovni.“²⁴

Významný ekonóm, nositeľ Nobelovej ceny za ekonómiu, P. Krugman tvrdí, že konkurencieschopnosť patrí len firmám, ktoré súťažia na trhu. Ďalej uvádza, že „koncept národnej konkurencieschopnosti je nepolapiteľný“, pretože je neistou množinou faktorov, ktorá predstavuje rast produktivity. Podľa P. Krugmana môže byť použitý ako spúšťač potrebných reforiem, napríklad ak ide o znižovanie rozpočtového deficitu, investovanie do vedy a výskumu alebo o vybudovanie infraštruktúry“.²⁵

1.3 Konkurencieschopnosť a spôsoby jej merania

Samotný pojem konkurencieschopnosť podniku možno charakterizovať viacerými spôsobmi a rovnako aj metódy merania konkurencieschopnosti sa budú líšiť v závislosti od rôzneho chápania pojmu konkurencieschopnosť. Ak konkurencieschopný podnik je ten, ktorý dokáže dlhodobu udržať, prípadne zvyšovať svoj podiel na trhu, potom musí byť aj ziskový. Z hľadiska tohto prístupu je konkurencieschopnosť prezentovaná na základe ukazovateľov hodnotiacich ziskovosť podniku.²⁶ Tieto ukazovatele môžu byť napr. hrubá a čistá rentabilita celkového kapitálu, rentabilita vlastného kapitálu, aktív, nákladov

²³ ŠEBO, J. – ŠEBOVÁ, M. 2010. *Meranie konkurencieschopnosti viackriteriálnym hodnotením*. [online]. [cit. 2012-14-02]. Dostupné na internete: <www.cjournal.cz/files/23.pdf>.

²⁴ ŠÍBL, D. 2003. Ako dosiahnuť medzinárodnú konkurencieschopnosť firmy. In *Produktivita*. 2003. s.7. ISSN 1335-5961.

²⁵ KRUGMAN, P. R. 1996. *Pop Internationalism*. 2. vyd. Massachusetts : Institute of Technology, 1996. s 5–10. ISBN 0-262-11210-8.

²⁶ RAJČINOVÁ, M. 2006. *Konkurencieschopnosť a možnosti jej merania*. [online]. [cit. 2012-02-20]. Dostupné na internete: <www.fem.uniag.sk/mvd2006/zbornik/sekcia1/s1_rajcaniova_mirosla_175.pdf>.

a tržieb. Ďalej možno tieto ukazovatele doplniť o ukazovatele solventnosti, resp. platobnej neschopnosti.

Na meranie konkurencieschopnosti na úrovni národného hospodárstva existuje široká škála ukazovateľov, ktoré využívajú popredné svetové, resp. vzdelávacie inštitúcie a ktorých štruktúra je presne uvedená v mnohých publikáciách. Prostredníctvom týchto ukazovateľov možno zisťovať mieru úspešnosti jednotlivých ekonomík podľa vybraných kritérií. Na tento proces sa využívajú indexy konkurencieschopnosti a zostavujú sa rebríčky jednotlivých krajín, či regiónov.

Podľa E. Farkašovej by sme konkurencieschopnosť krajín mohli merať dvoma základnými spôsobmi.²⁷ Prvý spočíva v kvalitatívnom a kvantitatívnom popise jednotlivých súčastí konkurencieschopnosti, teda v charakteristike jeho technickej infraštruktúry, kvalifikácie a mzdovej náročnosti pracovnej sily vo fungovaní verejnej správy a verejného sektora, v bezpečnosti a kvalite služieb a pod. Druhou alternatívou je meranie samotných dôsledkov konkurencieschopnosti. Ide teda o ekonomickú úroveň prostredníctvom určitých ukazovateľov v prepočte na jedného obyvateľa, napr. úrovňou HDP vytvoreného v regióne, mierou nezamestnanosti, priemernými príjmami a pod. Avšak meranie týmto spôsobom môže byť skreslené skutočnosťou, či potenciál, ktorý má región k dispozícii, bol aj využitý. M. Pichanič prezentuje meranie konkurencie na národnej úrovni ako problém.²⁸ Uvádza, že konkurencieschopnosť ako makroekonomický jav je určovaný rôznymi faktormi, ako sú deficit štátneho rozpočtu, výška úrokových sadzieb, kurz meny, ktoré nestačia na presné určenie konkurencieschopnosti. Takisto je nedostatočné porovnávanie dostupnosti prírodných zdrojov alebo nadbytku pracovnej sily. Vysvetľuje to na príklade vyspelých krajín, ktoré majú vysokú životnú úroveň, ako sú napr. Južná Kórea, Japonsko, Taliansko, Švajčiarsko. Existujú zjavné rozdiely v týchto faktoroch, a to v tom, aby sa dala nimi konkurencieschopnosť vysvetliť. Jeden z najpresnejších ukazovateľov je národná produktivita vyjadrená v HDP, teda hodnota vyrobenej produkcie a služieb za jeden rok a vo firmách hodnota produkcie na jednotku produkcie alebo kapitálu.

V minulosti a takisto aj dnes vznikajú rôzne iniciatívy, ktoré sa snažia čo najpresnejšie merať konkurencieschopnosť. Hodnotia konkurencieschopnosť krajín

²⁷ FARKAŠOVÁ, E. 2012. *Meranie konkurencieschopnosti na úrovni subnacionálnych regiónov*. [online]. [cit. 2012-02-22]. Dostupné na internete:

<<http://www3.ekf.tuke.sk/work/Konferencia%20Herlany/zbornikCD/proceedings.html>>.

²⁸ PICHANIČ, M. 2004. *Medzinárodný management a globalizace*. Praha : C. H. BECK, 2004. s. 31. ISBN 80-7179-886-X.

pomocou rôznych indexov, pričom vytvárajú rôzne modely rozsiahlych a detailných hodnotení konkurenčnej schopnosti ekonomík a zostavujú rebríčky ich umiestnenia v porovnaní s konkurenciou. Na základe týchto výsledkov sa dedukujú opatrenia, ktoré sú následne implementované do hospodárskej politiky štátov. Metodiky, ktoré sa používajú, sú často dosť odlišné a organizácie v hodnotení konkurencieschopnosti využívajú rôzne metódy, napr. hodnotenie pomocou indexov s aplikáciami na štatistické zdroje, spája ich vysoká multikriterialita.²⁹ Medzi najvýznamnejšie organizácie patrí už uvedené:

- Svetové ekonomické fórum
- švajčiarsky Inštitút pre rozvoj manažmentu.

1.3.1 Globálny index konkurencieschopnosti

WEF je nezisková organizácia založená v Ženeve, ktorá sa už viac ako tridsať rokov zaoberá štúdiom konkurencieschopnosti krajín. WEF organizuje každoročne zasadnutie v Davose, na ktorom sa stretávajú významní vybraní politici, intelektuáli, zástupcovia akademickej obce, nevládne organizácie, náboženský vodcovia a novinári. Okolo 2 200 účastníkov sa v priebehu piatich dní zúčastňuje na zhruba 220 zasadnutiach, ktoré sú zaradené do oficiálneho programu. Diskusie sú zamerané na kľúčové otázky globálneho záujmu. WEF od roku 1979 vydáva ročnú správu o globálnej konkurencieschopnosti „*Global Competitiveness Report*“, ktorá obsahuje rebríček krajín zoradených podľa ich konkurencieschopnosti a tiež hodnotí trvalý ekonomický rast a dlhodobú prosperitu jednotlivých krajín.

WEF publikuje globálny index konkurencieschopnosti - Global Competitiveness Index (ďalej GCI), ktorý súvisí s podnikateľským prostredím a demonštruje, do akej miery je konkurencieschopnosť komplexný jav, ktorý by sa mal zlepšovať cez proces reforiem v rôznych sférach, ako je napr. makroekonomická stabilita, efektívnosť trhu výrobných faktorov, technologické prijatie a inovačný potenciál, ktoré z dlhodobého hľadiska ovplyvňujú produktivitu krajiny.³⁰

WEF od roku 2005 analyzuje konkurencieschopnosť na základe GCI. Dáta získava z dvoch odlišných zdrojov. Prvým typom sú dáta z medzinárodných organizácií z národných zdrojov. Tieto zdroje nazývame tiež hrubé zdroje (štatistika). Druhým typom dát, resp. zdrojov je vlastný prieskum pomocou dotazníkového šetrenia, tzv. Executive

²⁹ GORDIAKOVÁ, Z. 2011. *Hodnotenie konkurencieschopnosti krajín*. [online]. [cit. 2012-02-25]. Dostupné na internete: <http://www3.ekf.tuke.sk/mladivedci2011/herlany_zbornik2011/gordiakova_zuzana.pdf>.

³⁰ Tamtiež.

Opinion Survey (ďalej EOS), t. j. mäkké dáta. Tento dotazník je jedinečný nástroj na získavanie informácií, ktoré inak nemožno získať na globálnej úrovni. Dotazovaní ohodnocujú svoje prostredie na stupnici od 1 po 7. Takéto informácie WEF využíva na kvalitatívny portrét národnej ekonomiky a podnikateľského prostredia a tiež na porovnanie so situáciou v iných krajinách.³¹ Index GCI pozostáva z 12 prvkov (pilierov), ktorými sú:

- verejné inštitúcie
- infraštruktúra
- makroekonomická stabilita
- zdravie obyvateľstva a základné vzdelanie
- vyššie vzdelávanie a tréning
- efektívnosť trhu tovarov
- efektívnosť pracovného trhu
- vyspelosť finančného trhu
- technologická pripravenosť
- veľkosť trhu
- vyspelosť podnikových procesov
- inovácie.³²

Hoci tieto piliere sú oddelené, neznamená to, že sú navzájom nezávislé. Majú tendenciu spolupracovať a navzájom sa dopĺňať. Slabosť v jednom pilieri môže mať negatívny dopad na iný pilier. Napr. rozvoj inovácií (12. pilier) je ťažko dosiahnuteľný bez kvalitnej a kvalifikovanej vysokoškolskej pracovnej sily (pilier 4. a 5.). Hoci sú všetky výsledky agregované do jedného indexu, každý pilier je hodnotený, resp. meraný zvlášť.³³

1.3.2 Celosvetový index konkurencieschopnosti

IMD bol založený v januári 1990 spojením Medzinárodného inštitútu manažmentu (ďalej IMI) a Inštitútu pre štúdium metód riadenia podniku (ďalej IMEDE). IMD dnes sídli v Lausanne. Od roku 1990 publikuje World Competitiveness Index (ďalej WCI), ktorý je reprezentovaný v ročenke celosvetovej konkurencieschopnosti „World Competitiveness

³¹ SCHWAB, K. 2011. *The Global Competitiveness Report 2011-2012*. Geneva : SRO-Kundig, 2011.s. 74. ISBN 978-92-95044-74-6.

³² GORDIAKOVÁ, Z. 2011. *Hodnotenie konkurencieschopnosti krajín*. [online]. [cit. 2012-02-25]. Dostupné na internete: <http://www3.ekf.tuke.sk/mladivedci2011/herlany_zbornik2011/gordiakova_zuzana.pdf>.

³³ SCHWAB, K. 2011. *The Global Competitiveness Report 2011-2012*. Geneva : SRO-Kundig, 2011.s. 8. ISBN 978-92-95044-74-6.

Yearbook“ (ďalej WCY). V rámci tejto správy sa zostavuje World Competitiveness Scoreboard (ďalej WCS).

IMD zverejňuje rebríček konkurencieschopnosti v každý rok vo svojej publikácii. Skúma, ako národné prostredie krajiny vytvára a udržuje konkurencieschopnosť podnikov, kde štát zohráva kľúčovú úlohu. WCY meria a analyzuje kritériá, ktoré je možné začleniť do štyroch okruhov. Je to:³⁴

- výkonnosť ekonomiky – makroekonomické hodnotenia domácej ekonomiky,
- efektívnosť vlády – rozsah, v akom sú vládne politiky prospešné pre konkurencieschopnosť,
- výkonnosť podnikovej sféry – rozsah, v ktorom podniky vykonávajú svoju činnosť inovatívnym ziskovým spôsobom,
- infraštruktúra – rozsah, v akom základné, technologické, vedecké a ľudské zdroje vyhovujú podnikaniu.

IMD je charakterizovaný štyrmi dimenziami, ktoré pomáhajú tvarovať konkurencieschopné prostredie krajiny. Tieto osobité vlastnosti každého štátu sú výsledkom tradície, histórie a hodnotového systému štátu. IMD sa snaží vytvoriť ucelený systém a aj integrovať tieto dimenzie do uceleného systému. Cieľom systému je upozorniť na konkurenčný profil charakteristický pre danú krajinu. Prvá dimenzia je atraktivita alebo agresivita. Agresivita je zameraná na to, že daná krajina má vysokú úroveň exportu a PZI, čo následne vedie k rastu domácich príjmov. Atraktivita, je naopak, zameraná na rast stimulov, čo vytvára nové pracovné príležitosti. Druhou dimenziou je blízkosť verzus globálnosť. Blízkosť je zameraná na tradičné remeslá, sociálne služby a administratívne aktivity. Produkty v tejto ekonomike sú zamerané na potreby domácich koncových užívateľov. Takáto ekonomika je charakterizovaná ako protekcionistická a drahá. Treťou dimenziou je rozdiel medzi aktívami a procesmi. Ide o krajiny, ktoré majú veľa aktív, ako napr. pracovnú silu, prírodné podmienky, prírodné zdroje, priemyselnú silu alebo infraštruktúru. Naopak, krajiny, ktoré nie sú bohaté na aktíva, sa zameriavajú na transformačné procesy. Poslednou dimenziou je rozdiel medzi individuálnym prijatím rizika a sociálnou súdržnosťou. Ide o kontrast medzi anglosaským modelom a kontinentálnym sociálnym modelom.³⁵

³⁴ GARELLI, S. 2011. *The fundamentals and history of competitiveness*. [online]. [cit. 2012-02-25]. Dostupné na internete: <<http://www.imd.org/research/centers/wcc/upload/Fundamentals.pdf>>.

³⁵ Tamtiež.

1.3.3 *Ďalšie ukazovatele merania dosiahnutého stupňa konkurencieschopnosti*

Jednotlivcov, inštitúcie a štáty zaujímajú údaje o dosiahnutej ekonomickej úrovni danej krajiny, ktoré ju umožňujú porovnávať. V súčasnosti existuje množstvo ukazovateľov (indexov), pomocou ktorých možno merať a vyjadrovať dosiahnutý stupeň konkurencieschopnosti krajín, a to

- index ľudského rozvoj
- index ľudského utrpenia
- index ekonomickej slobody
- index vnímania korupcie
- index kvality verejných inštitúcií
- index odkrytých konkurenčných výhod
- exportná výkonnosť.

Index ľudského rozvoja – Human Development Index (ďalej HDI) možno charakterizovať ako rozširovanie a prehĺbovanie možnosti ľudí žiť zdravý, dlhý a tvorivý život, k čomu prispieva aj demokracia, politická situácia, politická a ekonomická sloboda, vymáhateľnosť práva, stabilná ekonomika, fungujúci vzdelávací systém, rozvoj vedy a výskumu, ochrana životného prostredia, atď. Tieto čiastkové faktory stále nezaručujú splnenie očakávaných cieľov. Pri výpočte HDI sa berú do úvahy tieto faktory:

- dĺžka života ľudí pri narodení: 25 rokov a 85 rokov,
- miera gramotnosti dospelého obyvateľstva: 0 % a 100 %,
- reálny HDP pripadajúci na jedného obyvateľa (v USD) prepočítaný cez paritu kúpnej sily: 100 USD a 40 000 USD.

Vypočítaná úroveň indexu sa pohybuje v rozpätí od 0 do 1. Výsledná hodnota poukazuje na to, ako sa daná krajina posunula smerom k maximálnej úrovni 1 a následne možno porovnať ekonomickú vyspelosť danej krajiny s inými krajinami.³⁶

Medzi ďalší významný index patrí index ľudského utrpenia – Human Suffering Index (ďalej HSI), ktorý sa používa od roku 1992 a bol vytvorený americkou komisiou pre populačnú krízu vo Washingtone. Spoločenský blahobyť sa v 141 krajinách sveta meria pomocou 10 kategórií, ktorými sú:

- priemerná dĺžka života,

³⁶ LISÝ, J. a kol. 2011. *Ekonomický rast a ekonomický cyklus: teoretické a praktické problémy*. Bratislava : Iura Edition, 2011.s. 26-27. ISBN 978-80-8078-405-8.

- denný príjem kalórií,
- príjem pitnej čistej vody,
- miera očkovania detí,
- návštevnosť škôl II. stupňa
- HNP na obyvateľa,
- miera inflácie,
- množstvo komunikačných technológií na jednotkové množstvo obyvateľa,
- sloboda politických názorov,
- občianske práva a ich dodržiavanie.

Dôležitým a nezanedbateľným indexom je tiež Index ekonomickej slobody – index of Economic Freedom (ďalej IEF). Jeho cieľom je merať stupeň ekonomickej slobody vo vzťahu k celkovej výkonnosti ekonomiky. Hlavní predstavitelia indexu sú M. Friedman, G. Becker a D. North. Index poskytuje komplexný pohľad na množstvo ukazovateľov, na základe ktorých sa dá určiť stav ekonomickej slobody v každej krajine na stupnici od 1 (neslobodné krajiny) do 10 (najslobodnejšie krajiny). Na výpočte sa podieľa viac ako 50 inštitúcií, ktoré analyzujú ukazovatele v piatich významných oblastiach, ktorými sú:

- vplyv štátnych zásahov do ekonomiky,
- ochrana vlastníckych práv,
- stabilita cien a meny,
- sloboda obchodnej výmeny a fungovanie kapitálového trhu,
- rozsah regulačných zásahov do fungovania finančného trhu, trhu práce a do podmienok vstupu do podnikania.

Výsledky výskumu poukazujú na fakt, že krajiny s vyššou úrovňou ekonomickej slobody dosahujú vyššiu výkonnosť ekonomiky, vyššie tempá rastu HDP a vyšší HDP na obyvateľa ako krajiny s nižšou úrovňou ekonomickej slobody.³⁷

Ďalším používaným indexom je Index vnímania korupcie – Corruption Perceptions Index (ďalej CPI). Tento index vyjadruje úroveň korupcie v jednotlivých krajinách a sleduje sa za viac ako 160 krajín. Hodnotí sa stupňom od 0 (najvyššia miera korupcie) do 10 (ekonomika bez korupcie). Index každoročne zverejňuje Transparency International (ďalej IT) sídliaca v Berlíne. Hlavným zameraním CPI je sledovanie korupcie vo verejnom a v politickom sektore.

³⁷ LISÝ, J. a kol. 2011. *Ekonomický rast a ekonomický cyklus: teoretické a praktické problémy*. Bratislava : Iura Edition, 2011.s. 29. ISBN 978-80-8078-405-8.

V súčasnom období rastie tiež záujem o pôsobenie inštitucionálnych faktorov na ekonomický rast a konkurencieschopnosť. Hlavnou témou je teda hodnotenie kvality inštitucionálneho prostredia, ktorá sa hodnotí pomocou indexu kvality verejných inštitúcií. Inštitucionálna kvalita sa považuje za významný kvalitatívny zdroj konkurencieschopnosti. Sledovanie inštitucionálnej kvality sa využíva najmä pri sledovaní dlhodobej ekonomickej výkonnosti. Existuje rad metód na meranie a hodnotenie kvality inštitucionálneho prostredia, ktoré možno využiť pri charakteristike vplyvu inštitúcií na rastovú výkonnosť a konkurenčnú schopnosť ekonomiky. Inštitucionálnej kvalite sa dlhodobo venuje Svetová banka (ďalej SB), ktorá vypracovala metodológiu, ktorá umožňuje hodnotiť:

- kvalitu verejnej správy – základom hodnotenia verejnej správy je šesť agregátnych ukazovateľov, ktorými sú demokracia, politická stabilita, výkonnosť vlády, právny poriadok, kvalita a záťaž regulovania a kontrola korupcie,
- oblasť podnikania – analyzuje platné právne úpravy a regulácie, ktoré podporujú, alebo obmedzujú investície do podnikania, produktivitu práce alebo hospodársky rast v cca 180 krajinách. Zároveň zavádzajú indikátory, ktoré pomáhajú skúmať a porovnávať kvalitu regulačných opatrení a ich vplyv na podnikateľské prostredie a ekonomické aktivity vo všetkých skúmaných krajinách.³⁸

Často používaným ukazovateľom hodnotenia konkurencieschopnosti produkcie je index odkrytej konkurenčnej výhody - Revealed Comparative Advantage (ďalej RCA). Napriek tomu, že ide o pomerne zjednodušený ukazovateľ abstrahujúci od kvalitatívnych charakteristík, jeho použitie poskytuje priestor na kvalifikované posúdenie úspešnosti jednotlivých segmentov produkcie na zahraničných trhoch, resp. stupňa závislosti ekonomiky od ich dovozu. Tento indikátor predpokladá, že krajina sa nachádza v takzvanom teoretickom prostredí vybalansovaného obchodu. Výhodou toho indikátora je, že pri výpočte berie do úvahy aj množstvo importovaných služieb. Výsledkom výpočtu je pozitívna alebo negatívna hodnota. Pozitívna hodnota znamená, že krajina má v danej oblasti konkurenčnú výhodu, ak je hodnota negatívna, ide o komparatívnu nevýhodu. Nevýhodou tohto indikátora je, že z výpočtu nie je možné presne určiť veľkosť prejavovanej komparatívnej výhody.

Na medzinárodné porovnávanie najčastejšie používame Ballasov index RCA:

$$RCA_{ik} = (x_{ik} / \sum_k x_{ik}) / (x_{wk} / \sum_k x_{wk})$$

³⁸ MELIŠEK, R. 2009. Hodnotenie inštitucionálnych faktorov a konkurencieschopnosti slovenskej ekonomiky. In *Nová ekonomika*. ISSN 1336-1732, 2009. roč. II, č. 2, s. 26 – 37.

kde

x_{ik} = export krajiny i produktu k

x_{wk} = svetový export produktu k

Hodnota menšia ako 1 naznačuje, že krajina sa nešpecializuje na export daného produktu, kým hodnota väčšia ako 1 naznačuje, že krajina sa špecializuje na export daného produktu. Indikátor RCA by sa mal používať len pre kategórie produktov, ktoré nie sú deformované podporou exportu alebo ochranou pred importom. Takéto vládne zásahy totiž neumožňujú zaujať stanovisko, či krajina má skutočné konkurenčné výhody v danej kategórii produktov.

Exportná výkonnosť sa považuje za plnohodnotný ukazovateľ konkurencieschopnosti a plne tomu nasvedčuje aj nárast otvorenosti ekonomiky SR, čo znamená postupné zvyšovanie jej konkurencieschopnosti v konfrontácii s inými konkurentmi. Výpovedacia hodnota tohto ukazovateľa je však diskutabilná, a to v dôsledku vysokého podielu exportu málo sofistifikovaných tovarov a polotovarov veľakrát do rozvojových krajín, pri ktorom má významnú úlohu cenová konkurencia.

1.4 Kríza a konkurencieschopnosť

Svetová ekonomika a ekonomika EÚ zažívali v rokoch 1995 – 2006 obdobie mimoriadnej stability priemyselných krajín. Najmä krajiny EÚ vykazovali obdobie trvalého rastu, zvyšujúcej sa zamestnanosti a rastúceho príjmu na obyvateľa. Medzitým však v USA a tiež v niektorých krajinách EÚ dochádzalo k hromadeniu nerovnováhy, ktorá napokon viedla minimálne k takej kríze, akú svet naposledy zažil počas ropnej krízy v 70. rokoch. V roku 1973 ropná kríza zvýšila ceny ropy na štvornásobok, po vypuknutí štvrtej arabsko-izraelskej vojny. Postarali sa o to štáty združené v Organizácii krajín vyvážajúcich ropu (ďalej OPEC). Z trinástich členských krajín OPEC-u je sedem arabských štátov, ktoré použili ropu ako zbraň proti USA za ich podporu Izraela vo vojne s Arabmi. Toto embargo však tvrdo postihlo aj západnú Európu a Japonsko. Ropná kríza v rokoch 1973 až 1974 mala za následok nedostatok benzínu, zvýšenie cien ropy.

Jednu z najzákladnejších definícií krízy prezentuje B. Eichengreen a R. Portes, ktorí krízu definujú ako „poruchu na finančných trhoch spájanú obvykle s klesajúcimi cenami aktív a platobnou neschopnosťou medzi dlžníkmi a sprostredkovateľmi, ktorá sa rozrastá prostredníctvom finančného systému, narúšajúc schopnosť trhu alokovať kapitál v

rámci hospodárstva. V medzinárodnej finančnej kríze sa poruchy prelievajú cez štátne hranice, narúšajúc tak schopnosť trhu alokovať kapitál medzinárodne“.³⁹

Krajiny EÚ boli teda v rokoch 2008 a 2009 zasiahnuté finančnou a hospodárskou krízou. Okrem Poľska všetky krajiny EÚ postihol pokles vo výrobe zhruba o 3%, a to v Belgicku alebo vo Francúzsku, zatiaľ čo dvojciferný pokles zaznamenalo najmä Írsko a pobaltské krajiny. Niektoré krajiny v poslednom čase prechádzali podobnou krízou, ktorá bola špecifická vzhľadom na kombináciu výrazného poklesu hospodárskej činnosti a jeho rozsahu. Možno povedať, že išlo o súbežný celosvetový pokles všetkých vyspelých ekonomík.⁴⁰

A. Bajžíková a M. Žák uvádzajú, že za vznikom krízy „hľadajme odpoveď v neformálnych inštitúciách, konkrétne v rozchode ekonómie s etikou, a je v podstate jedno, čo túto krízu spôsobilo, nech to už nazveme nenásytnou hrabivosťou, aroganciou, očarením z dlhodobej prosperity, podľahnutím skupinovému mysleniu, a to tak v príčinách, ako aj v reakciách“.⁴¹ Samotná kríza nemohla vzniknúť za jeden deň. Preto treba zdôrazniť, že vznikla postupným vývojom už počas posledných 30. rokov. Za jeden z hlavných problémov sa považujú centrálné banky, ktoré emitovali veľké množstvo peňazí, ktoré neboli kryté reálnou ekonomikou. Za druhý veľký problém možno považovať úverovú expanziu, ktorá spôsobila, že väčšina štátov žila nad svoje reálne ekonomické možnosti, pričom samotné úvery sa používali na krytie štátneho dlhu emitovaním štátnych cenných papierov. Zároveň došlo k zadlžovaniu obyvateľstva, ktoré bolo podporované politickým tlakom na dostupnosť vlastného bývania aj pre tých obyvateľov, ktorí dlhodobo nemohli splácať pôžičky v čase krízy. Takisto treba spomenúť aj tzv. morálny hazard bánk, ktoré často akoby počítali s pomocou od štátu, a preto sa nebáli investovať aj do rizikových projektov.

Okrem problému zotavenia sa je na mieste otázka, aký by mohla mať kríza dopad na ekonomickú výkonnosť v strednodobom a dlhodobom horizonte. Preto v správe o európskej konkurencieschopnosti z roku 2009 sa preskúmal možný vplyv krízy na konkurencieschopnosť. Záver bol taký, že recesia nemusí mať len negatívny vplyv na mieru technologického vývoja, pretože zahŕňa dva typy mechanizmov, ako sú:

³⁹ EICHENGREEN, B. – PORTES, R. 1987. The anatomy of financial crises. In *Threats to International Financial Stability*. ISBN 0-521-34789-0, 1987, s. 10.

⁴⁰ KUCHARČÍKOVÁ, A. a kol. *Konkurencieschopnosť firiem v období ekonomickej recesie*. [online]. [cit. 2012-2-17]. Dostupné na internete: <fria.fri.uniza.sk/~murinova/articles/004.pdf>.

⁴¹ BAJŽÍKOVÁ, A. – ŽÁK, M. 2010. Súčasná kríza a ekonomická sloboda. In *Krízové a pokrízové adaptačné procesy a nové nároky na konkurencieschopnosť: zborník príspevkov medzinárodného workshopu*. Bratislava : EÚ SAV, 2010. ISBN 978-80-7144-181-1, s. 31.

- faktory, ktoré negatívne ovplyvňujú ekonomickú efektívnosť,
- faktory, ktoré zlepšujú našu schopnosť zvýšiť v budúcnosti produktivitu.⁴²

Kríza ovplyvnila aj postavenie nových členských krajinách EÚ, ktoré boli čoraz viac závislé od postavenia ekonomík pôvodných silných krajín EÚ. Túto závislosť jednotlivých členských štátov charakterizuje R. Vintrová, ktorá uvádza, že „v dôsledku silnej závislosti od ekonomicky vyspelých členských štátov EÚ bola hĺbka a rozsah hospodárskej recesie v rozvíjajúcich sa krajinách kriticky závislá od miery ich otvorenosti“.⁴³ Možno povedať, že čím väčšia otvorenosť, tým silnejšie sú dôsledky problémov, ktoré vznikli mimo vlastného teritória. Ďalej treba poukázať na fakt, že miera otvorenosti je do veľkej miery závislá od veľkosti štátu. Dochádza k nepriamej úmere, to znamená, že čím je menšia ekonomika, tým je väčšia miera otvorenosti. Možno to sledovať na príklade SR, ktorej otvorenosť ekonomiky je na úrovni 83 % podielu vývozu tovaru a služieb k HDP. SR je najotvorenejšou ekonomikou s pomedzi krajín V4. ČR a Maďarsko, ktoré tiež zaraďujeme medzi malé ekonomiky, zaostávajú za SR len mierne. Otvorenosť Poľska však dosahuje v porovnaní so SR iba polovičnú úroveň, čo nie je prekvapujúce vzhľadom na to, že Poľsko je najväčšou ekonomikou s pomedzi nových členských štátov. Jedným z hlavných negatívnych dôsledkov pri vysokej miere otvorenosti ekonomík a jej extrémnej závislosti od exportu z hľadiska vývoja národného hospodárstva je zvýšená krehkosť prebiehajúceho hospodárskeho rastu a citlivosť ekonomiky na konjunkturálne výkyvy svetového hospodárstva. Naopak, niektoré postsocialistické krajiny môžu byť konkurencieschopné vzhľadom na ich nižšie mzdové náklady. Táto „konkurenčná výhoda“ umožňuje väčší prísun investícií na ich územie. Medzinárodnú konkurencieschopnosť ovplyvňujú okrem produktivity práce a vývoja miezd aj zmeny kurzu domácej meny voči euru alebo voči menám, s ktorými sa obchoduje.

Začiatkom roku 2010 sa začali naplno objavovať obavy z vyšších deficitov vládneho rozpočtu a stavu verejných financií v mnohých krajinách EÚ. Tieto obavy výrazne začali naberať na realite potom, čo sa ukázalo, že Grécko dlhodobo a systematicky falšovalo štatistické výsledky charakterizujúce ekonomický stav krajiny.⁴⁴ Deficit

⁴² KUCHARČÍKOVÁ, A. a kol. *Konkurencieschopnosť firiem v období ekonomickej recesie*. [online]. [cit. 2012-2-17]. Dostupné na internete: <fria.fri.uniza.sk/~murinova/articles/004.pdf>.

⁴³ VINTROVÁ, R. 2010. Dopady krízy na stredoevropské nové země a změny jejich konkurencieschopnosti. In *Krizové a pokrízové adaptačné procesy a nové nároky na konkurencieschopnosť : zborník príspevkov medzinárodného workshopu*. Bratislava : EÚ SAV. 2010. ISBN 978-80-7144-181-1, s. 127.

⁴⁴ URBAN, P. – HARTMAN, O. 2010. *Rok 2010? Tlačenie dolárov a dlhová kríza*. [online]. [cit. 2012-2-18]. Dostupné na internete: <<http://finweb.hnonline.sk/c1-48826720-rok-2010-tlacenie-dolarov-a-dlhova-kriza>>.

verejných financií v Grécku v roku 2009 dosiahol 12,7 % HDP, ale podľa neskorších údajov štatistického úradu išlo o badateľne väčší rozpočtový schodok, až 13,6 % HDP.⁴⁵ Grécku teda hrozila reálna hrozba, a to neschopnosť splácať dlhy. Preto musela grécka vláda v roku 2010 prijať tvrdé úsporné opatrenia, ale aj finančnú pomoc od štátov eurozóny. Postupom času sa obavy začali prenášať aj do iných krajín eurozóny, predovšetkým do Portugalska, Írska, Španielska a čiastočne aj na Talianska a Belgicka.

Pri riešení krízy a navrhovaní možných legislatívnych opatrení treba mať na pamäti, že kríza je prirodzeným javom v hospodárskom vývoji a je súčasťou hospodárskeho cyklu, ktorého fázy sa pravidelne opakujú a nie vždy prinášajú len negatívne sprievodné javy. Súčasná kríza je najväčšia kríza od Veľkej hospodárskej krízy a zasahuje všetky ekonomiky sveta.

Vlády jednotlivých členských krajín, ako aj vedenie EÚ, prijímajú množstvo opatrení, aby potlačili dôsledky krízy. Tieto opatrenia však môžu krízu len zhoršiť, alebo jej následky oddialiť. Prijaté opatrenia sú len dočasné a slúžia najmä na prekonanie najväčších negatívnych dopadov krízy na život občana.

⁴⁵ ČOBEJOVÁ, E. – GALISOVÁ, M. 2010. *Prečo práve Gréci?*[online] [cit. 2012-02-19]. Dostupné na internete: <<http://www.tyzden.sk/casopis/2010/18/preco-prave-greci.html>>.

2 CIEĽ PRÁCE

V súčasnosti sa do popredia dostáva čoraz častejšie pojem konkurencieschopnosť. Pojem konkurencieschopnosť nie je jednoznačne vymedzený. Niektorí autori ho chápu len na mikroekonomickej úrovni, iní zas na úrovni odvetví, regiónov a krajín. Problematika konkurencieschopnosti je čoraz viac diskutovanou témou. Mimoriadny význam naberá v transformujúcich sa ekonomikách strednej a východnej Európy, a to najmä po vstupe väčšiny z nich do EÚ.

Hlavným cieľom diplomovej práce je komplexne charakterizovať a poukázať na problémy konkurencieschopnosti v kontexte súčasných globálnych trendov vývoja svetovej ekonomiky a priblížiť politiku konkurencieschopnosti v podmienkach EÚ a jej základné problémy. Práca je zameraná na príčiny a dôsledky ekonomických, sociálnych, politických a vedecko-technických zmien, ktoré negatívne, ale aj pozitívne ovplyvňujú konkurencieschopnosť jednotlivých členských štátov, ale aj EÚ ako celku.

Na dosiahnutie hlavného cieľa bolo potrebné si stanoviť čiastkové ciele. Vzhľadom na obšírnosť hlavného cieľa definujeme tieto čiastkové ciele:

- teoretické vymedzenie pojmu konkurencieschopnosť,
- poukázať na teoretické prístupy ku konkurencieschopnosti doma i v zahraničí,
- akým spôsobom dokážeme konkurencieschopnosť merať a hodnotiť,
- aké faktory a makroekonomické ukazovatele ovplyvňujú rast konkurencieschopnosti ekonomík jednotlivých členských krajín EÚ a ekonomiky SR,
- aký je súčasný stav konkurencieschopnosti v SR.

Dosiahnutie cieľa diplomovej práce overujeme pomocou stanovených hypotéz, ktorými sú:

- konkurencieschopnosť je neustále ovplyvňovaná viacerými faktormi, nie všetky však majú objektívny charakter a často nie sú ani merateľné,
- úroveň konkurencieschopnosti je definovaná jednotlivými makroekonomickými veličinami, ktoré sú v každej krajine odlišné.

Komplexnou analýzou stavu konkurencieschopnosti krajín EÚ zistíme, čo ju ovplyvňuje a aký to má dopad na jednotlivé členské krajiny. Aplikovaním teoretických vedomostí a poznatkov z danej oblasti sa pokúsime splniť takto formulované ciele diplomovej práce.

3 METODIKA PRÁCE A METÓDY SKÚMANIA

Metodika pozostáva zo súborov postupov a prístupov vo vedeckom skúmaní. S pojmom metodika úzko súvisí pojem metóda. Predstavuje usporiadanú cieľavedomú činnosť, ktorá vedie k dosiahnutiu stanoveného cieľa.

Metódy výskumu, ktoré sa využívajú v diplomovej práci sú predmetom na splnenie jej hlavného cieľa a ostatných čiastkových cieľov. Zber a triedenie informácií sú prvým, základným krokom pri písaní diplomovej práce. Keďže žijeme v dobe, v ktorej sa kvantá informácií šíria nezastaviteľnou rýchlosťou, je nevyhnutné overovať pravosť a dôveryhodnosť zdrojov, najmä v štatistických údajoch. V práci sú uvedené údaje, ktoré publikuje Eurostat, Ministerstvo financií SR, Ministerstvo hospodárstva SR, ale aj medzinárodné organizácie, ako sú WEF, IMD, OECD. Dôležitým zdrojom informácií boli tlačové správy a dokumenty EK. Keďže je potrebné interpretovať najaktuálnejšie informácie, vo veľkej miere sú využívané aj internetové zdroje. Pri teoretickom vymedzení daného problému boli kľúčovými pramenmi knižné publikácie domácich a zahraničných autorov, ale aj monografie, zborníky a časopisy.

Pri písaní diplomovej práce sú využívané najmä metódy:

- empirickú a teoretickú,
- induktívno-deduktívnu,
- analýzu a syntézu,
- komparáciu,
- grafickú metódu.

Z empirickej metódy je to predovšetkým metóda pozorovania, tzn. evidovanie pozorovaných javov. Túto metódu aplikujeme obzvlášť v praktickej časti práce, v ktorej sledujeme, aký vplyv na konkurencieschopnosť majú rôzne faktory ako kríza, legislatívne a administratívne nariadenia, technologická vyspelosť krajín, atď.

Z teoretických metód bude využitá najmä metóda komparácie, ktorá porovnáva jednotlivé ukazovatele, ako je inovačná výkonnosť, výdavky na výskum a vývoj, zmeny v HDP, obchodná bilancia, inflácia v SR a v členských krajinách EÚ. Ďalšia teoretická metóda použitá v praktickej časti je induktívno-deduktívna metóda, a to hlavne pri triedení teoretických poznatkov. Pri práci so štatistickými údajmi využijeme analýzu a syntézu.

V práci sa uvádzajú grafické metódy vo forme tabuliek a grafov, ktoré slúžia na prehľadnejšiu orientáciu a ktoré budú vygenerované v programe Microsoft Excel.

Politika konkurencieschopnosti a konkurencieschopnosť sama osebe sa skladá z viacerých čiastkových problémov, ktoré charakterizujú samotnú úroveň konkurencieschopnosti. Takto široko definovaná problematika poukazuje na celý rad metodologických otázok. Preto pre hľadanie odpovede možno zvoliť analyticko-syntetickú metódu. Jej podstata spočíva v rozdelení konkurencieschopnosti na jednotlivé faktory, ako sú HDP, inflácia, výdavky na veda a výskum, inovačná výkonnosť atď. Následne nám tieto čiastkové skúmania pomôžu preskúmať odlišnosti a rozdiely konkurencieschopnosti medzi krajinami či regiónmi. Výsledkom analýzy budú nezávislé analytické správy.

Po analytickej fáze bude nasledovať fáza syntetická, ktorá spojí tieto čiastkové skúmania do jedného celku a umožní nám zhodnotiť celkovú úroveň konkurencieschopnosti krajín či regiónov.

4. VÝSLEDKY PRÁCE

4.1 Európska únia ako významné integračné zoskupenie

Hospodársko-politická integrácia je po 2. svetovej vojne pomerne nový jav. Jej rozvoj je úzko spätý s rastúcou hospodárskou závislosťou, pričom táto prepojenosť dosahuje dnes globálny charakter. A. Bracjun charakterizuje integráciu ako „proces postupného vzájomného prepájania, prispôsobovania a zblížovania jednotlivých subjektov, ako proces prehlbovania závislostí medzi nimi a postupnej transformácie pôvodných štruktúr na kvalitatívne novú úroveň umožňujúcu efektívnejšiu reprodukciu, lepšie využívanie disponibilných zdrojov a v konečnom dôsledku rast objemu a kvality outputov“.⁴⁶ M. Had vo všeobecnosti definuje integráciu ako „proces spojený s odstraňovaním bariér, ktorý sťažuje vzájomné obchodné styky (clá a iné obchodné prekážky) medzi štátmi. Dochádza tým k zlučovaniu inak oddelených národných trhov, takže vzniká väčší, rozsiahlejší trh prinášajúci výhody všetkým zúčastneným štátom, ktoré si však ponechávajú svoju samostatnosť“.⁴⁷

Po skončení 2. svetovej vojny vznikla myšlienka vytvorenia európskej federácie. Aktivity jednotlivých profederalistických hnutí vychádzali z potreby zabezpečiť mier v Európe na základe spoločných záujmov národných štátov. Názory sa však po vojne nie vždy zhodovali, a preto vznikla potreba koordinovať tieto aktivity. V roku 1947 vzniklo hnutie za spojenú Európu, ktorého predsedom bol vtedajší britský minister W. Churchill. 7. mája 1948 bola zvolaná konferencia, ktorej cieľom bolo diskutovať o predstavách federalistov súvisiacich so zjednotením kľúčových oblastí suverenity štátov v prospech federalistického útvaru, ktorý bol jediný schopný zabezpečiť a udržať mier v Európe. Po skončení 2. svetovej vojny však odovzdanie časti suverenity štátov v prospech spoločných nadnárodných orgánov bolo pre väčšinu politických predstaviteľov nemysliteľné. Vytvorili sa preto dva názorové prúdy. Prvý prúd podporoval model medzivládnej (intergovernmentálnej) spolupráce a druhý, naopak, supranacionálny model integrácie.⁴⁸ Integráciu západoeurópskych štátov ovplyvňovali viaceré skutočnosti. Hlavnou témou bola otázka bezpečnosti západnej Európy v dôsledku politiky ZSSR. Nemecko vykazovalo po

⁴⁶ BRACJUN, A. 2008. *Hospodárska politika Európskej únie*. Bratislava : Sprint dva, 2008. s 21. ISBN 978-80-969927-8-2.

⁴⁷ HAD, M. – URBAN, L. 1997. *Evropská spoločenství, první pilíř Evropské unie*. Praha : Ústav mezinárodních vztahů, 1997. s. 11. ISBN 80-85864-38-X.

⁴⁸ LIPKOVÁ, E. a kol. 2011. *Európska únia*. Bratislava : Sprint dva, 2011. s. 29. ISBN978-80-89393-33-6.

vojne rýchly hospodársky rast, a to vzbudzovalo obavy predovšetkým Francúzska. Hlavným cieľom bolo teda zapojiť Nemecko do hospodárskej a bezpečnostnej spolupráce západoeurópskych štátov.⁴⁹ História EÚ začína motívmi založenia, ktorými boli a sú:

- zabezpečenie mieru,
- príslušnosť k spoločným hodnotám,
- zvýšenie blahobytu,
- väčší vplyv v zahraničnej a bezpečnostnej politike,
- sloboda a mobilita.

Prvé neformálne európske zoskupenie vzniklo po 2. svetovej vojne, keď Francúzsko oficiálne navrhlo vytvorenie „prvého skutočného základu európskej federácie“.

T a b u ľ k a 1

Chronologický sled vstupov členských krajín do Európskej únie

Dátum	Udalosť	Krajina
1. 1. 1958	Vznik Európskeho hospodárskeho spoločenstva	Belgicko, Francúzsko, Taliansko, Luxembursko, Nemecko, Holandsko
1. 1. 1973	1. vlna rozšírenia	Dánsko, Írsko, Veľká Británia
1. 1. 1981	2. vlna rozšírenia	Grécko
1. 1. 1986	3. vlna rozšírenia	Portugalsko, Španielsko
1. 1. 1995	4. vlna rozšírenia	Fínsko, Švédsko, Rakúsko
1. 5. 2004	5. vlna rozšírenia – prvá etapa	Česká republika, Estónsko, Cyprus, Maďarsko, Malta, Litva, Lotyšsko, Slovenská republika, Slovinsko, Poľsko
1. 1. 2007	5. vlna rozšírenia – druhá etapa	Bulharsko, Rumunsko

Prameň: Lipková, E., a kol. *Európska únia*. Vlastné spracovanie.

⁴⁹ LIPKOVÁ, E. a kol. 2011. *Európska únia*. Bratislava : Sprint dva, 2011. s. 30-31. ISBN978-80-89393-33-6.

EÚ je medzinárodné spoločenstvo, ktoré od posledného rozšírenia v roku 2007 tvorí 27 členských štátov. Vzniklo v roku 1992 na základe Zmluvy o Európskej únii (ďalej ZEÚ), známejšej pod názvom Maastrichtská zmluva, ktorá nadväzovala na predchádzajúce európske aktivity siahajúce do 50. rokov 20. storočia. Medzi základné princípy EÚ patrí prenášanie právomocí národných štátov na medzinárodné európske inštitúcie. EÚ však nemá právomoc privlastniť si vyššiu právomoc, ako jej udelia jednotlivé štáty, nemožno preto hovoriť o federácii. Jej spôsob rozhodovania je vo svetovom meradle unikátny, preto je EÚ považovaná za štátne usporiadanie *sui generis*.

4.2 Pohľad na vznik Európskej únie cez rôzne zmluvy

Európsky integračný proces sa vyvíjal postupne a neprebíhal lineárne. Tento dlhý proces začal v roku 1950, keď J. Monnet a R. Schuman navrhli vytvorenie nadnárodnej inštitúcie zastrešujúcej oceľiarsky a uhoľný priemysel. Aj preto vznikol plán na vytvorenie spoločného trhu pre uhlie a oceľ, ktorý sa realizoval podpísaním Parížskej zmluvy.⁵⁰ Tento plán sa stretol s pozitívnou reakciou Nemecka a následne aj ďalších štátov, preto v apríli 1951 v Paríži vzniklo Európske spoločenstvo pre uhlie a oceľ (ďalej ESUO). Zakladajúcimi štátmi sa stali Francúzsko, Nemecko, Holandsko, Belgicko, Luxembursko a Taliansko. Primárnym cieľom bolo vytvoriť spoločný trh uhlia a ocele medzi zakladajúcimi krajinami, ale predovšetkým medzi Nemeckom a Francúzskom. Bolo teda vytvorené spoločenstvo s nadnárodným charakterom, ktoré malo vlastné inštitúcie. ESUO bolo charakteristické osobitným spôsobom hlasovania zástupcov členských krajín v inštitúciách a silnejším postavením Vysokého úradu (neskôr Európskej komisie) voči rade ministrov (dnes Rada EÚ).⁵¹ Možno teda povedať, že vznik ESUO znamenal začiatok ekonomickej integrácie členských štátov. Výsledkom bola zvýšená obchodná spolupráca medzi členskými krajinami, čo vytvorilo podmienky pre celkový hospodársky rast. Medzi najvýznamnejšie medzníky integračného procesu patrí:

- Zlučovacia zmluva
- Jednotný európsky akt
- Maastrichtská zmluva
- Amsterdamská zmluva
- Zmluva z Nice

⁵⁰ BRACJUN, A. 2008. *Hospodárska politika Európskej únie*. Bratislava : Sprint dva, 2008. s. 26. ISBN 978-80-969927-8-2.

⁵¹ BALÁŽ, P. a kol. 2009. *Alternatívy vývoja Európskej integrácie*. Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2009. s. 49. ISBN 978-80-225-2657-9.

- Zmluva o Ústave pre Európu
- Lisabonská zmluva.⁵²

Členské štáty ESÚO sa rýchlo presvedčili, že realizácia spoločného trhu môže byť účinná za predpokladu, že podniknuté integračné kroky sa zrealizujú v ostatných, či už priamo alebo nepriamo súvisiacich oblastiach. Preto v roku 1957 boli podpísané Rímske zmluvy, a to Zmluva o založení Európskeho hospodárskeho spoločenstva (neskôr Zmluva o založení Európskeho spoločenstva, ďalej ES), ktorá bola podpísaná v roku 1957 a nadobudla platnosť v roku 1958. Medzi jej základné ciele patrilo vytvorenie spoločného trhu, kde bude zabezpečený voľný pohyb osôb, tovaru, služieb a kapitálu, prijatie spoločnej politiky v oblasti poľnohospodárstva a dopravy, zaviedenie colnej únie a spoločnej obchodnej politiky a vytvorenie podmienok pre nerušenú hospodársku súťaž. Druhou zmluvou, ktorá bola podpísaná v Ríme, bolo Európske spoločenstvo pre jadrovú energiu (ďalej EUROATOM). Ďalšou zmluvou, ktorá nadobudla platnosť v roku 1965, bola Zmluva o vytvorení spoločnej Rady a spoločnej Komisie Európskych spoločenstiev. Neskôr, v roku 1966 v podobe dohody, bol dosiahnutý luxemburský kompromis, ktorý posilňoval medzivládny charakter ES voči nadnárodným prvkom charakteristickým pre toto spoločenstvo. Základom európskej zahraničnej politiky sa stala Davignonova správa z roku 1969, ktorá bola prvým krokom na ceste k politickej spolupráci v Európe (ďalej EPS). Tieto úspechy viedli krajiny k myšlienke o rozšírení integrácie aj na iné sektory.⁵³

80. roky 20. storočia sa stali významným medzníkom v procese integračného procesu v západnej Európe. V tomto období si ES vytýčilo dva základné ciele, a to dobudovanie jednotného trhu a vytvorenie vyššieho stupňa integrácie t.j. hospodárskej a menovej únie. ES sa sústredilo aj na posilnenie politickej spolupráce a na uskutočnenie inštitucionálnych reforiem. V tom čase západná Európa začala pociťovať konkurenciu nielen zo strany USA a Japonska, ale aj zo strany novindustrializovaných krajín juhovýchodnej Ázie. Rada členských krajín ES reagovala na tieto zmeny protekcionistickou politikou, a to v podobe nových mimocolných prekážok obchodu, aby ochránila svoj domáci trh. Zatiaľ čo sa v 70. rokoch zmenšoval rozdiel medzi USA a západnou Európou, krajiny ES zvyšovali svoj zahraničný obchod. Od tej doby sa situácia začala meniť. V ekonomickej dynamike sa západná Európa dostala na tretie miesto za

⁵² BRACJUN, A. 2008. *Hospodárska politika Európskej únie*. Bratislava : Sprint dva, 2008. s. 27–32. ISBN 978-80-969927-8-2.

⁵³ LIPKOVÁ, E. a kol. 2011. *Európska únia*. Bratislava : Sprint dva, 2011. s. 31-35. ISBN978-80-89393-33-6.

Japonsko a USA. Technologická medzera krajín ES sa opäť začala zvyšovať, čo pre ne znamenalo stratu zahraničného trhu. Konkurencieschopnosť krajín ES sa znižovala. Vyhlíadky západoeurópskej integrácie zaplavila vlna pesimizmu. Často sa hovorilo o tzv. euroskleróze. Slabú ekonomickú výkonnosť krajín ES s jej malou adaptačnou schopnosťou nebolo možné vysvetľovať zmenou vnútorných podmienok, ktoré zasiahli všetky krajiny sveta. Výsledok bol taký, že integračný proces ostal neukončený, teda sa v skutočnosti zastavil. Spoločný trh, v ktorom by dochádzalo k voľnému pohybu výrobných faktorov, v podstate neexistoval. Fragmentovaný trh krajín ES obmedzoval konkurenciu, a tým oslaboval podnety pre vedecko-technický pokrok, brzdil modernizáciu ekonomík členských krajín a v konečnom dôsledku oslaboval pozíciu ES vo svete.

V roku 1985 sa členské štáty usilovali o revíziu zmlúv, pričom chceli dosiahnuť inštitucionálnu reformu a vytvoriť predpoklady na prehĺbenie integrácie. Výsledkom bolo prijatie dokumentu s názvom Jednotný európsky akt (ďalej JEA). JEA bol prijatý v roku 1986 a obsahuje viaceré zásadné zmeny doplnenia Zmluvy o ES. Jednou z hlavných priorít bol záväzok členských krajín dokončiť vytvorenie vnútorného trhu do roku 1992. JEA tvorí preambula a štyri hlavy. Medzi jeho hlavné ciele patrilo rozšírenie pôsobnosti ES o nové oblasti (životné prostredie, regionálna politika, atď.), stanovenie dátumu na vytvorenie jednotného európskeho trhu, formálne uznanie Európskej rady (ďalej ER), vytvorenie Súdu prvého stupňa, rozšírenie kvalifikovanej väčšiny ako spôsobu hlasovania na úkor práva veta.⁵⁴ Zásadnou novinkou bolo vytvorenie vnútorného trhu namiesto spoločného trhu ako priestoru bez vnútorných hraníc, na ktorom sú zabezpečené štyri základné slobody, a to voľný pohyb osôb, tovaru, služieb a kapitálu.⁵⁵ Po prijatí JEA smerovala pozornosť k plneniu stanovených cieľov. Súčasťou reforiem mala byť aj zmena financovania ES s postupným znižovaním financií na poľnohospodársku politiku a ich zvyšovanie do štrukturálnych fondov z dôvodu zmierneniu hospodárskych rozdielov medzi krajinami. V júni v roku 1991 bolo predsedajúcou krajinou Luxembursko, ktoré predložilo návrh Zmluvy o EÚ. Zmluvu o EÚ oficiálne podpísali ministri zahraničných vecí členských štátov 7. februára 1992 v Maastrichte. Tento návrh bol založený na tzv. pilierovej koncepcii. Prvý pilier sa sústreďoval na spoluprácu členských krajín. Za hlavné ciele v prvom pilieri sa považal (okrem iného):

- trvalo udržateľný hospodársky rozvoj,

⁵⁴ DAVIES, K. 2007. *Understanding European Union Law*, 3. vyd. New York : Routledge—Cavendish, 2007. s. 12. ISBN 0415419778.

⁵⁵ BALÁŽ, P. a kol. 2009. *Alternatívy vývoja európskej integrácie*. Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2009. s 63. ISBN 978-80-225-2657-9.

- trvalo udržateľný a neinflačný rast,
- vysoká konkurencieschopnosť,
- vysoká úroveň zamestnanosti a sociálnej ochrany.

Druhý pilier sa zaoberá spoločnou zahraničnou a bezpečnostnou politikou a tretí pilier tvorí spolupráca v oblasti justície a vnútorných vecí.⁵⁶

Posun ku kvalitatívne vyššej forme integrácie nastal teda prijatím Zmluvy o EÚ, tzv. Maastrichtskej zmluvy, ktorá sa stala významným krokom k hlbšiemu politickému, ekonomickému a menovému prepojeniu nielen členských štátov, ale aj vnútorného usporiadania spoločenstva. Maastrichtská zmluva je právnym rámcom troch európskych spoločenstiev, a to ESUO, EURATOM a ES. Otvorila dvere k zavedeniu jednotnej meny, ktorou je euro a jednotnej menovej politiky, ďalej prehĺbila význam pojmu občianstva pre členské štáty EÚ a počítala hlavne s jednotnou politikou najmä v oblasti rozpočtovej politiky. 1. novembra 1993 po ratifikácii všetkými členskými štátmi vstúpila do platnosti Zmluva o Európskej únii (ďalej ZEÚ) a začal sa používať názov EÚ.⁵⁷

V marci v roku 1996 sa stretli zástupcovia členských štátov, ktorý chceli prehodnotiť efektívnosť doterajších zmlúv v snahe dosiahnuť ich väčšiu efektívnosť, a tým aj lepšie splnenie očakávaní občanov. Dohodli sa teda na prijatí, tzv. Amsterdamskej zmluvy, ktorá zahŕňala štyri hlavné ciele týkajúce sa vnútorného vývoja EÚ a vonkajšieho postavenia EÚ vo svetovom hospodárstve, ktorými sú:

- zamestnanosť a občianske práva,
- dôraz na odstránenie posledných prekážok brániacich voľnému pohybu a na posilnenie bezpečnosti,
- posilniť EÚ silnejší hlas vo svetových záležitostiach,
- vytvoriť efektívnejšiu inštitucionálnu štruktúru EÚ.

Hlavným cieľom bola podpora rovnosti medzi mužmi a ženami. Tento cieľ sa stal jedným zo základných cieľov zmluvy a integrálnou súčasťou každej politiky členských štátov EÚ. Ďalej to bola podpora životného prostredia, princíp trvalej udržateľnosti, ktorý sa zakotvuje aj do politiky hospodárskeho rozvoja ako jedného zo základných cieľov tejto zmluvy. Do popredia sa prvýkrát dostáva dosiahnutie čo možno najvyššej úrovne

⁵⁶ LIPKOVÁ, E. a kol. 2011. *Európska únia*. Bratislava : Sprint dva, 2011. s. 39-40. ISBN978-80-89393-33-6.

⁵⁷ HABÁNIK, J. – ADÁMKOVÁ, E. 2002. *Stratégia ekonomického rozvoja*. Trenčín : TU AD, 2002. s 52. ISBN80-88914-56-6.

vzdelanosti prostredníctvom širokého prístupu ku vzdelaniu.⁵⁸ Dôležitým cieľom Amsterdamskej zmluvy bolo aj reformovanie inštitúcií, ktoré by vytvárali priestor pre ďalšie rozšírenie EÚ a štáty strednej a východnej Európy. Treba však povedať, že zásadné zmeny táto zmluva nepriniesla.⁵⁹ Po prijatí Amsterdamskej zmluvy sa z III. do I. piliera presunuli záležitosti azylovej a príst'ahovaleckej politiky, colnej spolupráce v občianskoprávných záležitostiach. Do I. piliera boli zaradené aj otázky Schengenskej dohody.

Ďalšou významnou zmluvou, ktorá ovplyvnila proces integrácie, bola Zmluva z Nice, ktorá pozmeňuje Maastrichtskú zmluvu o EÚ a Rímsku zmluvu. Zmluva bola podpísaná 26. februára. 2001 a po dvojročnom ratifikačnom procese nadobudla účinnosť 1. februára 2003. Medzi hlavné zmeny patrí: nové rozdelenie hlasov v Rade, t.j. namiesto jednomyseľného rozhodovania sa začalo hlasovať kvalifikovanou väčšinou, v EK bude každý štát zastúpený len jedným komisárom, prerozdelenie kresiel v Európskom parlamente (ďalej EP), možnosť posilnenej spolupráce v rámci skupiny členských štátov a iné.

Analýzy negatívnych zmien v ekonomickom a politickom postavení EÚ vo svete ukázali, že európska integrácia sa dostala do štádia, ktoré si vyžaduje vytýčiť dlhodobú stratégiu vývoja únie a vytvoriť adekvátny právny základ pre jej jasnú jednotnú identitu. Preto bol zvolaný konvent, ktorý po niekoľkých komplikovaných rokovaniach pripravil text návrhu Ústavy pre EÚ. Plný názov návrhu dokumentu, ktorý bol schválený 18. júna 2004, je zmluva, ktorou sa zakladá Ústava pre Európu. Obrovská finalita pojmu „ústava“ z hľadiska národnej suverenity ho urobila nie úplne prijateľným. Podľa niekoho zasahoval text príliš ďaleko, podľa iných nedostatočne ďaleko. Životnosť ústavy, ktorej text sa pripravoval niekoľko rokov, bola napokon necelý polrok. V januári v roku 2005 ju schválil EP, ale už v máji ju neschválilo v referende Francúzsko ani Holandsko. Po odmietnutí ústavnej zmluvy bola Európa zmätená a začala hľadať novodobý zmysel svojej existencie. Riešenie poskytol Berlínsky samit v júni 2007, ktorý uzavrel záležitosti spojené s Ústavou pre Euró a zároveň sa členské štáty dohodli na vzniku Lisabonskej zmluve.⁶⁰

⁵⁸ BALÁŽ, P. a kol. 2009. *Alternatívy vývoja európskej integrácie*. Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2009. s 73. ISBN 978-80-225-2657-9.

⁵⁹ HABÁNIK, J. – ADÁMKOVÁ, E. 2002. *Stratégia ekonomického rozvoja*. Trenčín : TU AD, 2002. s 52. ISBN80-88914-56-6.

⁶⁰ BRACJUN, A. 2008. *Hospodárska politika Európskej únie*. Bratislava : Sprint dva, 2008. s. 32. ISBN 978-80-969927-8-2.

Lisabonská zmluva (ďalej LZ) mení a zároveň dopĺňa pôvodnú ZEÚ a ZES bez toho, aby ich nahradila jedným celistvým dokumentom ústavného charakteru. Z tohto dôvodu zo zmluvy vypadli zmienky o „ústavných“ symboloch (vlajka, hymna a pod.), ako aj zmienka o ministrovi zahraničných vecí EÚ. ZES sa premenovala na ZFEÚ. V celej zmluve sa slová „Európskych spoločenstiev“ nahrádzajú slovami „Európskej únie“. Zmluva upravuje fungovanie únie, t. j. vymedzuje oblasti, rozsah a spôsoby výkonu právomocí. Preto 13. decembra 2007 bola podpísaná Lisabonská zmluva, ktorá vstúpila do platnosti 1. decembra 2009. Lisabonská zmluva ruší trojpilierovú štruktúru EÚ, ktorá bola definovaná Maastrichtskou zmluvou, a nahrádza ju rozdelením medzi úniou a členskými štátmi.⁶¹

4.2.1 Lisabonská stratégia a dôvody jej zlyhania

Ako reakciu na pretrvávajúce problémy s cieľom zvýšiť ekonomickú výkonnosť a konkurencieschopnosť EÚ a jej členských štátov ER prijala na zasadnutí v Lisabone v roku 2000 „Komplexnú stratégiu rastu konkurenčnej schopnosti“, ktorá si kládla za cieľ v priebehu desiatich rokov zabezpečiť, aby sa EÚ stala „najkonkurencieschopnejšou a najdynamickejšou ekonomikou založenou na vedomostiach, s väčšou sociálnou súdržnosťou a vyššou mierou zamestnanosti.“ Komplexná stratégia rastu konkurencieschopnosti EÚ bola zameraná na:

- prechod k ekonomike a spoločnosti založenej na vedomostiach pomocou lepších politík v oblasti informačnej spoločnosti, výskumu a technologického rozvoja, prostredníctvom urýchlenia procesu štrukturálnych reforiem vedúcich ku konkurencieschopnosti, inováciám a dokončeniu vnútorného trhu,
- modernizáciu európskeho sociálneho modelu, investovanie do ľudí a boj proti ich vylúčeniu zo spoločnosti,
- udržanie zdravej ekonomickej perspektívy a priaznivého výhľadu hospodárskeho rastu, a to aplikáciou vhodnej kombinácie makroekonomických politík.⁶²

⁶¹ Tretia správa o ekonomickej a sociálnej súdržnosti. *Súdržnosť, konkurencieschopnosť, zamestnanosť a rast*. [online]. [cit. 2012-03-01]. Dostupné na internete: <http://www.edis.sk/kes/cohesion3_part1_fact_sk.pdf>.

⁶² VINCÚR, P. – FIFEKOVÁ, E. 2010. *Stratégia sociálno-ekonomického rozvoja*. Bratislava : Sprint dva, 2010. s. 134. ISBN 978-80-89393-19-0.

Lisabonskú stratégiu (ďalej LS) by sme mohli charakterizovať podľa A. Bracjuna „ako komplexný nástroj hospodárskej politiky EÚ, ako určitý „dáždnik“ nad čiastkovými politikami a iniciatívami únie v rôznych oblastiach, ktorého cieľom je prostredníctvom strategického balíka opatrení naštartovať proces štrukturálnych reforiem v EÚ, a tým zlepšiť funkčnosť vnútorného trhu tovarov, služieb a kapitálu, funkčnosť trhu práce a stimulovanie investícií do znalosti a inovácií, pri rešpektovaní vzájomnej závislosti hospodárskeho, sociálneho a environmentálneho pokroku ako podmienky trvalo udržateľného rozvoja“.⁶³

Stratégia mala zaviesť radikálnu transformáciu európskej ekonomiky, ktorá mala reagovať na dynamické zmeny vo svetovom hospodárstve a zabezpečiť posun smerom k udržateľnému rozvoju. Uvedenú požiadavku zdôrazňujú hlavné piliere transformácie európskej ekonomiky, ktoré sú charakteristické ako vzájomne prepojený komplex ekonomických, sociálnych a ekologických aspektov EÚ. V rámci ekonomického piliera boli navrhnuté opatrenia zamerané na posilnenie rastu konkurencieschopnosti a výkonnosti v oblastiach, ktorými sú:

- formovanie informačnej spoločnosti,
- vytvorenie európskeho výskumného priestoru,
- odstránenie prekážok pre podnikanie,
- ekonomické reformy spojené s dokončením vnútorného trhu,
- vytvorenie integrovaných finančných trhov,
- lepšia koordinácia makroekonomických politík.⁶⁴

V oblasti budovania informačnej spoločnosti pre všetkých išlo o snahu najmä o plné využitie IKT, zabezpečenie vysokých prírastkov outputu pri raste konkurencieschopnosti a vytváraní nových pracovných miest.

Vytvorenie európskeho výskumného priestoru bolo zamerané predovšetkým na rast konkurencieschopnosti EÚ, ekonomickú výkonnosť, zvýšenie zamestnanosti a kvality života. Hlavným cieľom európskeho výskumného priestoru bolo znížiť inovačnú a technologickú medzeru. V súvislosti s podporou úsilia o rozvoj výskumu, vývoja a inovácií ER rozhodla, že do roku 2010 by mali celkové výdavky na vedu a výskum 3 % HDP.

⁶³ BRACJUN, A. 2008. *Hospodárska politika Európskej únie*. Bratislava : Sprint dva, 2008. s. 36. ISBN 978-80-969927-8-2.

⁶⁴ VINCÚR, P. – FIFEKOVÁ, E. 2010. *Stratégia sociálno-ekonomického rozvoja*. Bratislava : Sprint dva, 2010. s. 134. ISBN 978-80-89393-19-0.

V oblasti zlepšenia podnikateľského prostredia sa stratégia zamerala na odstraňovanie prekážok pre podnikanie najmä malých a stredných podnikov a vytvorenie priaznivého prostredia pre zakladanie a rozvoj inovatívnych podnikov.

Rast výkonnosti a konkurencieschopnosti EÚ mala podporiť ekonomická reforma spojená s dokončovaním vnútorného trhu, ktorá mala zabezpečiť lepšiu funkčnosť a výkonnosť vnútorného trhu a tvorbu pracovných miest.

Koordinácia makroekonomických politík sa sústreďovala najmä na udržiavanie makroekonomickej stability členských štátov a požadovala, aby politiky smerovali predovšetkým do fiškálnej konsolidácie a do zvyšovania udržateľnosti verejných financií.

Sociálny pilier sa sústreďoval najmä na aktívnu politiku zamestnanosti a modernizáciu európskeho sociálneho modelu. Opatrenia boli zamerané na oblasti, v ktorých EÚ zaostávala, a ktoré znižovali jej konkurenčnú schopnosť. Stratégia predpokladala podporu rekvalifikácie pracovníkov, celoživotné vzdelávanie, pružnú pracovnú dobu, podporu rovnakých príležitostí pre mužov aj pre ženy a vytváranie pracovných miest pre znevýhodnených občanov. Výsledkom malo byť dosiahnutie 70 % miery zamestnanosti a zvýšenie počtu pracujúcich žien.⁶⁵

Modernizácia európskeho sociálneho modelu mala smerovať k vedomostnej ekonomike založenej na poznatkoch. Inovácie sa mali stať hlavným nástrojom zvyšovania ekonomického rastu. Inováciami sa myslí zavedenie nových výrobných postupov, technológií, ktoré majú vysokú pridanú hodnotu. Hlavným nástrojom na realizáciu je zavedenie nového rámcového programu pre vedu a technológie a redefinovanie jeho priorít v súlade s lisabonským procesom. Pri vzdelávaní smerujeme k zvýšeniu kvality ľudského potenciálu, ktorý je prepojený s cieľmi v oblasti zamestnanosti a sociálnej kohézie. Medzi hlavné ciele pri vzdelávaní patrí zvýšenie výkonnosti a celkovej kvality vzdelávania, riešenie problému starnutia. Na ich realizáciu sa majú zvýšiť celkové výdavky na vzdelávanie, umožnenie prístupu k internetu, zabezpečiť kvalitnejšiu pracovnú silu, atď.

LS bola už od svojho vzniku terčom častej kritiky. Kritici poukazovali na nereálnosť jednotlivých cieľov a na ich vzájomnú nezlučiteľnosť. Členské štáty EÚ poukazovali najmä na veľké množstvo stanovených cieľov, ktoré bude veľmi náročné v danom časovom horizonte naplniť. Preto v roku 2004 vznikali čoraz častejšie názory na revidovanie LS za účelom vytýčenia základných priorít v tejto oblasti. Pri hodnotení výsledkov stratégie, ktoré predložila expertná skupina na čele s W. Kokom, sa

⁶⁵ VINCÚR, P. – FIFEKOVÁ, E. 2010. *Stratégia sociálno-ekonomického rozvoja*. Bratislava : Sprint dva, 2010. s. 134-137. ISBN 978-80-89393-19-0.

konštatovalo sklamanie z vývoja výkonnosti európskej ekonomiky. Konkurenčná schopnosť EÚ sa nezlepšila, nedošlo k pokroku pri inovačnej výkonnosti a tvorba pracovných miest, predovšetkým v technologicky náročných priemyselných odvetviach a v poznatkovo náročných službách je naďalej nedostatočná. EÚ jasne zlyhala pri realizácii LS a jej postavenie vo vzťahu k USA sa naďalej zhoršovalo. Správa W. Koka navrhla revíziu stratégie, ktorá mala smerovať k uvoľneniu ekonomického potenciálu EÚ a mala byť podporou piatich prioritných oblastí. Išlo o:

- znalostnú spoločnosť
- vnútorný trh
- podnikateľskú klímu
- trh práce
- environmentálnu udržateľnosť⁶⁶

O ďalšej budúcnosti LS sa viedlo mnoho diskusií, a teda postupne dochádzalo k jej revidovaniu a úpravám, pričom za hlavné faktory jej ďalšieho smerovania boli vymedzené oblasti hospodárskeho rastu a zamestnanosti. Za faktory, ktoré mohli negatívne ovplyvňovať oblasti hospodárskeho rastu, zamestnanosti a posilňovania konkurencieschopnosti, viacero európskych dokumentov považuje:

- negatívny populačný vývoj v rámci EÚ – ovplyvnenie budúcich ekonomických ukazovateľov,
- fenomén globalizácie – vysokú integráciu nových krajín do medzinárodného ekonomického systému,
- medzinárodnú deľbu práce,
- výrazné obmedzenie nerastných surovín,
- cenové výkyvy.⁶⁷

LS nebola úspešným projektom, nakoľko zlyhala najmä z dôvodu nedostatku politickej vôle členských krajín. Opatrenia, ktoré boli prijaté na úrovni EÚ, nemali podporu vo verejnosti, pretože ohrozovali sociálne výhody. Prijaté opatrenia na európskej alebo národnej úrovni členských krajín EÚ sa mali opierať o podporu širokej verejnosti, aby mohli byť uskutočnené štrukturálne reformy. LS bola veľmi široko

⁶⁶ MORVAY, K. 2009. *Mýty o budovaní znalostnej ekonomiky na Slovensku*. Bratislava, 2009. s. 7. ISBN 978-80-89177-21-9.

⁶⁷ RÝSOVÁ, L. 2009. *Základné priority a ciele kohéznej politiky EÚ v období rokov 2007 – 2013*. [online]. [cit. 2012-03-06]. Dostupné na internete: <ces.vse.cz/wp-content/rysova-final1.pdf>.

koncipovaná na to, aby bola zrozumiteľná. Nedefinovala presne zodpovednosť za plnenie úloh.

4.2.2 Lisabonská zmluva ako základ novej Zmluvy o fungovaní Európskej únie

Lisabonská zmluva (ďalej LZ) bola podpísaná v roku 2007 a nadobudla platnosť po ratifikovaní všetkými členskými štátmi EÚ. Dopĺňa a upravuje existujúce ZEÚ a ZES. Zmluva prevzala veľké množstvo ustanovení neúspešne ratifikovanej Zmluvy o Ústave pre Európu s tým rozdielom, že nie je novou zmluvou, ale len veľkou novelou existujúceho primárneho práva. Výslovne ustanovuje, že EÚ má vlastnú právnu subjektivitu a ruší pôvodnú trojpilierovú štruktúru EÚ. Tretí pilier sa stáva súčasťou prvého piliera. Z hľadiska štruktúry ju tvorí sedem článkov a záverečný akt. K zmluve je pripojená 1 príloha, 13 protokolov, 50 spoločných vyhlásení a 15 samostatných vyhlásení zo strany niektorých členských štátov.⁶⁸

Medzi hlavné zmeny, ktoré priniesla LZ, patrí zmena vo vzťahu k právnej subjektivite EÚ. Do nadobudnutia jej platnosti LZ existovalo ES s najširšou právnou subjektivitou a EÚ, ktorá bola akýmsi zoskupením samotných európskych spoločenstiev s politickou nadstavbou. Lisabonská zmluva formálne, ale aj materiálne integruje ES do EÚ, ktorá v plnom rozsahu nahrádza ES. EÚ tak získava právnu subjektivitu, a to v rozsahu právnej subjektivity bývalého ES. Ďalšou zmenou je zrušenie trojpilierovej štruktúry pôvodnej zmluvnej základne EÚ. LZ výslovne priznáva EÚ právnu subjektivitu. Nadobudnutie subjektivity však neopravňuje EÚ konať nad rámec jej kompetencií pridelených členskými štátmi v zakladajúcich zmluvách. Zrušenie trojpilierovej štruktúry EÚ znamená sprehľadnenie prijímaných právnych aktov. Ďalšou zmenou je nové vymedzenie výlučných právomocí, keď LZ výslovne priznala EÚ päť oblastí, v ktorých môžu konať výlučne orgány EÚ. Týmito oblasťami sú colná únia, pravidlá hospodárskej súťaže potrebné na fungovanie vnútorného trhu, ochrana morských biologických zdrojov v rámci spoločnej politiky rybného hospodárstva, spoločná obchodná politika a menová politika pre členské štáty, ktorých menou je euro. Zmena nastáva aj v rozhodovaní v Rade EÚ, keď LZ obmedzila oblasti, v ktorých musí byť rozhodovanie jednomyseľné. Týmito oblasťami sú dane, zahraničná politika, obrana a sociálne zabezpečenie. V súdny systéme EÚ sa menia orgány súdneho systému EÚ, Súdny dvor EÚ tvorí Súdny dvorom (bez zmeny označenia), Všeobecný súd (bývalý súdo prvého stupňa) a osobitné sudy (bývalými

⁶⁸ BALÁŽ, P., a kol. 2009. *Alternatívy vývoja európskej integrácie*. Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2009. s. 81. ISBN 978-80-225-2657-9.

osobitnými senátmi). Rozšíri sa aj pôsobnosť Súdneho dvora EÚ o oblasť policajnej a justičnej spolupráce v trestných veciach.

4.3 Stratégia Európa 2020 a jej význam

Celosvetový dosah krízy nás presvedčil o tom, že hospodárska realita sa mení oveľa rýchlejšie ako politická realita. Európa čelí obdobiu zmien. Hospodárska kríza vymazala roky hospodárskeho a sociálneho pokroku a odhalila štrukturálne nedostatky európskeho hospodárstva. Európa sa veľmi rýchlo mení a dlhodobé výzvy, ako sú globalizácia, tlak na zdroje a starnutie obyvateľstva, sa stávajú čoraz naliehavejšími. Finančná kríza sa neskôr rozšírila aj na sociálnu krízu, ktorá dosahovala kritické rozmery a výrazne zhoršila ekonomické prognózy EÚ.⁶⁹

EK v marci v roku 2010 uviedla dokument s názvom stratégia „Európa 2020“ ako odpoveď na hospodársku krízu. Stratégia má zadefinovať kľúčové ciele, ktoré sú založené najmä na princípoch vedomostnej spoločnosti, na rozvoj ktorej by sa členské štáty mali orientovať, ak chcú dosiahnuť trvalo udržateľný rast. Stratégia „Európa 2020“ je postavená na troch vzájomne prepojených prioritných oblastiach. Je to:

- inteligentný rast
- udržateľný rast
- inkluzívny rast.⁷⁰

Inteligentný rast obsahuje posilnenie znalosti a inovácií ako predpokladu ďalšieho rastu. Jeho cieľom je zlepšenie kvality vzdelávania, posilnenie výskumu, podpora inovácií a znalostí v EÚ využívanie IKT a transformovanie inovatívnych myšlienok do nových produktov a služieb, ktoré budú viesť k rastu kvalitných pracovných miest a riešeniu sociálnych výziev.

Udržateľný rast znamená vytváranie udržateľného a konkurencieschopného hospodárstva efektívne využívajúceho zdroje, využívanie vedúceho postavenia Európy v oblastiach vývoja a nových pracovných postupov a technológií.

Inkluzívny rast má zabezpečiť vysokú mieru zamestnanosti, investovanie do zručností, boj s chudobou a modernizáciu trhov práce, systémov vzdelávania a sociálnej ochrany a vytváranie súdržnej spoločnosti.⁷¹

⁶⁹ Európska komisia, 2010. *Európa 2020*. [online]. [cit. 2012-04-05]. Dostupné na internete: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:SK:PDF>>.

⁷⁰ Európa 2020, 2011. *Inteligentná, udržateľná a inkluzívna Európa*. [online] [cit. 2012-04-05]. Dostupné na internete: <http://www.governance.sk/assets/files/Program_Konferencia_Europa%202020.pdf>.

Podstatou stratégie je koordinácia hospodárskych politík a politík zamestnanosti s cieľom zabezpečiť rast a zamestnanosť. Stratégia z obsahového hľadiska zastrešuje cieleň výber tém, rôznych iniciatív a sektorových stratégií z viacerých politík EÚ, hlavne výskumu, vzdelávania, zamestnanosti a sociálnych záležitostí, informačnej spoločnosti, podnikania a priemyslu, energetiky, životného prostredia.

EK si stanovila úlohy, ktoré chce dosiahnuť do roku 2020, a preto spoločne s členskými štátmi určila päť hlavných cieľov. Sú to tieto ciele:

- miera zamestnanosti obyvateľov vo veku 20 – 64 rokov má dosiahnuť 75%,
- úroveň investícií do výskumu a vývoja by mala dosiahnuť 3% HDP EÚ,
- v oblasti klímy je potrebné dosiahnuť ciele „20/20/20“ v oblasti klímy/energie,
- podiel študentov, ktorí predčasne ukončia školskú dochádzku, by sa mal znížiť pod 10% a minimálne 40% mladých ľudí by malo mať vysokoškolské vzdelanie,
- o 20 miliónov menej ľudí by malo byť ohrozených chudobou.

Tieto ciele tvoria základ na dosiahnutie troch hlavných priorít. Bude však treba prijať množstvo iných opatrení na vnútroštátnej úrovni, na úrovni EÚ a na medzinárodnej úrovni, ktoré prispesjú k splneniu týchto cieľov. EK súčasne stanovuje program, ktorý navrhuje sedem hlavných iniciatív, ktoré budú podporovať pokrok v každej prioritnej oblasti. Ide hlavne o investovanie do výskumu a vývoja, do zvýšenia kvality a atraktivity vyšších vzdelávacích inštitúcií, o vytvorenie jednotného digitálneho trhu, o podporu hospodárstva efektívne využívajúceho zdroje, o zabezpečenie energetickej bezpečnosti, zvýšenie konkurencieschopnosti v oblasti priemyslu a služieb a vytvorenie platformy na boj proti chudobe.⁷²

Stratégia „Európa 2020“ sa podobá LS, a ak má byť úspešná, musí sa vyvarovať najväčším nedostatkom svojej predchodkyne. Medzi hlavné nedostatky patrí hlavne neuspokojivá implementácia reforiem spočívajúca v ich nedostatočnom osvojení, v slabých riadiacich štruktúrach a v neefektívnej komunikácii. Stratégia „Európa 2020“ musí podliehať prísnejšej kontrole zo strany štátu na národnej úrovni. Členské štáty budú pravidelne raz za rok vypracúvať národné programy reforiem, v ktorých budú vytýčené ciele a prekážky, ktoré by bránili rozvoju a rastu. ER zavádza nový pojem, a to „európsky

⁷¹ VINCÚR, P. – FIFEKOVÁ, E. 2010. *Stratégia sociálno-ekonomického rozvoja*. Bratislava : Sprint dva, 2010. s. 141. ISBN 978-80-89393-19-0.

⁷² Európa 2020, 2011. *Inteligentná, udržateľná a inkluzívna Európa*. [online] [cit. 2012-04-05]. Dostupné na internete: <http://www.governance.sk/assets/files/Program_Konferencia_Europa%202020.pdf>.

semester“, ktorý charakterizuje časový úsek v prvej polovici roka. Počas neho sa členské štáty majú vzájomne kontrolovať pri tvorbe rozpočtov a usmerňovať, aké opatrenia treba prijať, aby sa už viac neprehlbovali fiškálne a makroekonomické nerovnováhy medzi jednotlivými krajinami.

Prvý ročný prieskum sa zameriaval na prioritné opatrenia v troch hlavných oblastiach. Prvou oblasťou je fiškálna konsolidácia, ktorá má zabezpečiť zlepšenie makroekonomickej stability, druhou je reforma trhu práce s cieľom zvýšiť zamestnanosť a poslednou sú opatrenia posilňujúce rast. Okrem toho sa v marci v roku 2011 šesť členských štátov dohodlo na Pakte euro plus, ktorý od týchto štátov vyžaduje, aby prijali dobrovoľné záväzky v oblasti konkurencieschopnosti, zamestnanosti, udržateľných verejných financií a finančnej stability. V oblasti fiškálnej politiky bol dosiahnutý pokrok, rovnako aj na pracovnom trhu v oblasti aktívnej politiky trhu práce, získavania zručností a celoživotného vzdelávania. Reformy v oblasti systému stanovenia miezd sú naďalej problematické a pokrok sa dosiahol len v niektorých štátoch. V oblasti hospodárskej súťaže, služieb a v sieťových odvetviach však väčšina problémov pretrváva.⁷³

4.4 Európska únia a problémy jej konkurencieschopnosti

Problematika konkurencieschopnosti je dnes veľmi diskutovanou témou. Mimoriadny význam naberá hlavne v transformujúcich sa ekonomikách strednej a východnej Európy, a najmä v súčasnosti, po vstupe väčšiny z nich do EÚ. Prvá fáza transformácie sa uskutočnila v zmysle inštitucionálneho rámca systému trhovej ekonomiky. Na vplyv hospodárskej politiky na štrukturálnu adaptáciu a rast konkurencieschopnosti sa nekládol veľký význam. Tranzitívne krajiny strednej Európy zaostávali v úrovni konkurencieschopnosti za vyspelými krajinami.⁷⁴

V polovici 20. storočia bol v západnej Európe vysoký podiel investícií, prísun nových technológií zo zahraničia, kvalifikovaná pracovná sila, fungujúci právny a inštitucionálny rámec, čo zapríčinilo celkový ekonomický rast a rast konkurencieschopnosti. Tento rast výrazne ovplyvnila aj prehľbujúca sa európska integrácia. V 70. rokoch došlo k výraznejšiemu zníženiu rastu HDP a produktivity práce v dôsledku viacerých faktorov, ktorými boli veľké cenové šoky na trhoch ropy a komodít,

⁷³ Európska komisia, 2011. *Ročný prieskum rastu 2012*. [online] [cit. 2012-04-05]. Dostupné na internete: <http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/annual_growth_survey_sk.pdf>.

⁷⁴ HEČKOVÁ, J. – CHAPČÁKOVÁ, A. 2012. *Teoretické východiská problematiky konkurenčnej schopnosti ekonomiky*. [online]. [cit. 2012-04-05]. Dostupné na internete: <www.pulib.sk/elpub2/FM/Kotulic7/pdf_7doc/he-ckova2.pdf>.

klesajúce výnosy zo vstupov. V dôsledku týchto faktorov sa prejavuje tzv. „euroskleróza“. Tento jav označuje nedostatočnú výkonnosť západoeurópskych ekonomík. Na konci 20. storočia ekonomický rast nedosahoval priaznivé hodnoty, naopak, vyznačuje sa spomalením hospodárskeho rastu. Niektoré krajiny dosahovali vcelku pozitívne výsledky, ale EÚ ako celok zaostávala za inými krajinami a regiónmi. V posledných rokoch sa mení obraz a činnosť EÚ, ktorá sa začala viac koncentrovať na ekonomické reformy a ekonomický rast.⁷⁵

Súčasným problémom rastu konkurencieschopnosti je predovšetkým menej výkonný a menej integrovaný európsky výskumný priestor krajín EÚ v porovnaní s USA a Japonskom. EÚ zaostáva nielen v rozsahu výdavkov na vedu a výskum za USA a Japonskom, ale aj za vlastným cieľom, ktorý bol stanovený v LS. EÚ momentálne nie je schopná transformovať poznatky do výrobkov a služieb, nedosahuje úroveň svojich konkurentov. Pretrvávajúcim problémom v oblasti rastu konkurencieschopnosti EÚ je oblasť ľudských zdrojov. EÚ ma nedostatok špičkových vedeckovýskumných pracovníkov, nie je schopná ich dostatočne motivovať, prilákať a udržať.⁷⁶

4.4.1 Nevyhnutnosť merania konkurenčnej schopnosti krajín v Európskej únii

V súčasnosti sa otázkami konkurencieschopnosti zaoberá makroekonomická aj mikroekonomická sféra. Definovanie konkurencieschopnosti na úrovni podniku je v podstate jednotné. Konkurencieschopnosť chápeme ako schopnosť podniku dlhodobo uplatňovať svoju produkciu na trhu. Prístup ku konkurencieschopnosti na národohospodárskej úrovni už nie je taký jednotný, a preto existujú rôzne charakteristiky, poňatia a prístupy ku konkurencieschopnosti.⁷⁷

Konkurencieschopnosť ekonomiky možno porovnávať s inými ekonomikami rôznymi spôsobmi. Na vyjadrenie ekonomickej výkonnosti či kvality života sa používa veľké množstvo indexov, podľa ktorých sa dá hodnotiť miera rastu konkurencieschopnosti. Hodnotí sa napr. zvyšovanie produktivity práce, dosahovanie ekonomickej efektívnosti a zvyšovanie inovatívnosti. Rebríček podľa konkurencieschopnosti krajín sa zostavuje na základe ukazovateľov, ktoré hodnotia úroveň ekonomiky, verejných financií, ako aj makroekonomickú situáciu.

⁷⁵ KADEŘÁBKOVÁ, A. 2003. *Základy makroekonomické analýzy – růst, konkurencieschopnosť, rovnováha*, Praha : Linde, 2003. s. 27-28. ISBN 808613136X.

⁷⁶ VINCŮR, P. a kol. 2007. *Teória a prax hospodárskej politiky*. Bratislava : Sprint v.fra, 2007. s. 221. ISBN 80-8908-580-4.

⁷⁷ MELIŠEK, R. 2009. Hodnotenie inštitucionálnych faktorov a konkurencieschopnosti slovenskej ekonomiky. In *Nová ekonomika*. ISSN 1336-1732, 2009, roč. 2, č. 2, s. 26 – 37.

Podľa indexu GCI, ktorý publikuje WEF, bolo v roku 2009 hodnotených 133 krajín. Spomedzi krajín Vyšehradskej štvorky (ďalej V4) dosiahla najlepšiu hodnotu ČR a celkovo sa umiestnila na 31. mieste. Najnegatívnejší vývoj v hodnotení bol v Maďarsku. SR v sledovanom období dosahovala pokles a obsadila 47. miesto. Ako najväčšiu konkurenčnú nevýhodu identifikuje WEF v SR vysokú mieru klientelizmu, vymáhateľnosti práva, nízku efektívnosť verejných výdavkov, netransparentnosť pri verejnom obstarávaní, vysoké administratívne zaťaženie, nízka pružnosť pracovného práva. Medzi konkurenčné výhody SR zaraďujeme otvorenosť slovenskej ekonomiky zahraničným investorom, nízke colné bariéry, rozvinutý trh tovarov a služieb, nízke riziko terorizmu, zdravý bankový sektor a dobrú dostupnosť financovania.⁷⁸ Správa o globálnej konkurencieschopnosti za rok 2011 sa pre SR neskončila najlepšie. SR zaznamenala pokles o 9 miest a skončila na 69. mieste v rebríčku 142 krajín. V roku 2010 SR figurovalo na 60. mieste, čo bolo v rámci V4 najhoršie umiestnenie. Rok 2011 bol z pohľadu SR ešte horší, keďže SR klesla o 9 miest a obsadilo tak 69. pozíciu, čo je najhoršia pozícia v rámci krajín V4. V tabuľke č. 2 sú porovnané krajiny V4 podľa indexu WEF v rokoch 2009-2011.

T a b u ľ k a 2

Porovnanie konkurencieschopnosti krajín V4 podľa WEF

Krajina	GCI 2009	GCI 2010	GCI 2011		Zmena 2010-2011
	Pozícia	Pozícia	Skóre	Pozícia	0
ČR	31	36	4,5	36	-2
Poľsko	46	39	4,5	39	-2
Maďarsko	58	52	4,4	52	+4
SR	47	60	4,2	60	-9

Prameň: The Global Competitiveness report 2011–2012. Vlastné spracovanie.

Najkonkurencieschopnejšou krajinou sveta za rok 2011 je podľa indexu GCI Švajčiarsko, nasleduje Singapur, Švédsko a Fínsko. USA sa už tretí rok v rade prepadlo o 1 priečku, a obsadilo tak 5. miesto. SR susedí v rebríčku s Kolumbiou a Rwandou a dostala sa do pozície najmenej konkurencieschopnej krajiny EÚ, keď nižšie je už len Bulharsko

⁷⁸ DEMJANOVÁ, L. 2009. Podnikateľské prostredie ako faktor konkurencieschopnosti, v krajinách V4 v rokoch 2005 – 2009. In *Slovenská ekonomika - mýty a fakty o realite*. Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2009. ISBN 978-80-225-2841-2, s. 63.

(74.), Rumunsko (77.) a Grécko (90.). Tabuľka č. 3 popisuje poradie krajín podľa indexu GCI a ich skóre.

T a b u ľ k a 3

Rebríček krajín podľa GCI za rok 2011

Poradie	Krajina	Skóre 2010 – 2011	Skóre 2011 – 2010	Rozdiel v poradí
1	Švajčiarsko	5,63	5,60	0
2	Švédsko	5,56	5,51	2
3	Singapur	5,48	5,55	0
4	USA	5,43	5,59	-2
5	Nemecko	5,39	5,37	2
(19)	EÚ15	4,97	4,99	0
36	ČR	4,57	4,67	-5
39	Poľsko	4,51	4,33	7
52	Maďarsko	4,33	4,22	6
60	SR	4,25	4,31	-13

Prameň: Global Competitiveness Report 2010-2011. Vlastné spracovanie.

V roku 2011 WEF ako najväčšiu konkurenčnú nevýhodu SR identifikovalo nízku vymáhateľnosť práva, vysokú mieru klientelizmu, mimoriadne nízku dôveru verejnosti voči politikom a netransparentnosť pri verejnom obstarávaní. Konkurenčnou nevýhodou SR je aj vysoký deficit verejných financií, nízka kvalita vzdelávacieho systému, únik talentovaných ľudí do zahraničia, nedostatočnú spoluprácu medzi vzdelávacími inštitúciami a podnikmi, či nedostatočná podpora zavádzania technologických inovácií prostredníctvom verejného obstarávania. Medzi najvýraznejšími konkurenčnými výhodami slovenskej ekonomiky sa nachádzajú nízke colné bariéry, otvorenosť zahraničným investíciám prinášajúcim do SR nové technológie, nízky spread úrokových sadzieb, vysoká korelácia medzi výškou miezd a produktivitou práce, rozšírenosť internetu, nízke riziko terorizmu a zdravý bankový sektor. V oblasti infraštruktúry je pozitívne vnímaná železničná oprava a energetická infraštruktúra.⁷⁹

⁷⁹ Slovensko padá v rebríčku konkurencieschopnosti. 2011. [online]. [cit. 2012-02-23]. Dostupné na internete: <http://www.alianciapas.sk/menu_pravidelne_globalna_konkurencieschopnost_2011.htm>.

Ďalším významným indexom je WCI, ktorý publikuje IMD. Inštitút hodnotí 331 kritérií zo štyroch hlavných oblastí (charakteristika ekonomického rastu a výkonnosti, efektívnosť vlády, výkonnosť podnikateľskej sféry, úroveň infraštruktúry). K štatistickým parametrom pridáva aj prieskum medzi manažérmi a ekonomickými expertmi.⁸⁰ Podľa IMD v rokoch 2003 – 2007 sa SR umiestnila na 34. mieste z 55 sledovaných krajín, keď v porovnaní s krajinami V4 ju predstihla iba ČR (32. miesto) a nižšie sa umiestnilo Maďarsko a Poľsko. V roku 2010 si SR pohoršila až o 16 miest. V roku 2009 SR figurovala na 33. pozícii, zatiaľ čo v roku 2010 na 49. pozícii. V porovnaní s krajinami V4 sa SR hlboko prepadla za ČR, ktorá je na 29. mieste a je najlepšou krajinou spomedzi V4. Maďarsko si medziročne polepšilo a patrí mu 42. miesto. Najvýraznejší postup zaznamenalo Poľsko, ktoré si medziročne polepšilo o 12 miest a patrí mu tak 32. pozícia. Podľa Svetovej ročenky by mala SR zlepšiť hlavne vynahraditeľnosť práva, znižovanie prudko rastúceho deficitu verejných financií, zvyšujúcu intenzitu zásahov štátu do ekonomiky.⁸¹ Tabuľka č. 4 porovnáva krajiny V4 podľa indexu IMD a poukazuje na zmenu postavenia v rebríčku medzi rokom 2009 a 2010.

T a b u ľ k a 4

Porovnanie konkurencieschopnosti krajín V4 podľa IMD

Krajina	WCI 2008	WCI 2009	WCI 2010	Zmena 2009 – 2010
	Pozícia	Pozícia	Pozícia	0
ČR	28	29	29	0
Poľsko	44	44	32	+12
Maďarsko	38	45	42	+3
SR	30	33	49	-16

Prameň: Imd world competitiveness yearbook 2011. Vlastné spracovanie.

Jedným z ukazovateľov, ktorého cieľom je merať stupeň ekonomickej slobody vo vzťahu k celkovej výkonnosti ekonomiky, je index ekonomickej slobody. Na výpočte

⁸⁰ MELIŠEK, R. 2009. Hodnotenie inštitucionálnych faktorov a konkurencieschopnosti slovenskej ekonomiky. In *Nová ekonomika*. ISSN 1336-1732, 2009, roč. 2, č. 2, s. 26-37.

⁸¹ Tlačová správa. *Svetová ročenka konkurencieschopnosti 2010*. [online]. [cit. 2012-02-26]. Dostupné na internete: <http://www.hayek.sk/images/stories/PDF/wcy/wcy2010_ts.pdf>

a určenie indexu sa podieľa okolo 50 inštitúcií sveta, ktoré zaraďujú ukazovatele do piatich oblastí. Je to:

- vplyv štátnych zásahov na ekonomiku
- ochrana vlastníckych práv
- stabilita cien a meny
- sloboda obchodnej výmeny a fungovanie kapitálového trhu
- rozsah regulačných zásahov do fungovania finančného trhu, trhu práce a do podmienok vstupu do podnikania.

Dlhoročné merania ekonomickej slobody 123 hodnotených krajín potvrdzujú, že krajiny s vyššou úrovňou ekonomickej slobody dosahujú vyššiu výkonnosť ekonomiky, vyššie tempá rastu HDP a vyšší HDP na obyvateľa. Ku krajinám s najvyššou ekonomickou slobodou patrí Hongkong, USA, Nový Zéland, Veľká Británia, Austrália, Švajčiarsko.⁸²

T a b u ľ k a 5

Index ekonomickej slobody za rok 2011

Poradie	Index ekonomickej slobody	Zmena oproti minulému roku
1. Hongkong	89,7	0
2. Singapur	87,2	1,1
3. Austrália	82,5	-0,1
4. Nový Zéland	82,3	0,2
5. Švajčiarsko	81,9	0,8
6 Kanada	80,8	0,4
7. Írsko	78,7	-2,6
8. Dánsko	78,6	0,7
9. USA	77,8	-0,2
10. Bahrajn	77,7	1,4
28. ČR	70,4	0,6
37. SR	69,5	-0,2
179. Severná Kórea	1	0

Prameň: Heritage Foundation. Vlastné spracovanie

⁸² LISÝ, J. kol. 2011. *Ekonomický rast a ekonomický cyklus: teoretické a praktické problémy*. Bratislava : Iura Edition, 2011, s. 29. ISBN 978-80-8078-405-8.

V roku 2008 sa SR umiestnila na 52. mieste, keď dosiahla celkové skóre 5,0 bodov. Na 1. až 3. mieste sa umiestnili krajiny, ako sú Dánsko, Nový Zéland a Švédsko, ktoré dostali 9,3 bodov. SR predstihla aj ČR, ktorá sa umiestnila na 45. mieste. V roku 2009 SR dosiahla 69,4 bodu a obsadila 34. miesto. V roku 2010 si SR polepšila v rebríčku o 0,3 bodu a obsadila 35. pozíciu s celkovým hodnotením 69,7 bodu. Po piatich rokoch je o pozíciu najvyššie umiestnenej krajiny zoskupenia krajín V4 pripravila ČR, ktorá sa umiestnila na 34. priečke. Maďarsko obsadilo 51. miesto a Poľsko 71. miesto. V roku 2011 sa SR posunula z 35. miesta na 37. miesto. Hlavným dôvodom poklesu bola korupcia a menšia sloboda vo vlastníckych právach. ČR, ktorá bola v roku 2010 tesne pred SR, si výrazne polepšila a skončila na 28. mieste. Najslobodnejšou krajinou sveta je už po 17-krát bývala britská kolónia Hongkong.

Vo významnom indexe, ktorý hodnotí vnímanie korupcie, sa SR za rok 2011 umiestnila na 66. mieste spomedzi 183 krajín. Tento svetový rebríček už po piatykrát vydala Transparency International. SR sa stala piatou najhoršou krajinou EÚ v oblasti vnímania korupcie. Horšie to už je len v Taliansku, Rumunsku, Grécku a Bulharsku. Vo svetovom rebríčku sa krajinou s najmenším vnímaním korupcie stali Nový Zéland, Dánsko a Fínsko. Najhoršia situácia je v Severnej Kórei a Somálsku. Tabuľka č. 6 uvádza poradie krajín V4 podľa indexu vnímania korupcie za rok 2011.

T a b u ľ k a 6

Krajiny V4 s najnižším vnímaním korupcie za rok 2011

Poradie	Krajina	Skóre
41.	Poľsko	5,5
54.	Maďarsko	4,6
57.	ČR	4,4
66.	SR	4,0

Prameň: Eurostat. Vlastné spracovanie

4.4.2 Súčasný stav inovačnej výkonnosti krajín Európskej únie

Inovácie sú považované za jeden z najdôležitejších zdrojov ekonomického rastu, preto je snahou EÚ a jej členských štátov vytvárať také prostredie, ktoré by rozvoju a tvorbe inovácií pomáhalo. Inovácie sú často považované za synonymum výsledku nejakého procesu, ale ekonómovia sa snažia zaoberať týmto procesom od vzniku myšlienky až po vytvorenie niečoho užitočného a zabezpečiť tak ich implementáciu. Inovácie sú neoddeliteľnou súčasťou moderných ekonomík a v dobe súčasnej hospodárskej krízy majú čím ďalej tým väčší význam. Nielenže pomáhajú európskym krajinám obstať

konkurencieschopnými v globálnej ekonomike, ale pomáhajú vytvárať nové pracovné miesta a zlepšovať kvalitu života občanov EÚ. Preto je potrebné neustále zdokonaľovanie inovácií a aktivít vedúcich k ich podpore, pričom jedným z určujúcich faktorov tejto podpory je aj hodnotenie inovačnej výkonnosti na jednej strane podnikov a na strane druhej jednotlivých členských štátov EÚ.⁸³

Odchýlky v ekonomickom raste a v životnej úrovni sa v jednotlivých ekonomikách môžu vysvetliť aj odchýlkami v úrovni inovačnej výkonnosti. Faktory úrovne inovačnej výkonnosti vysvetľujú, prečo sa inovačná výkonnosť jednotlivých krajín odlišuje. Na základe výskumov jednotlivých organizácií možno identifikovať sedem kategórií indikátorov vplyvu socioekonomického prostredia, ktoré vplývajú na úroveň ekonomickej výkonnosti. Jednotlivé indikátory vo vzťahu k úrovni inovačnej výkonnosti boli preskúmané použitím korelačnej analýzy, ktorej výsledkom bola korelácia úrovne inovačnej výkonnosti meraná sumárnym inovačným indexom a úrovňou inovačnej výkonnosti v rámci každej z inovačných dimenzií s úrovňou HDP na obyvateľa.⁸⁴

Hodnotenie inovácií možno realizovať na dvoch úrovniach, a to na mikroekonomickej a makroekonomickej. Na úrovni mikroekonomickej môžu byť inovácie merané výskumom a vývojom, efektívnosťou výrobných procesov, uspokojovaním zákazníkov, transferom inovácií a technológií, motiváciou zamestnancov a pod. Táto úroveň zahŕňa napr. príjmy z predaja nových výrobkov, náklady na výskum a vývoj, dĺžku životného cyklu nového výrobku, počet patentov alebo zavedenie nových výrobných a informačných technológií. Na makroekonomickej úrovni sa hodnotenie a meranie zaoberá konkurenčnými výhodami regiónov alebo štátov. V tomto prípade môžu byť inovácie hodnotené pomocou rôznych rámcov a vopred predpísaných indikátorov zaoberajúcich sa technológiami, ľudskými zdrojmi, transferom, procesmi alebo marketingom. Ďalším spôsobom je sledovanie výdajov na výskum a vývoj ako percento z HDP. V LS mali byť priemerné výdaje na výskum a vývoj v pomere 3 % HDP.⁸⁵

Európske inovačné poradie je nástroj vytvorený EK, prostredníctvom ktorého sa hodnotil prístup k Lisabonskej stratégii a ktorý porovnával inovačnú výkonnosť členských štátov EÚ, a to aj v porovnaní s USA a Japonskom. Hodnotila sa úroveň inovačnej aktivity

⁸³ SABADKA, D. 2009. Inovačná výkonnosť krajín EÚ, [online]. [cit. 2012-03-25]. Dostupné na internete: <<http://www.sjf.tuke.sk/transferinovacii/>>.

⁸⁴ CHAPČÁKOVÁ, A. – HEČKOVÁ, J. 2009. Komparácia súčasného stavu inovačnej výkonnosti Slovenskej republiky a krajín Európskej únie. In *Nová ekonomika*. ISSN 1336-1732, 2009, roč. 2, č. 4, s. 41.

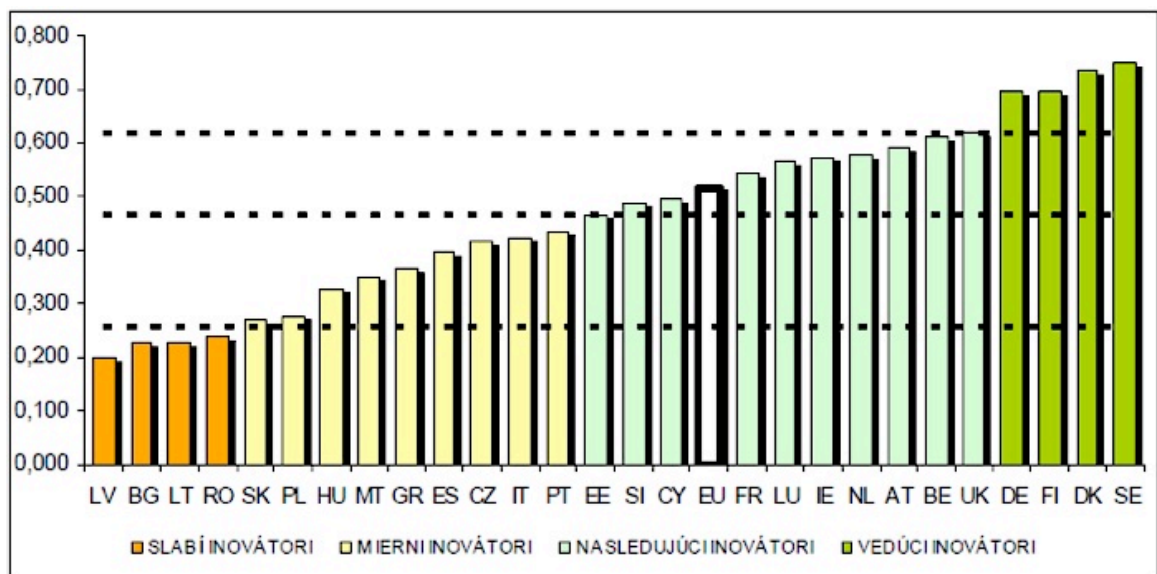
⁸⁵ SABADKA, D. 2009. Inovačná výkonnosť krajín EÚ, [online]. [cit. 2012-03-25]. Dostupné na internete: <<http://www.sjf.tuke.sk/transferinovacii/>>.

27 členských štátov EÚ. Európske inovačné prostredie ako multikultúrne hodnotenie koncentrovalo pozornosť najmä na znalostnú ekonomiku, ktorá sa stala epicentrom konkurencieschopnosti. Od roku 2008 sa začala používať nová metodológia hodnotenia inovačnej výkonnosti členských krajín EÚ. Podľa tejto koncepcie sa mala inovačná výkonnosť do roku 2010 hodnotiť podľa 29 ukazovateľov, ktoré boli začlenené do 7 kategórií. Na základe skupín indikátorov sa meria sumárny inovačný index (SII), podľa ktorého sa súbor skúmaných krajín rozdeľuje do štyroch skupín:

- inovační lídri
- inovační nasledovníci
- mierni inovátori
- dobiehajúce krajiny.⁸⁶

G r a f 1

Sumárny inovačný index za rok 2011

Prameň: European Commission: European Innovation Scoreboard 2011

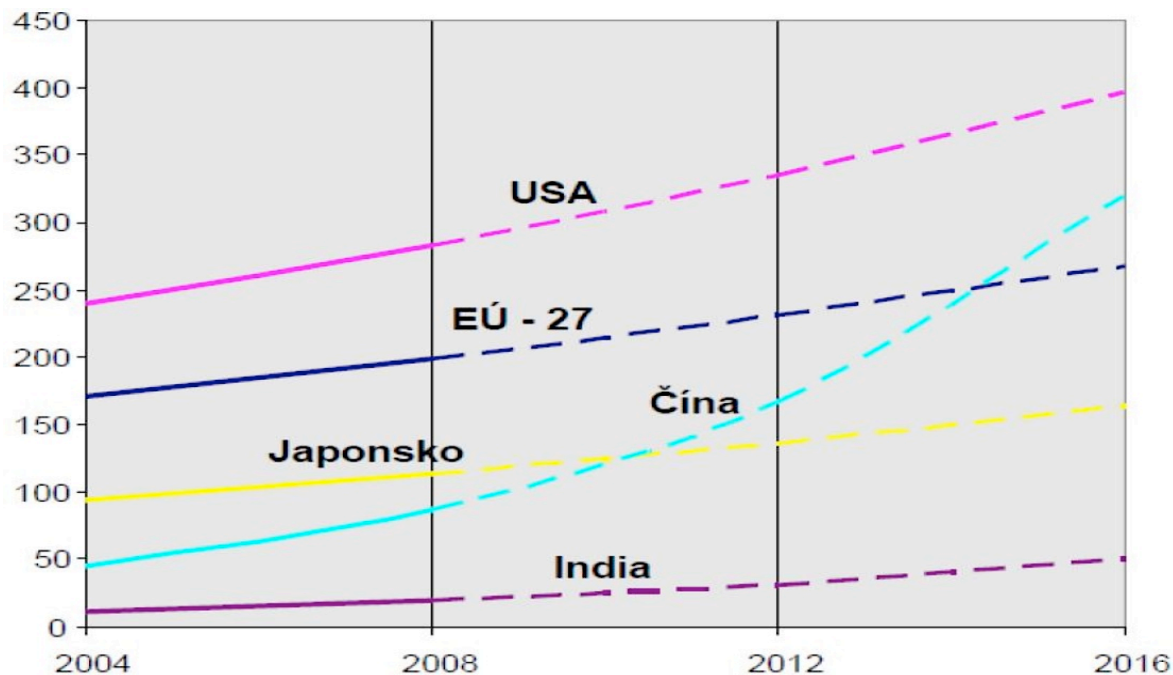
Na základe uvedených hodnôt sumárneho inovačného indexu za rok 2011 boli hodnotené členské krajiny EÚ rozdelené v závislosti od úrovne ich inovačnej výkonnosti na inovačných lídrov, inovačných nasledovníkov, miernych inovátorov a na dobiehajúce krajiny. Z grafu 1 vyplýva, že Dánsko, Fínsko, Nemecko a Švédsko vykazujú podstatne

⁸⁶ CHAPČÁKOVÁ, A. – HEČKOVÁ, J. 2009. Komparácia súčasného stavu inovačnej výkonnosti Slovenskej republiky a krajín Európskej únie. In *Nová ekonomika*. ISSN 1336-1732, 2009, roč. 2, č. 4, s. 44.

vyššiu výkonnosť ako krajín EÚ27. Tieto krajiny sú teda vedúci inovátori. Rakúsko, Belgicko, Cyprus, Estónsko, Francúzsko, Írsko, Luxembursko, Holandsko, Slovinsko a Spojené kráľovstvo vykazujú výkonnosť, ktorá sa blíži k výkonnosti krajín EÚ27. Tieto krajiny sú nasledujúcimi inovátormi. Výkonnosť ČR, Grécka, Maďarska, Talianska, Malty, Poľska, Portugalska, SR a Španielska je pod úroňou krajín EÚ27. Tieto krajiny sú mierni inovátori. Ostatné krajiny, ako Bulharsko, Lotyšsko, Litva, Macedónsko a Rumunsko sú hlboko pod úrovňou krajín EÚ27. Tieto krajiny sú slabí inovátori. Na základe celosvetového hodnotenia inovácií si USA a Japonsko udržiavajú náskok pred krajinami EÚ27. Krajiny EÚ27 má náskok len pred Indiou a Ruskom federáciou, ale strácajú časť náskoku pred Brazíliou a Čínou. Rozdiel vo výkonnosti v prospech USA možno zdôvodniť lepšími výsledkami v ukazovateľoch, ako sú príjmy z licencií a patentov zo zahraničia, spoločné publikácie verejného a súkromného sektora, výdavky podnikov na výskum a vývoj.⁸⁷

G r a f 2

Vývoj svetových výdavkov na výskum a vývoj v reálnom vyjadrení (v mld. eur)

Prameň: European Commission 2012

⁸⁷ SABADKA, D. 2011. *Výskumno-vývojový potenciál a inovačná kapacita Európskej únie*, [online]. [cit. 2012-3-28]. Dostupné na internete: <<http://www.sjf.tuke.sk/kpam/TaIPvPP/2011/index.files/clanky/Dusan%20Sabadka%20Vyskumno.pdf>>.

Z uvedených trendov vyplýva, že výkonnosť USA sa zrýchľuje najmä v súvislosti s doktorskými titulmi, príjmami z licencií a patentov a s medzinárodnými spoločnými publikáciami. EÚ predstihuje USA v ukazovateľoch, akými sú verejné výdavky na výskum a vývoj a vývoj služieb založených na znalostiach. Menej výrazný, ale nie klesajúci, je výkonnostný náskok Japonska pred krajinami EÚ27. Japonsko predstihuje EÚ najmä vo výdavkoch podnikov na výskum a vývoj a v tejto oblasti pokračuje rýchlejšie ako EÚ. V porovnaní s Čínou a Brazíliou má EÚ viditeľný náskok v inovačnej výkonnosti. Tento náskok sa však rýchlo znižuje.

Inovačná výkonnosť SR ako jednej z dobiehajúcich krajín je pod priemerom krajín EÚ27, avšak podľa EK zaznamenáva väčší medziročný nárast v porovnaní s európskym priemerom. Spomedzi 27 krajín EÚ sme až na 23. mieste z hľadiska inovačnej výkonnosti. V oblasti hodnotenia inovačnej výkonnosti SR vyniká najmä v podnikových investíciách a v ekonomických efektoch inovácií. Slabé stránky SR zaznamenáva vo finančnom zabezpečení a vo vládnej podpore inovačných projektov, v kooperačných vzťahoch inovujúcich podnikov a verejného sektora, ako aj v dosiahnutých výsledkoch v podobe úspešného know-how a v počte úspešne inovujúcich podnikov. Kým priemer výdavkov krajín v EÚ je 1,82 % HDP, v SR je to len 0,48 % HDP, pričom verejné prostriedky predstavujú 55 % z celkových výdavkov na vedu a výskum.⁸⁸

4.5 Charakteristika nástrojov Európskej únie na podporu konkurencieschopnosti

Formovanie, ovplyvňovanie štruktúry ekonomiky, intenzita a smerovanie štruktúrnych zmien môžu byť sprievodným efektom hospodárskej politiky štátu, prípadne môžu byť cieľným zámerným procesom. Prístup štátu, ktorý presne formuje štruktúru ekonomiky a tvorí podmienky, ktoré sú potrebné na štruktúrne zmeny, vyjadruje štruktúrna politika. Komplexné chápanie štruktúrnej politiky obsahuje prepojený súbor opatrení sektorovej, odvetvovej politiky, technologickej a inovačnej politiky, ale tiež opatrenia na riešenie regionálnych problémov, ochrany životného prostredia, na podporu malého a stredného podnikania a na proexportné opatrenia.⁸⁹

Štruktúrna politika EÚ bola definovaná v roku 1988 na základe rozhodnutia spojiť regionálnu politiku s časťou sociálnej politiky EÚ a s poľnohospodárskou politikou EÚ do

⁸⁸ CHAPČÁKOVÁ, A. – HEČKOVÁ, J. 2009. Komparácia súčasného stavu inovačnej výkonnosti Slovenskej republiky a krajín Európskej únie. In *Nová ekonomika*. ISSN 1336-1732, 2009, roč. 2, č. 4, s. 54.

⁸⁹ FIFEKOVÁ, E. 2007. Politika konkurencieschopnosti – štruktúrna politika. In *Teória a prax hospodárskej politiky*. Bratislava : Sprint vfra, 2007. ISBN 80-8908-580-4, s. 193-198.

jedinej a je koncipovaná ako komunitárna (koordinovaná) politika. Realizuje sa prostredníctvom členských krajín, kým koordinácia a harmonizácia spadá do nadnárodnej pôsobnosti (do pôsobnosti orgánov EÚ). Na jar v roku 1997 sa konalo mimoriadne zasadanie ER v Berlíne, na ktorom bol schválený materiál s titulom Agenda 2000, ktorá opisovala víziu na prvé roky budúceho storočia. V dokumente sa tiež hovorí o ekonomickej a sociálnej kohézii a o štrukturálnych fondoch a vymedzujú sa v ňom hlavné kroky reforiem štruktúrnej politiky EÚ.

Politika hospodárskej a sociálnej inklúzie EÚ sa zameriava v súlade s LS na znižovanie ekonomických a sociálnych rozdielov medzi jednotlivými členskými krajinami a ich regiónmi. Tento dôležitý cieľ je v súčasnosti doplnený o dôraz na podporu rastu konkurencieschopnosti a tvorbu nových pracovných miest.⁹⁰

Štrukturálne fondy (ďalej ŠF) a Kohézny fond (ďalej KF) sú hlavnými nástrojmi regionálnej politiky EÚ. Keďže sú fondy verejné, inštitúcie musia zodpovedať a dozerať na to, aby boli využívané na stanovený účel a aby boli v súlade so stanovenými pravidlami. Pravidlá na presné využívanie týchto fondov stanovuje Rada EÚ a sú záväzné na celé sedemročné rozpočtové obdobie. Ich vytváranie a použitie však musí rešpektovať základné princípy štruktúrnej politiky, medzi ktoré patrí:

- princíp kohézie – záväzok ekonomicky vyspelejších krajín prispievať do rozpočtu EÚ relatívne viac,
- princíp doplnkovosti – prostriedky zo štrukturálnych fondov majú dopĺňať, a nie nahrádzať prostriedky z verejných rozpočtov jednotlivých členských štátov,
- princíp koncentrácie – podpora zo štrukturálnych fondov sa sústreďuje najmä do oblastí, kde sa očakáva najväčšie zhodnotenie prostriedkov z pohľadu európskych záujmov,
- princíp programovania – konkrétne projekty vznikajú na základe rozvojových programov, ktoré predkladajú členské štáty,
- princíp partnerstva – spolupráca viacerých subjektov na zabezpečení koordinácie v plánovaní, kontrole a vyhodnocovaní plnenia programov.⁹¹

⁹⁰ KÖNIG, P. a kol. 2009. *Rozpočet a politiky Európske únie*. Praha : C. H. Beck, 2009. s. 168. ISBN 80-7179-846-0.

⁹¹ BRACJUN, A. 2008. *Hospodárska politika európskej únie*. Bratislava : Sprint dva, 2008. s. 153. ISBN 978-80-969927-8-2.

V. Kováč uvádza, že „štrukturálne fondy predstavujú nástroje hospodárskej politiky zamerané na zmenšovanie regionálnych a sociálnych rozdielov v regiónoch NUTS I. a NUTS II. s cieľom posilniť hospodársku súdržnosť EÚ“.⁹²

I keď sa zdá, že všetky ŠF pôsobia spoločne, každý má svoje seba vlastné tematické oblasti. ŠF nefinancujú projekty individuálneho charakteru, ale viacročné programy regionálneho rozvoja, ktoré spoločne pripravujú regióny, členské štáty a EK. K základným finančným nástrojom hospodárskej politiky EÚ patria Európsky fond regionálneho rozvoja (ďalej ERDF), Európsky sociálny fond (ďalej ESF), KF a Európska centrálna banka (ďalej ECB). ŠF EÚ poskytujú nenávratné podpory. Každý z nich má osobitným štatútom vymedzené prioritné ciele.

4.5.1 Cieľ Európskeho fondu regionálneho rozvoja

ERDF je jeden z hlavných ŠF EÚ, ktorý bol založený v roku 1975. Účelom tohto najväčšieho ŠF je podpora programov zameraných na regionálny rozvoj, ekonomickú transformáciu, na zvýšenie konkurencieschopnosti a na územnú spoluprácu v celej EÚ. Priority financovania zahŕňajú výskum, inováciu, ochranu životného prostredia a predchádzanie ekonomickým a sociálnym rizikám, pričom významnú úlohu majú investície do infraštruktúry, a to predovšetkým v najmenej rozvinutých regiónoch.⁹³ ERDF financuje:

- priamu pomoc na investície do spoločnosti s cieľom vytvárať trvalo udržateľné pracovné miesta,
- infraštruktúry spojené najmä s výskumom a inováciami, telekomunikáciami, životným prostredím, energetikou a dopravou,
- regionálny a miestny rozvoj a pomáha mu v spolupráci medzi mestami a regiónmi,
- opatrenia technickej pomoci.

ERDF venuje mimoriadnu pozornosť aj špecifickým územným charakteristikám. Svojou činnosťou sa snaží riešiť hospodárske, environmentálne a sociálne problémy v mestách, problémy v geograficky znevýhodnených oblastiach.⁹⁴

⁹² KOVÁČ, V. 2010. *Hospodárska politika Európskej únie*. Bratislava : Merkury, 2010. s. 97. ISBN 978-80-89458-04-2.

⁹³ BRACJUN, A. 2008. *Hospodárska politika európskej únie*. Bratislava : Sprint dva, 2008. s. 153. ISBN 978-80-969927-8-2.

⁹⁴ Európsky fond regionálneho rozvoja. [online]. [cit. 2012-03-16]. Dostupné na internete: <http://ec.europa.eu/regional_policy/thefunds/regional/index_sk.cfm>.

4.5.2 Európsky sociálny fond a jeho úlohy

ESF je najstarší ŠF, ktorý bol zriadený spoločne s Rímskou zmluvou v roku 1957. ESF je fond na podporu členských štátov pri zavádzaní nových aktívnych politík a systému boja proti nezamestnanosti. Prispieva k prioritám únie, pokiaľ ide o posilňovanie hospodárskej a sociálnej súdržnosti prostredníctvom zlepšovania možnosti zamestnania sa a pracovných príležitostí, o podporu vysokej úrovne zamestnanosti a zvyšovanie počtu kvality pracovných miest. ESF tiež zohľadňuje priority a ciele EÚ v oblasti vzdelávania odbornej prípravy, zvyšovania účasti ekonomicky neaktívnych osôb na trhu práce, boja proti sociálnemu vylúčeniu najmä znevýhodnených skupín. Je to hlavný finančný nástroj EÚ na investovanie do štyroch kľúčových oblastí, ktorými je:

- zvýšenie adaptability pracovníkov a podnikov na globálne zmeny,
- zlepšenie prístupu k zamestnanosti a účasti na trhu práce,
- posilnenie sociálnej oblasti potláčaním diskriminácie,
- uľahčenie prístupu na trh práce zdravotne postihnutým ľuďom.⁹⁵

4.5.3 Kohézny fond a jeho význam

KF bol založený Maastrichtskou zmluvou v roku 1993 ako zvláštny fond solidarity EÚ. KF je určený na zlepšenie šancí najmenej prosperujúcich štátov EÚ, ktorých úroveň HDP je nižšia ako 90% priemeru EÚ. Zameriava sa najmä na posilnenie hospodárskej a sociálnej súdržnosti únie v záujme podpory udržateľného rozvoja, najmä v oblastiach transeurópskych dopravných sietí a ochrany životného prostredia. Zásadnou zmenou je, že KF stratil svoje osobitné postavenie a stáva sa súčasťou ŠF, t. j. podlieha rovnakým pravidlám programovania, riadenia, kontroly ako je ERDF a ESF. KF je jediný nástroj štrukturálnej politiky, na ktorý sa vzťahuje tzv. makroekonomická podmienka poskytovania prostriedkov. Jej podstatu uvádzame nižšie. Ak štát ako príjemca dosiahne príliš vysoký deficit verejných financií a nevykoná príslušné opatrenia v kontexte s Paktom stability a rastu, ER môže rozhodnúť o zrušení časti alebo celého záväzku fondu.⁹⁶

Vďaka KF sa štátom ako Španielsko, Portugalsko, Írsko či Grécko podarilo splniť konvergenčné kritériá na vstup do hospodárskej a menovej únie. KF poskytuje priame finančné prostriedky na veľké projekty s nákladmi vyššími ako desať miliónov eur. Do tejto kategórie patria:

⁹⁵ BRACJUN, A. 2008. *Hospodárska politika európskej únie*. Bratislava : Sprint dva, 2008. s. 154. ISBN 978-80-969927-8-2.

⁹⁶ Tamtiež.

- národné environmentálne projekty,
- projekty budovania transeurópskych dopravných sietí.

Pri projektoch, ktoré sú predkladané v rámci KF, platí princíp 50 : 50, čo znamená že polovica príspevku ide do rozvoja dopravnej infraštruktúry a polovica do ochrany životného prostredia.⁹⁷

Priemerné čerpanie všetkých troch fondov (ERDF, ESF a KF) v 27 členských štátoch predstavovalo 33,4 % k 31. decembru 2011 z alokovaných prostriedkov na obdobie rokov 2007 – 2013. Medzi jednotlivými štátmi pritom existujú výrazné rozdiely. Najvyšší medziročný nárast zaznamenal ERDF. Na konci roku 2010 bol vyčerpaný na 22,3 %, kým na konci roku 2011 už na 34,3 %. Podobne je na tom ESF, v ktorom z 23,5 % v roku 2010 narástlo čerpanie na 35,43 % v roku 2011. EK navyše prijala medzitým aj ďalšie opatrenia pre rast investícií v štátoch, ktoré mali problém udržať finančnú stabilitu. Grécku a Rumunsku tak pomohla sumou 374 mil. eur. Gréci pritom prečerpali z eurofondov 11,5 mld., z ktorých vytvorili približne 90 000 až 108 000 pracovných miest. Najlepšie čerpá eurofondy Írsko (48,27 %), Litva (47,98 %) a Švédsko (46,52 %), naopak, najhoršie Bulharsko (23,55 %), Taliansko (21,72 %) a Rumunsko (16,51 %). SR mala podľa štúdie k 31. decembru 2011 prečerpané eurofondy na 27,76 %, čo znamená podpriemerné čerpanie a 6. najhoršie spomedzi všetkých členských štátov. V rámci štátov V4 je na tom podstatne lepšie Poľsko (37,23 %) a Maďarsko. Maďarsko je pritom jednou z nových členských krajín, ktorá do EÚ vstúpilo rovnako ako SR v máji 2004 (35,25 %). ČR čerpá svoje eurofondy o niečo horšie (26,14 %).⁹⁸

4.5.4 Európska centrálna banka ako významný nástroj zvyšovania konkurencieschopnosti

Ďalším nástrojom, ktorý pomáha konkurencieschopnosti EÚ, je ECB, ktorá bola založená 1. januára 1998 a nahradila Európsky menový inštitút. ECB sídli vo Frankfurt nad Mohanom v Nemecku a zodpovedá za výkon menovej politiky v eurozóne, za udržiavanie kúpnej sily eura, a tým aj menovej stability. ECB postupne začala preberať zodpovednosť za menovú politiku od národných centrálnych bánk od jedenástich členských štátov EÚ. Najprv v roku 2001 vstúpilo do eurozóny Grécko, v roku 2007

⁹⁷ MVaRR SR. 2003. *Aby európske fondy slúžili Slovensku*. [online]. [cit. 2012-03-18]. Dostupné na internete: <<http://www.edis.sk/ekes/brozura1.pdf>>.

⁹⁸ Regionálna politika a rozvoj. 2012. *V čerpaní eurofondov sme podpriemerní*. [online]. [cit. 2012-04-1]. Dostupné na internete: <<http://www.euractiv.sk/regionalny-rozvoj/clanok/v-čerpani-eurofondov-sme-podpriemerni-018560>>.

Slovinsko, v roku 2008 Cyprus a Malta, v roku 2009 SR a v roku 2011 Estónsko. Vytvorenie ECB bolo významným medzníkom v dlhom a zložitom procese európskej integrácie.⁹⁹ ECB disponuje právomocami a nástrojmi, cez ktoré vykonáva menovú politiku. Medzi hlavné zásady patria:

- nezávislosť
- zodpovednosť
- transparentnosť.

V súlade so štatútom a Maastrichtskou zmluvou je ECB definovaná ako nezávislá inštitúcia a nemôže prijímať pokyny od inštitúcií a orgánov EÚ alebo vlád členských štátov. ECB každoročne predkladá EP, Rade EÚ a EK výročnú správu o realizácii svojej menovej politiky. Zároveň má povinnosť uverejňovať štvrťročné správy o činnosti Eurosystemu, a tiež zverejňovať svoju stratégiu menovej politiky a hodnotenie hospodárskeho vývoja.

Podmienkou pre vstup do eurozóny pre všetkých sedemnást' krajín bolo splnenie konvergenčných kritérií. Rovnaká podmienka platí aj pre ostatné krajiny, ktoré sa pripravujú na vstup. Konvergenčné kritériá stanovujú ekonomické a právne predpoklady na úspešnej účasti v hospodárskej a menovej únii.¹⁰⁰ Sú to:

- kritériá cenovej stability; inflácia uchádzajúcej sa krajiny môže byť vyššia maximálne o 1,5 % ako je priemer výšky inflácie troch členských štátov s najnižšou mierou inflácie,
- kritérium verejného deficitu; deficit všetkých verejných financií nesmie byť väčší ako 3 % HDP,
- kritérium hrubého verejného dlhu; pomer všetkých verejných financií nesmie prekročiť 60 % HDP,
- kritérium dlhodobých úrokových sadzieb; dlhodobá úroková miera môže prevýšiť maximálne 2 %-nú priemernú úrokovú sadzbu troch členských krajín s najnižšou úrokovou mierou,
- kritérium stability kurzu a meny; v tomto období sa nesmie devalvovať kurz vlastnej meny proti mene inej členskej krajiny.¹⁰¹

⁹⁹ ECB. *ECB, ESCB a Eurosystem*, 2012. [online]. [cit. 2012-03-20]. Dostupné na internete: <<http://www.ecb.eu/ceb/orga/escb/html/index.sk.html>>.

¹⁰⁰ Euroinfo. 2012. *Európska centrálna banka*. [online]. [cit.: 2012-03-25]. Dostupné na internete: <<http://www.euroinfo.gov.sk/europska-centralna-banka/>>.

¹⁰¹ ECB. 2012. *Konvergenčné kritériá*. [online]. [cit. 2012-03-28]. Dostupné na internete: <<http://www.ecb.int/ceb/orga/escb/html/convergence-criteria.sk.html>>.

4. 6 Riešenie problému konkurencieschopnosti v krajinách Európskej únie v súčasnosti

Súčasný vývoj svetového hospodárstva je poznačený aktuálnym vplyvom globálnej, hospodárskej, finančnej a sociálnej krízy a jej globálnymi dôsledkami. Negatívne pôsobenie krízy na ekonomiky členských štátov predstavuje dnes veľmi diskutovanú tému v integračnom priestore. Predpovede na roky 2011 – 2013, ktoré EK zverejnila, ukazujú, že nízke úrovne dôvery negatívne ovplyvňuje investície a spotrebu. Táto nedôvera je výsledkom negatívneho vplyvu krízy na štátny dlh a na situáciu vo finančnom sektore spoločne so spomalením rastu svetového hospodárstva. Dôsledky v eurozóne boli obzvlášť kritické. V dôsledku týchto skutočností bude HDP počas tohto roka stagnovať a celkový rast v tomto roku sa predpovedá na úrovni 0,6 %. Miera nezamestnanosti v rokoch 2012 – 2013 bude na úrovni 10 %, čo zhorší sociálny dopad krízy. Bez jasnej reakcie na dopad krízy v eurozóne sa hospodársky výhľad pre celú EÚ rapídne zhorší. Perspektívny ekonomický rast všetkých členských štátov, bez ohľadu na to, či sú súčasťou eurozóny alebo nie, závisí od reálneho riešenia krízy štátneho dlhu a presvedčenia partnerov, že euro je stabilná a silná mena a že členovia eurozóny sú kompetentní vykonávať racionálne hospodárske politiky. Vzhľadom na to, že ešte stále existuje veľká neochota riskovať na finančných trhoch, tieto problémy ešte nie sú vyriešené.

Primárnym problémom realizácie ekonomického piliera LS bol málo výkonný a málo integrovaný európsky výskumný priestor v porovnaní s USA a Japonskom. EÚ zaostáva v rozsahu výdavkov na vedu a výskum nielen za USA (v USA 2,8 % HDP), za Japonskom (viac ako 3 % HDP), ale aj za vlastným cieľom podpory výskumného projektu (3 % HDP). Objem výdavkov na vedu a výskum dosahoval úroveň 1,9 % HDP. Zameranie vedy a výskumu EÚ je orientované hlavne na vysoko konkurenčné sektory, ako je informatika, komunikačné technológie, biotechnológie, nanotechnológie, kozmický priestor a bezpečnosť. Rast výkonnosti závisí na jednej strane od kvality ľudských zdrojov, potenciálu výskumných a vývojových pracovníkov, ich mobility, na strane druhej od ochoty odborníkov pracovať a realizovať svoj potenciál v EÚ.¹⁰²

V októbri 2011 sa lídri EÚ stretli na samite, na ktorom sa dohodli, že sú pripravení vykonať všetko potrebné na prekonanie súčasnej krízy. Aj keď sú núdzové opatrenie dôležité, dôležitejšie je vykonať politické zmeny, ktoré by priniesli vyššiu úroveň rastu

¹⁰² FIFEKOVÁ, E. 2007. Politika konkurencieschopnosti – štruktúrna politika. In *Teória a prax hospodárskej politiky*. Bratislava : Sprint vfra, 2007. ISBN 80-8908-580-4, s. 222.

v hospodárstve. Tento „európsky semester“ bude implementovaný ako súčasť nedávno posilneného riadenia v eurozóne. Právne predpisy, ktoré boli prijaté na zlepšenie správy ekonomických záležitostí (balík „six-pack“), vo veľkej miere posilní Pakt stability a rastu a rozšíri sa fiškálny dohľad. Je to po prvýkrát, keď je k dispozícii postup pri nadmernej nerovnováhe určený hlavne monitorovaním a makroekonomickou nápravou. Nedávno boli tiež EK predložené nové návrhy určené na ďalšie posilnenie dohľadu nad rozpočtovými politikami členských štátov, ktoré majú vážne problémy s finančnou stabilitou. Tento nový rámec zabezpečí posilnenie integrácie a disciplíny členských štátov.

Členské štáty si ešte nedokázali osvojiť nové zmeny, ktoré boli prijaté s budúcim riadením hospodárstva. Dochádza k zjavnému nesúladu medzi prijatými rozhodnutiami v rámci EÚ a dĺžkou času, ktorý je potrebný na ich vykonanie v rámci politických rozhodnutí členských štátov. Na nápravu problému treba pridať budúcemu „európskemu semestru“ určitý stupeň naliehavosti. Členské štáty musia rýchlo a preukázateľne vykonať usmernenia prijaté na úrovni EÚ. Samotné nedostatky vo vykonávaní nie sú len na úrovni členských štátov, ale aj na úrovni EÚ. Je dôležité sa zamerať na reformné opatrenia s účinkom krátkodobého rastu, ako aj na vhodný model rastu v strednodobom horizonte. EK sa domnieva, že by bolo vhodné, aby sa v roku 2012 úsilie členských štátov zameralo na päť priorít, a to na:

- presadzovanie diferencovanej fiškálnej konsolidácie – podpora rastu,
- obnovenie normálneho poskytovania úverov,
- podporu rastu konkurencieschopnosti v súčasnosti a v budúcnosti,
- riešenie nezamestnanosti a sociálnych dôsledkov krízy,
- modernizáciu verejnej správy.¹⁰³

4. 6. 1 Vplyv krízy na ekonomiku krajín Európskej únie

Viacero ekonómov sa zhoduje v tom, že súčasnú krízu môžeme definovať troma udalosťami, a to prasknutím realitnej bubliny, kolapsom na trhu s hypotékami a kolapsom finančnej inštitúcie Lehman Brothers. Treba tiež povedať, že základy súčasnej krízy sa datujú do konca 90. rokov 20. storočia a do začiatku 21. storočia a možno ich spojiť s udalosťami, ktoré zasiahli globálne ekonomiky. Bolo to prasknutie „dotcom“ bubliny. Čínska ekonomika začala rapídne narastať a zmenila pomer medzinárodného obchodu.

¹⁰³ Európska komisia. 2011. *Ročný prieskum rastu 2012* [online]. [cit. 2012-04-02]. Dostupné na internete: <ec.europa.eu/europe2020/pdf/annual_growth_survey_sk.pdf>.

V Číne vznikala prebytok a, naopak, v USA deficit. Tieto odlišnosti koniec-koncov tiež prispeli k vývoju ekonomickej krízy.¹⁰⁴

Ekonomika EÚ sa dostala do recesie v druhej polovici roku 2008. Hospodárska kríza zasiahla EÚ a došlo k výraznému poklesu hospodárskeho rastu, ale tiež k nárastu nezamestnanosti. V roku 2008 miera nezamestnanosti vzrástla na 7,68 % a následne sa v roku 2009 rast nezamestnanosti zvýšil na 9,6 %. V rokoch 2010 až 2011 sa miera nezamestnanosti pohybovala okolo 10 %. V roku 2010 SR zaznamenala najvyššiu mieru dlhodobej nezamestnanosti, a to 9,2 %. Druhou krajinou s najväčšou dlhodobou nezamestnanosťou je Lotyšsko s 8,4 %. Treba tiež poukázať na rast dlhodobej nezamestnanosti mladých ľudí v EÚ, ktorá je v tomto období kritická nielen v SR, ale aj v ostatných krajinách.

Finančná kríza vo veľkej miere ovplyvnila aj bankový sektor, ktorý začal obmedzovať prístup k úverom. Stav verejných financií sa rapídne zhoršoval. Priemerné deficity v EÚ v roku 2009 boli na úrovni 7 % a štátna zadlženosť všetkých členských krajín bola okolo 74 %. Vplyvom krízy sa HDP EÚ znížilo v roku 2009 o 4 %. Najväčší prepád HDP v roku 2009 oproti roku 2008 bol v Litve, kde rozdiel dosahoval -21,1 %. Ďalej nasledovalo Lotyšsko s -17,4 %, Estónsko s -15,8 %. Zaujímavosťou je Rumunsko, ktoré v roku 2008 dosiahlo rast 7,8 % a v roku 2009 zaznamenalo pokles o -6,6%. SR v roku 2008 dosahovala rast HDP 5,9 %, zatiaľ čo v roku 2009 došlo k prepádu o -4,9 %. V EÚ začali firmy zavádzať nepriaznivé opatrenia, a to znižovanie pracovnej doby, zastavenie investícií, a tiež rušenie pracovných miest. Výroba sa začala vracat' na úroveň 90. rokov 20. storočia. Poklesom výroby bol najviac zasiahnutý automobilový priemysel, stavebníctvo, spracovateľský priemysel, hutnícky a strojársky priemysel. Na krízu najviac doplatili pobaltské krajiny a Maďarsko.¹⁰⁵

Hospodárska kríza nespôsobovala len prepád jednotlivých ekonomík, ale taktiež prinášala so sebou pád vlád, demonštrácie a celkovú paniku v spoločnosti. Prvá vláda, ktorá padla bola v roku 2008, bola belgická vláda na čele s Y. Letermanom. Neskôr, v roku 2009, premiér islandskej vlády G. Harde oznámil, že vláda sa pod tlakom ekonomickej krízy rozpadla. Tento rozpad bol sprevádzaný demonštráciami v uliciach Reykjavíku.

¹⁰⁴ MCKIBBIN, W – STOECKEL, A. 2009. *The global financial crisis: causes and consequences*. [online]. [cit.: 2012-04-02]. Dostupné na internete:

<http://melbourneinstitute.com/downloads/conferences/mcKibbin_stoeckel_session_5.pdf>.

¹⁰⁵ Európska komisia, 2010. *Európa 2020 - stratégia na zabezpečenie inteligentného, udržateľného a inkluzívneho rastu* [online]. [cit. 2012-03-26]. Dostupné na internete:

<<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:SK:PDF>>.

Vláda bola obvinená zo zlého hospodárenia v krajine, v dôsledku čoho došlo k ničivému pádu bánk a tiež k pádu islandskej koruny. V tom istom roku ohlásila pád stredopravá vláda v Lotyšsku na čele s I. Godmanisem. Jej pád bol sprevádzaný takisto zlým riadením krajiny a nepopulárnymi reformami. Poslednou vládou, ktorá nevydržala verejný tlak, bola maďarská vláda F. Gyurcsányja.

Na riešenie a predchádzaniu týmto faktorom EÚ kladla dôraz najmä na potrebu spoločenských stratégií, ktoré podporujú európske zásady, a tiež dlhodobé ciele. Opatrenia sa zameriavali najmä na reformu finančných trhov, na podporu zamestnanosti, na vytvorenie reálnej ekonomiky a na globálne oživenie. V roku 2009 boli vyčlenené finančné prostriedky vo výške 3 bil. eur na pomoc finančným inštitúciám. Peniaze boli zamerané najmä na rekapitalizáciu bánk a na reštrukturalizačné opatrenia určené pre jednotlivé banky a finančné inštitúcie.¹⁰⁶

Prvým nástrojom, resp. plánom, ktoré predložila EK, bol dokument s názvom „Od finančnej krízy k ozdraveniu: európsky rámec pre činnosť“. Tento dokument bol predložený 28. októbra 2008 a uvádza, že „EÚ by mala rozhodovať a čeliť jednotne a koordinovane ďalším fázam krízy, a tak premeniť tieto výzvy na príležitosť, pridať vybrané krátkodobé opatrenia k LS pre rast a zamestnanosť.“¹⁰⁷ V tomto oznámení je prezentovaný prístup, ktorý sa skladá z troch častí a na základe ktorého bude vypracovaný celkový akčný plán/rámec EÚ pre ozdravenie. Je to:

- nová štruktúra finančných trhov na úrovni EÚ,
- riešenie vplyvov na reálne hospodárstvo,
- globálna reakcia na finančnú krízu“.

Prvým významným plánom, ktorý vydala EK, bol Plán hospodárskej obnovy Európy (ďalej EERP), ktorý bol prijatý 26. novembra 2008. Plán pozostával z dvoch základných pilierov. Prvým pilierom je zásadné zvyšovanie kúpnej sily, povzbudenie dopytu a posilnenie dôvery. Ďalej EK navrhuje, aby sa členské štáty dohodli na okamžitom posilnení rozpočtu vo výške 200 mld. eur. Druhý pilier spočíva v potrebe priamych krátkodobých opatrení na posilnenie dlhodobej konkurencieschopnosti Európy. V pláne sa

¹⁰⁶ Európska komisia. 2009. *Oznámenie pre jarné zasadnutie európskej rady*. [online]. [cit. 2012-03-20]. Dostupné na internete:

<<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52009DC0114:EN:NOT>>.

¹⁰⁷ Európska komisia. 2008. *Od finančnej krízy k ozdraveniu: európsky rámec pre činnosť*. [online]. [cit. 2012-03-25]. Dostupné na internete:

<<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52008DC0706:SK:NOT>>.

stanovuje kompletný program priamych opatrení na zabezpečenie „rozumných“ investícií.¹⁰⁸

Plán hospodárskej obnovy Európy bol reakciou na ekonomickú situáciu. Musel byť dostatočne rozsiahly a ambiciózny na to, aby obnovil dôveru spotrebiteľov a podnikov a musí spájať všetky politické nástroje dostupné na európskej a aj národnej úrovni. Väčšina nástrojov hospodárskej politiky, ktoré môžu stimulovať dopyt spotrebiteľov v krátkodobom časovom horizonte, je v rukách členských štátov. Správnou koordináciou snáh na národnej úrovni sa mohli dosiahnuť viaceré ciele zároveň. Tieto ciele mali v krátkodobom horizonte zmierniť recesiu, ale takisto podporiť štrukturálne reformy, ktoré mali pomôcť EÚ vyjsť z krízy silnejšie a zároveň mali brániť dlhodobým negatívnym účinkom na fiškálnu udržateľnosť. Z tohto dôvodu sa tento plán obnovy zameriava na inovácie a oživenie investícií EÚ. Medzi strategické ciele plánu obnovy patrí:

- pohotová stimulácia a zvyšovanie dôvery spotrebiteľa,
- znižovanie nákladov obyvateľstva spojených s hospodárskym poklesom a jeho vplyvu na najzraniteľnejšie skupiny obyvateľstva,
- pomoc Európe pripraviť sa na obdobie rastu a využitie všetkých príležitostí, aby európske hospodárstvo splňalo požiadavky konkurencieschopnosti, ktoré boli zakotvené v LS,
- urýchlený prechod na nízkouhlíkové hospodárstvo.¹⁰⁹

Ďalším dokumentom, ktorý prijala EK, bola de Larosiérová správa. V novembri v roku 2008 EK poverila skupinu, ktorej predsedal J. de Larosiére, aby navrhla odporúčania na to, ako posilniť európske mechanizmy dohľadu tak, aby boli občania lepšie chránení a aby sa obnovila dôvera vo finančný systém. V záverečnej správe, ktorú predložila de Larosiérová skupina, bola predložená vízia nového systému európskeho finančného dohľadu. Obsahom tejto vízie sú návrhy na posilnenie spolupráce a koordinácie medzi vnútroštátnymi orgánmi dohľadu, a tiež aj návrh na vytvorenie orgánu na európskej úrovni, ktorý by mal vykonávať dohľad nad rizikami vo finančnom systéme ako celku. V správe sa ustanovuje základná architektúra nového rámca európskeho finančného dohľadu. Rámec dohľadu EÚ uvedený v tomto dokumente sa zaviedol a začal používať v roku 2010.¹¹⁰

Európsky rámec finančného dohľadu pozostáva z dvoch pilierov. Je to:

¹⁰⁸ Európska komisia. 2008. *Plán hospodárskej obnovy Európy*. [online]. [cit. 2012-03-26]. Dostupné na internete: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:087E:0098:0113:SK:PDF>>.

¹⁰⁹ Tamtiež.

¹¹⁰ Európska komisia. 2009. *Európsky finančný dohľad*. [online]. [cit. 2012-03-20]. Dostupné na internete: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2009:0252:FIN:SK:HTML>>.

- Európska rada pre systémové riziká (ďalej ESRB),
- Európsky systém orgánov finančného dohľadu (ďalej EFSF).

Úlohou ESRB je vypracovávať makroekonomické analýzy a na ich základe odhaľovať potenciálne riziká, ktoré môžu ohrozovať ekonomickú a finančnú stabilitu na trhoch EÚ. ESRB dáva členským krajinám odporúčania na prijatie opatrení, a tiež hodnotí ich implementáciu v jednotlivých krajinách. Vytvorením ESRB sa bude riešiť základný nedostatok, ktorý spôsobila kríza, a tým je zraniteľnosť finančného systému voči vzájomne prepojeným komplikovaným sektorovým a medzisektorovým systémovým rizikám. Preto aj v tejto súvislosti sa členské krajiny G20 rozhodli posilniť globálne dohody na ochranu finančnej stability na celosvetovej úrovni. Úlohou ESRB je:

- zhromažďovať a analyzovať všetky informácie relevantné pre monitorovanie a posudzovanie potenciálnych hrozieb pre finančnú stabilitu, vyplývajúce z makroekonomického vývoja a z vývoja v rámci finančného systému ako celku,
- zisťovanie takýchto rizík a určenie poradia ich dôležitosti,
- vydávať varovania o rizikách,
- vydávať odporúčania na opatrenia, ktoré sa majú prijať voči zisteným rizikám,
- monitorovanie jednotlivých krokov,
- spolupráca medzi MMF a radou pre finančnú stabilitu (ďalej RFS).¹¹¹

EFSF má pozostávať z viacerých vnútroštátnych orgánov finančného dohľadu pracujúcich paralelne s európskymi orgánmi dohľadu na ochrane finančnej stability na úrovni jednotlivých finančných firiem a ochrane spotrebiteľov finančných služieb. Úlohou EFSF je prevziať právomoc od regulátorov finančného trhu členských krajín. Má tiež vykonávať dohľad nad finančným trhom európskej úrovne a poskytovať právne stanoviská, ktorými sa budú regulátory striktne riadiť.¹¹² Ak chce EFSF dosahovať ciele, musí zaistiť jednotný súbor harmonizovaných pravidiel, konzistentné uplatňovanie pravidiel EÚ, spoločnú kultúru dohľadu a konzistentné postupy dohľadu, úplné právomoci

¹¹¹ Európska komisia. 2009. *Európsky finančný dohľad*. [online]. [cit. 2012-03-20]. Dostupné na internete: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2009:0252:FIN:SK:HTML>>.

¹¹² KLVÁČOVÁ, E. a kol. 2009. *Světová ekonomická krize: příčiny, projevy, perspektivy*. Praha : 1. vydání, 2009. s. 72. ISBN 978-80-7431-012-6.

dohľadu pre niektoré špecifické subjekty, koordinovanú reakciu v krízových situáciách, zhromažďovanie mikroprudenciálnych informácií a ochranné opatrenia.¹¹³

Rámec dohľadu EÚ bude efektívny len vtedy, ak budú ESRB a EFSF vzájomne spolupracovať. Cieľom tejto reformy je zabezpečenie interakcie medzi dohľadom na makroprudenciálnej a mikroprudenciálnej úrovni. Pri plnení dohľadu na makroúrovni potrebuje ESRB prísun harmonizovaných údajov z mikroúrovne, na ktorý dohliada EFSF. Ten na druhej strane ťaží zo skúseností ESRB o finančnom prostredí na makroúrovni.

Ďalším plánom, ktorý mal zabrániť zrúteniu finančných trhov, a ktorý odsúhlasila EK, už spomínaný Plán hospodárskej obnovy Európy (EERP). Cieľom tohto plánu je zastaviť pokles hospodárstva a vytvoriť predpoklady pre jeho rast.

4. 6. 2 *Súčasná opatrenia krajín Európskej únie na riešenie krízy*

V máji v roku 2010 sa na mimoriadnom zasadnutí Rada ECOFIN-u dohodla na vytvorení Európskeho stabilizačného mechanizmu (ďalej EFSM) v celkovej sume 500 mld. eur, aby zabezpečila fungovanie Európskej menovej únie (ďalej EMU). Cieľom tohto projektu bolo podporiť fiškálnu konsolidáciu a finančne podporiť členské štáty, ktoré sa môžu ocitnúť vo finančných problémoch. Finančná stabilita mechanizmu predstavuje 60 mld. eur. Finančnú podporu môžu využiť všetky krajiny vrátane krajín, ktoré nie sú v eurozóne. V júni v roku 2010 bol založený Európsky finančný stabilizačný nástroj (ďalej EFSN), ktorý existuje vo forme akciovej spoločnosti. Dlhopisy EFSM budú vydávané výlučne v eurách, ale dlhopisy EFSN môžu byť vydané aj v iných menách. V zásade však budú vydané hlavne v eurách. Írsko dostalo v novembri od EÚ a MMF prísľub čerpať núdzový úver v objeme 85 miliárd eur, pričom zhruba 18 mld. eur má poskytnúť z EFSN a okolo 22,5 mld. eur z EFSM. Celá záchranná sieť má mať teoreticky k dispozícii záruky za úvery až do výšky 750 mld. eur. Z toho na eurozónu, respektíve na EFSN pripadá spomínaných 440 mld. eur a na EK uvedených 60 miliárd eur. Zvyšných 250 mld. eur by poskytol MMF. Jednotný názov pre prostriedky poskytnuté z týchto troch zdrojov sa nazýva euroval, resp. euroval 1.¹¹⁴ Tabuľka č. 7 uvádza poskytované možno vidieť finančné ručenie najsilnejších krajín EÚ v porovnaní s ručením SR.

¹¹³ Európska komisia. 2009. *Európsky finančný dohľad*. [online]. [cit. 2012-03-20]. Dostupné na internete: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2009:0252:FIN:SK:HTML>>.

¹¹⁴ ČTK, 2011. *Zaujímavosť sa pobili o dlhy eurozóny*. 2011. [online]. [cit. 2012-04-06]. Dostupné na internete: <<http://hnonline.sk/c1-49574890-zaujímavosť-sa-pobili-o-dlhy-eurozóny>>.

Tabuľka 7

Ručenie vybraných krajín štátov eurozóny v pôvodnom a navýšenom EFSF

Krajina	Pôvodný EFSN	Navýšený EFSN	Kvocient príspevku
	Ručenie eur (mil.)	Ručenie eur (mil.)	
Nemecko	119 390,07	211 045,90	27 0647%
Francúzsko	89 657,45	158 487,53	20 3246%
Rakúsko	12 241,43	21 639,19	2 7750%
SR	4 371,54	7 727,57	0 991%

Prameň: Eurostat. Vlastné spracovanie

EFSN vydal prvé dlhopisy na začiatku roka 2011 v objeme 5 mld. eur. Splatnosť dlhopisov sa stanovila na 5 rokov a manažérmi banky sa stali investičné banky HSBC a Citibank Sociétés Générale. Záujem o dlhopisy bol enormný, preto po skončení registrácie dosahovali okolo 50 mld. eur. Záujem prejavovali najmä Čína a Japonsko. Prostriedky, ktoré boli stanovené v EFSN, nestačili na dlhodobú stabilizáciu meny, ktorá je neustále ohrozovaná zadlženými štátmi. Preto od roku 2013 nahradí EFSN nový trvalý Európsky mechanizmus pre stabilitu (ďalej ESM).¹¹⁵ ESM by mal mať niektoré spoločné črty s EFSN, preto sa preň používa aj výraz euroval 2. EMS bude mať úverovú kapacitu vo výške 500 mld. eur, ale na jej dosiahnutie je nutná 700-miliardová základňa. Ministri financií členských štátov sa dohodli, že 80 mld. eur vložia v hotovosti, zvyšných 620 mld. bude mať formu garancií a kapitálu na požiadanie. ESM na rozdiel od EFSN bude fungovať ako skutočná inštitúcia, ako európska obdoba MMF. Ministri financií 30. marca 2012 rozhodli o dočasnom kombinovaní oboch eurovalov. Spoločnú úverovú kapacitu stanovili na 700 mld. eur. Od polovice roka 2013 však ESM bude môcť použiť maximálne 500 mld. eur. ESM sa od júla 2012 stane hlavným nástrojom na financovanie nových programov. EFSN bude financovať len tie programy, v ktorých je zaviazaný pred týmto dátumom. Najvyšší podiel pripadá na Nemecko, a to 22 mld. eur, ktoré aj z tohto dôvodu žiadalo o zvýšenie splátok z pôvodných 3 na 5. 80-miliónová hotovosť bude teda splatená v rokoch 2013 – 2017. Zvyšok bude splatený vo forme kapitálu na požiadanie vo výške 620 mld. eur.

¹¹⁵ Európska Rada. 2011. *Záver -24. -25. marca 2011*. 2011. [online]. [cit. 2012-04-04]. Dostupné na internete: <http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/sk/ec//120315.pdf>.

Úver sa poskytne ohrozeným štátom len v tom prípade, ak členský štát vypracuje ozdravný program a zabezpečí spoluúčasť súkromného sektora. Európsky mechanizmus budú spravovať ministri členských štátov pomocou komisára pre ekonomické a menové záležitosti a guvernéra ECB. Príspevky jednotlivých krajín sa vypočítavajú podľa korigovaného kľúča ECB. Takýto model bol zavedený na nátlak členských krajín so slabšou ekonomikou, v ktorých je HDP nižší ako 75 % priemeru EÚ. Nemecko navrhovalo, aby krajiny s nižším ratingom ako AAA v prípade, ak by požadovaná pomoc presiahla kapacitu ESM, prispeli väčšou hotovosťou. Tento návrh však neprešiel.

Ďalším opatrením, ktoré prijala EK v septembri v roku 2009, bol návrh EP a Rady o prevencii a náprave makroekonomických nerovnováh. Tento návrh mal byť riešením vzniknutých rozsiahlych makroekonomických nerovnováh, vrátane hlbokých a trvalých rozdielov v trendoch konkurencieschopnosti, ktoré poškodili EÚ a najmä euro v dôsledku krízy. Nástrojom na hodnotenie členských krajín mala byť hodnotiaci tabuľka, ktorá má slúžiť ako pomôcka na včasné zistenie a monitorovanie nerovnováh. Hodnotiaci tabuľka sa skladá zo súboru makroekonomických ukazovateľov pre jednotlivé členské štáty. EK môže stanoviť orientačne nižšie alebo vyššie prahové hodnoty týchto ukazovateľov. Bude pravidelne hodnotiť vhodnosť hodnotiacej tabuľky vrátane zloženia ukazovateľov a hodnoty v tabuľke budú raz ročne aktualizované pre každý členský štát. EK na základe rokovaní pripraví hĺbkový prieskum v každom členskom štáte, ktorý považuje za problémový, alebo ktorému hrozí riziko. Ak EK na základe prieskumu dospeje k záveru, že v niektorom členskom štáte existujú nerovnováhy, na základe odporúčaní môže dotknutému štátu určiť nevyhnutné opatrenia. Postihnutý členský štát musí opätovne predložiť rade a EK plán nápravných opatrení a harmonogram ich realizácie. Tento plán bude následne sledovaný EK a postihnutý štát musí predkladať pravidelné správy o pokroku.¹¹⁶

Zástupcovia členských štátov EÚ na samite 25. marca 2011 dosiahli parciálnu dohodu o „Pakte pre euro“, ktorý vošiel do povedomia ako pakt konkurencieschopnosti. „Pakt pre euro“ je prepracovaná verzia navrhnutého paktu konkurencieschopnosti, ktorý ekonomicky najsilnejšie krajiny predstavili na zasadnutí ER vo februári 2011. V pakte je zahrnutá podľa nemeckej predlohy aj tzv. „dlhová brzda“. Je to zákonné ustanovenie, ktoré má zabrániť krajinám prekročenie úniových limitov týkajúcich sa rozpočtového deficitu

¹¹⁶ Európska komisia. 2010. *Nariadenie európskeho parlamentu a rady o prevencii a náprave makroekonomických nerovnováh*. [online]. [cit. 2012-04-03]. Dostupné na internete: <eur-lex.europa.eu/.../LexUriServ.do?uri=COM:2010:0527:FIN:SK:PDF>.

a verejného dlhu. Návrh tiež odporúča zvýšenie dôchodkového veku a jeho napojenie na demografický vývoj v krajinách, čo by pomohlo verejným financiám s udržateľnosťou dôchodkových a sociálnych systémov. Dokument tiež požaduje zlepšenie mechanizmu indexácie miezd a ráta so zjednotením základov firemnej dane v eurozóne. Indexáciou miezd sa rozumie, že so zrýchľovaním rastu inflácie sa bude úmerne zvyšovať aj mzda.¹¹⁷

4.7 Ekonomika Slovenskej republiky a charakteristika jej konkurencieschopnosti

Za posledných dvadsať rokov prešla slovenská ekonomika obrovskými zmenami, ktoré významne ovplyvnili jej charakter. Ide najmä o transformáciu z centrálne plánovanej ekonomiky na trhovú ekonomiku, integráciu SR do EÚ, ako aj o realizáciu hlbokých štrukturálnych reforiem. Vďaka týmto zmenám stojí dnešné slovenské hospodárstvo pred novými výzvami, možnosťami a problémami. V tejto súvislosti treba uviesť hlavný cieľ SR, ktorým je čo najrýchlejšie dobehnúť životnú úroveň najvyspelejších krajín EÚ. Tento cieľ sa však dá dosiahnuť len prostredníctvom rýchleho a dlhodobého ekonomického rastu. V trhovej ekonomike ho štát môže podporiť takým spôsobom, že bude vytvárať vhodné podmienky pre rast ekonomickej konkurencieschopnosti krajiny.¹¹⁸

Konkurencieschopnosť produkcie SR je zameraná hlavne na cenovo-nákladovej konkurenčnej schopnosti, ktorá je podmienená najmä nízkymi mzdami. Naďalej pretrváva deficit necenovej konkurenčnej schopnosti. Ekonomika SR je teda konkurencieschopná predovšetkým kvôli nižším cenám, a nie z dôvodu zvyšovania kvalitatívnych parametrov vyrábaného sortimentu. Odstránenie zaostávania necenovej konkurencieschopnosti ekonomiky našej krajiny si preto vyžaduje vyriešiť problém značného zaostávania produktivity práce a kapitálu. Ďalším vážnym problémom slovenskej ekonomiky je vysoká závislosť od dovozu, ako aj málo diverzifikovaná základňa nízkeho počtu veľkých exportérov a s tým súvisiaca zvýšená citlivosť vývozu na výkyvy exportných výkonov. Preto možno tvrdiť, že základná príčina súčasnej nízkej výkonnosti ekonomiky, okrem súčasnej globálnej recesie, má štruktúrny charakter a prejavuje sa v nepostačujúcej konkurencieschopnosti a v nízkej produktivite výrobných faktorov. Na základe viacerých odborných hodnotení ekonomického vývoja je potrebné konštatovať, že zaostávanie SR v úrovni technologického rozvoja je výrazné, rozsah inovačnej aktivity v porovnaní

¹¹⁷ TASR. 2011. *Lídri eurózoný sa dohodli na pakte pre euro*. 2011. [online]. [cit.: 2012-04-05]. Dostupné na internete: <<http://ekonomika.etrend.sk/svet/lidri-eurozony-sa-dohodli-na-pakte-pre-euro.html>>.

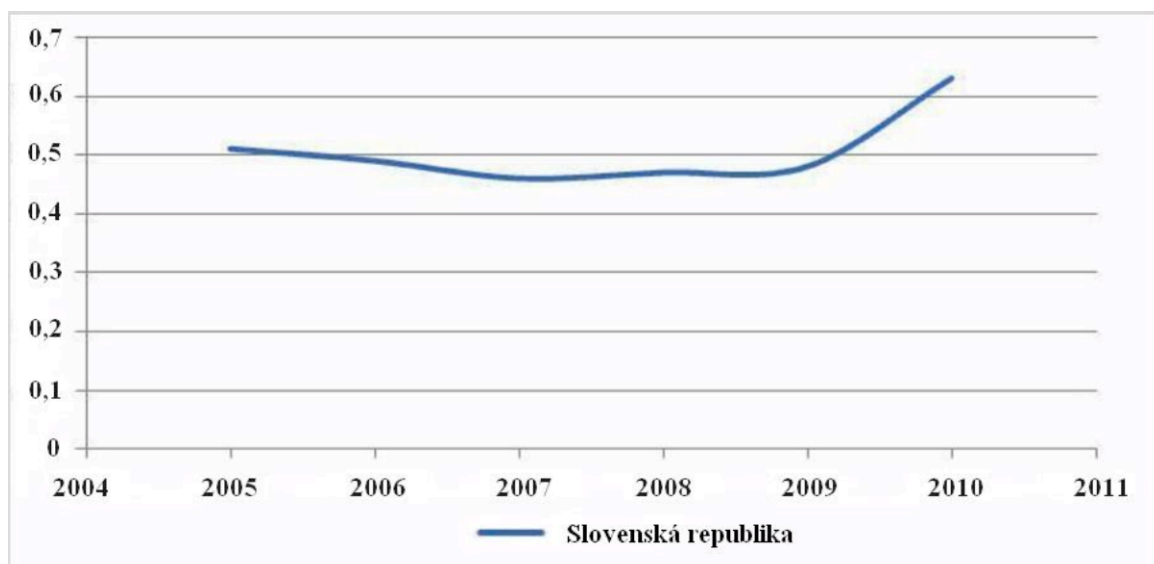
¹¹⁸ MIKLOŠ, I. 2005. *Stratégia rozvoja konkurencieschopnosti Slovenska do roku 2010*. [online]. [cit. 2012-04-04]. Dostupné na internete:<www.esf.gov.sk/new/index.php?id=183>.

s ekonomicky vyspelými štátmi je nízky a závislosť od vonkajších zdrojoch technologických znalostí je vysoká.¹¹⁹

Inovácie významne prispievajú k rastu konkurencieschopnosti podnikov a k hospodárskemu rastu regiónov a následne aj ekonomík členských štátov EÚ. SR v inovačnej výkonnosti zaostáva za krajinami EÚ. Pri hodnotení inovačných schopností a konkurencieschopnosti je na posledných miestach. Ako dobiehajúca krajina sa snaží zlepšovať sa v ukazovateľoch inovačnej výkonnosti, pričom v ukazovateľoch ako transfer, ľudské zdroje, financie a služby bola nad priemerom krajín EÚ27. Zaostávanie za vyspelejšími krajinami má viacero hlavných príčin. Ako už bolo spomínané, sú to okrem iného aj nízke výdavky verejného a súkromného sektora na výskum a vývoj. Priemer výdavkov v EÚ je 1,82 % HDP, zatiaľ čo na SR to je 0,48 % HDP, pričom verejné výdavky na vedu a výskum predstavujú 55 %. Jednou z hlavných príčin je nízka úroveň výskumno-vývojovej základne bez konkrétnych cieľov, nedostatok veľkých podnikov, ktoré do výskumu investujú, neefektívna podpora zo strany verejného sektora a nízka motivácia výskumných pracovníkov.¹²⁰ Graf č. 4 uvádza investície do vedy, výskumu a do inovácií SR za obdobie rokov 2005-2010.

G r a f 4

Investície do vedy, výskumu a inovácií v % HDP na SR za roky 2005 - 2011

Prameň: Eurostat, 2012

¹¹⁹ KOPKÁŠ, P. 2007. *Generácia 2006: Zhodnotenie východiskovej pozície Slovenskej republiky v kontexte konkurencieschopnosti*. Bratislava: NHF EU, 2007. s. 6 – 9. ISBN 978-80-225-2363-9.

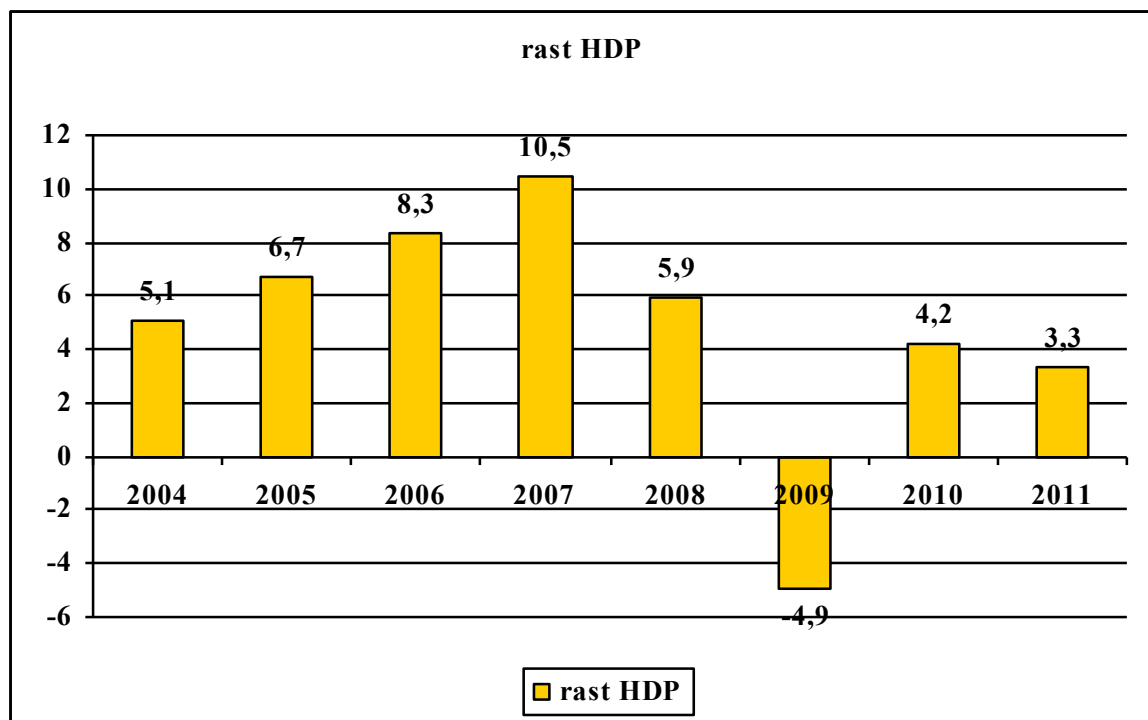
¹²⁰ SABADKA, D. 2011. *Výskumno-vývojový potenciál a inovačná kapacita Európskej únie*, [online]. [cit. 2012-3-28]. Dostupné na internete: <<http://www.sjf.tuke.sk/kpam/TaIPvPP/2011/index.files/clanky/Dusan%20Sabadka%20Vyskumno.pdf>>.

Z grafu 4. vyplýva, že investície do vedy a výskumu v SR % HDP v roku 2005 – 2007 klesali. V období od roku 2008 do roku 2010 investície rástli. Najvyššiu hodnotu dosiahli v roku 2010, a to 0,63 % HDP.

Vývoj HDP je základným ukazovateľom produktivity ekonomiky. Na jeho základe možno ďalej charakterizovať a od neho odvodzovať ďalšie ukazovatele, ktoré definujú životnú úroveň. Priemerné ročné tempo rastu HDP na SR je 4,9 %. Z tabuľky 8 vyplýva, že SR dosahovala medzi rokmi 2004 – 2007 výraznejší rast HDP. Najvyššie tempo rastu zaznamenala SR v roku 2007, keď dosiahla 10,5 %. V roku 2009 vplyvom hospodárskej krízy dosiahla hodnotu -4,9 % HDP. Podľa Štatistického úradu SR (ďalej ŠÚSR) dosiahla v roku 2010 4,2 % HDP.¹²¹

Tabuľka 8

Vývoj HDP Slovenskej republiky v rokoch 2004 – 2011

Prameň: Štatistický úrad SR. Vlastné spracovanie.

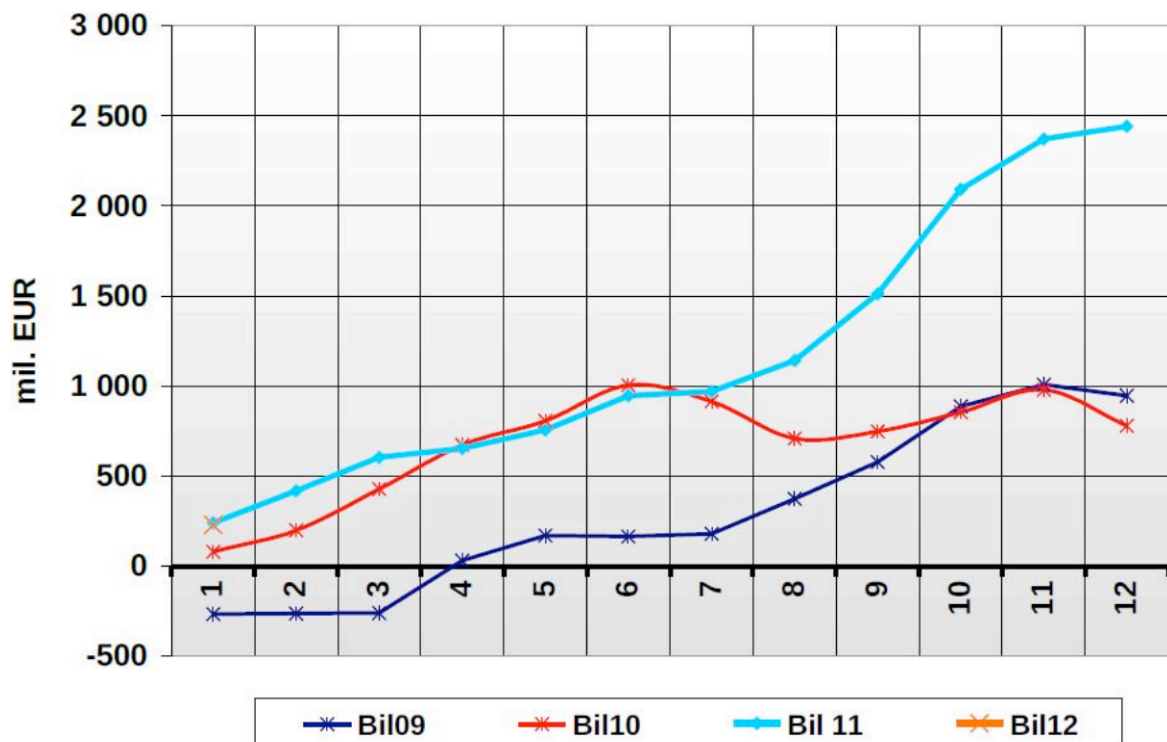
Problém konkurencieschopnosti tiež bezprostredne súvisí s medzinárodným obchodom. V roku 2010 sa zo SR vyviezol tovar v hodnote 48 272,1 mil. eur. V porovnaní s rokom 2009 sa zvýšil celkový vývoz o 21,5 %. Z tovarového hľadiska výraznejšie stúpol

¹²¹ KAČALKA, L. 2011. Slovensko v roku 2010. [online]. [cit. 2012-04-02]. Dostupné na internete: <<http://www.investujeme.sk/slovensko-v-roku-2010-hdp-rastlo-o-4-nezamestnanych-pribudalo-menej/>>.

vývoz osobných automobilov o 1 420,1 mil. eur. Najviac klesol vývoz výrobkov stavebného stolárstva a tesárstva z dreva, a to 59,1 mil. eur. V roku 2011 sa vyviezol tovar v hodnote 56 407,9 mil. eur. V porovnaní s rokom 2010 sa zvýšil celkový vývoz o 16,9 %. Tak ako v roku 2010, aj v roku 2011 vzrástol vývoz osobných automobilov, a to 1 577,9 mil. eur. Druhou najväčšou vývoznou komoditou boli ropné oleje v hodnote 993,3 mil. eur. Najväčší pokles bol zaznamenaný vo vývoze monitorov, projektorov a televíznych prijímačov, a to o 291,9 mil. eur. V rámci najvýznamnejších obchodných partnerov sa zvýšil vývoz do Nemecka o 23,7 %, do ČR o 20,9 %, do Poľska o 16,4 %, do Maďarska o 24,4 %, do Rakúska o 20,9 %, do Francúzska o 9,9%, do Talianska o 4,8 %, do Ruskej federácie o 7,8 % a do Veľkej Británie a Severného Írska o 13 % a do Číny o 53,5 %. Znížil sa vývoz do Holandska o 3,3 %. V priebežnom odhade výsledkov zahraničného obchodu za január 2012 v porovnaní s januárom v roku 2010 sa uvádzajú medziročný nárast o 9,5 %, teda celkový vývoz tovaru za január 2012 bol 4 459,5 mil. eur. ¹²²

Graf 5

Porovnanie obchodnej bilancie Slovenskej republiky v rokoch 2009 – 2012

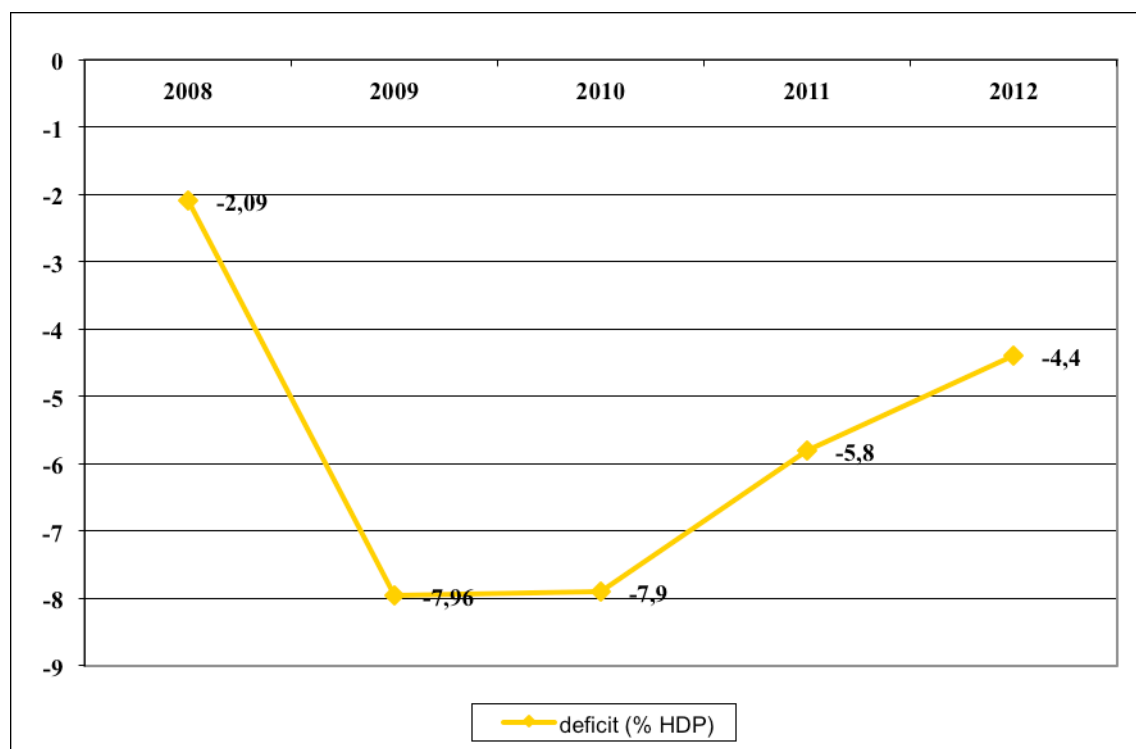
Prameň: Ministerstvo hospodárstva SR, 2012

¹²² MH SR. [online]. [cit. 2012-04-04]. Dostupné na internete: <www.economy.gov.sk>.

Situácia v SR vo verejných financiách sa výrazne zhoršila. V roku 2008 verejné financie skončili s mínusom 2,09 % HDP. Kondíciu verejných financií najviac ovplyvnil vývoj štátneho rozpočtu. Počas roka 2009, ktorý poznačila hospodárska kríza, vláda zvyšovala výdavky, pričom príjmy výrazne klesli. V absolútnom vyjadrení skončili verejné financie s mínusom zhruba 5 mld. eur, čo bol o 3,6 mld. eur vyšší schodok ako v roku 2008. Deficit v roku 2009 dosiahol 7,96 %. V roku 2010 štát hospodáril so schodkom 4,436 mld. eur. V medziročnom porovnaní sa tak deficit štátneho rozpočtu na hotovostnej báze prehĺbil o 1,645 mld. eur. Deficit verejných financií za rok 2010 dosiahol 7,9 % HDP. Podľa MF SR bol deficit verejných financií SR v roku 2011 okolo 5,8 % HDP. V roku 2012 sa plánuje znížiť na 4,4 % HDP.¹²³ Verejný dlh v roku 2010 dosiahol 40,98 % HDP a v roku 2011 dosiahol 44,22 % HDP. Na nárast verejného dlhu mali negatívne vplyvy vysoké deficity verejných financií, ktoré boli spôsobené čiastočne hospodárskou krízou.

T a b u ľ k a 9

Deficit verejných financií Slovenskej republiky v rokoch 2008 - 2012

Prameň: Vlastné spracovanie

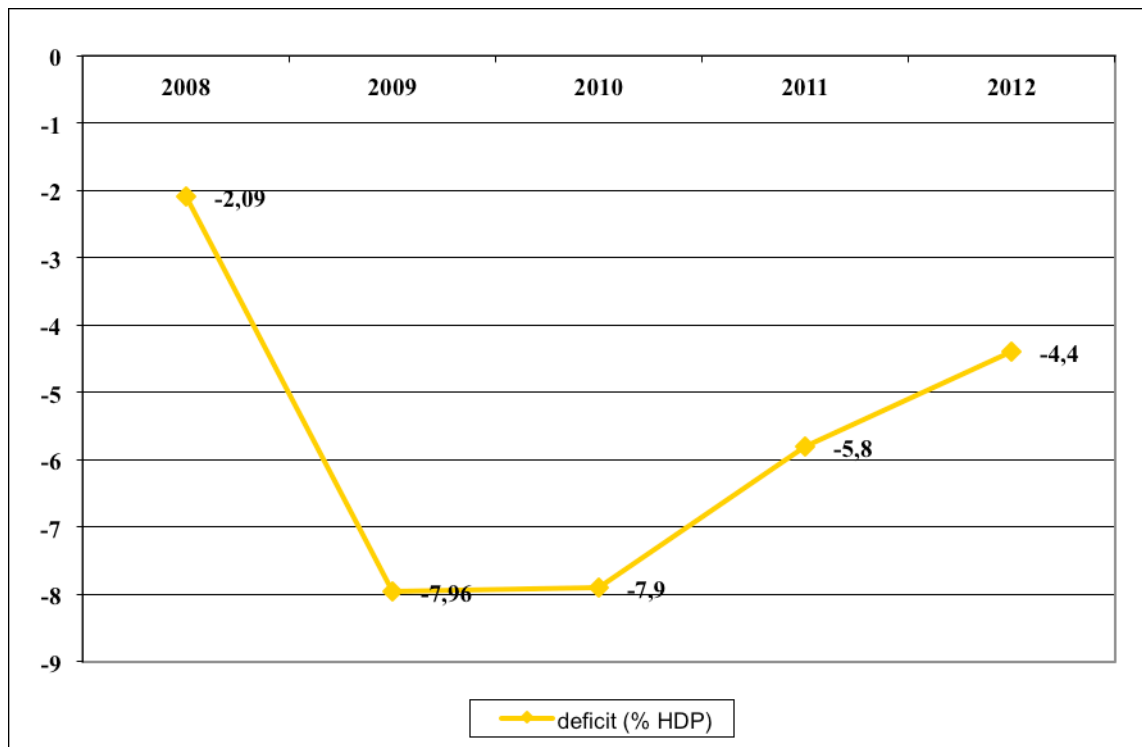
Konkurencieschopnosť tiež úzko súvisí s vysokou mierou zamestnanosti. V stratégii „Európa 2020“ sa definuje „konkurencieschopné hospodárstvo podporujúce

¹²³ MF SR, 2012. [online]. [cit. 2012-04-05]. Dostupné na internete: <www.finance.gov.sk>.

vysokú zamestnanosť“. Miera nezamestnanosti v roku 2009 dosiahla 12,1 %, čo predstavuje 324,4 tisíc nezamestnaných osôb. V roku 2010 miera nezamestnanosti dosiahla úroveň 14,4 %, čo je navýšenie o 64,8 tisíc osôb a v roku 2011 miera nezamestnanosti dosiahla 14,59 % s počtom 389,3 tisíc nezamestnaných osôb. Najvyššia miera nezamestnanosti bola v Prešovskom samosprávnom kraji, v ktorom dosiahla úroveň 21,74 % s počtom 84 181 nezamestnaných osôb. Podľa ÚPSVAR SR miera nezamestnanosti vo februári roku 2012 dosiahla 15,24% s počtom nezamestnaných 411,8 tisíc osôb.¹²⁴

T a b u ľ k a 10

Miera evidovanej nezamestnanosti v Slovenskej replike v rokoch 2008-2012 v %

Prameň: Štatistický úrad SR. Vlastné spracovanie

Zmena cenovej hladiny, resp. miera inflácie je dôležitý faktor, ktorý pôsobí na vnútornú ekonomickú rovnováhu krajiny. Neustály vývoj cien ovplyvňuje vzťah ponuky a dopytu na každom trhu. Miera inflácie meraná indexom spotrebiteľských cien dosiahla v roku 2008 3,9 %, v roku 2009 sa znížila na 0,9 % a v roku 2010 dosiahla 1,0 %. V roku 2011 dosiahla inflácia úroveň 3,9 %. Vo februári roku 2012 dosiahla medziročná inflácia

¹²⁴ ÚPSVaR, 2012. [online]. [cit. 2012-04-06]. Dostupné na internete: <www.upsvar.sk>.

hodnotu 3,8 %. To znamená, že v máji v roku 2011 rástli ceny v priemere 4 %-ným tempom. Toto tempo je nielen prekonaním určitej psychologickkej hranice, je to tempo dvakrát rýchlejšie, ako je rýchlosť zvyšovania cien v susednej ČR. Zvyšovanie cien v SR je zároveň vyššie aj ako priemer EÚ. Tabuľka č. 11 popisuje mieru inflácie meranú indexom spotrebiteľských cien v rokoch 2008-2012 v SR.

T a b u ľ k a 11

Miera inflácie meraná indexom spotrebiteľských cien v Slovenskej republike

Rok	2008	2009	2010	2011	2012
SR	3,9 %	0,9 %	1 %	3,9 %	3,8 %

Prameň: Štatistický úrad SR. Vlastné spracovanie

Spotrebiteľské ceny v SR boli v marci roku 2012 v porovnaní s marcom 2011 vyššie v úhrne o 3,8 %. Ceny vzrástli najmä v odbore dopravy o 8,3 %, vzdelávania o 5,8 %. Alkoholické nápoje a tabak o 5 %, bývanie, voda, elektrina, plyn a iné palivá o 4,5 %, rozličné tovary a služby o 4,1 %, zdravie o 3,8 %, potraviny a nealkoholické nápoje o 3,7 %, hotely, kaviarne a reštaurácie o 3,5 %, odevy a obuv o 1,9 %, rekreácie a kultúra o 1,4 %, nábytok, bytové zariadenie a bežná údržba domu o 0,4 %. Ceny poštových a telekomunikačných služieb klesli o 0,2 %. Spotrebiteľské ceny v marci roku 2012 v porovnaní s februárom tohto roku vzrástli v úhrne o 0,3 %. Zvýšili sa najmä ceny v kategórii potraviny a nealkoholické nápoje o 1,8 %, alkoholické nápoje a tabak o 1,3 %, doprava o 0,8 %, rekreácia a kultúra o 0,7 %, zdravie 0,5 %. Rast cien potravín o 1,7 % ovplyvnilo zvýšenie cien mlieka, syrov a vajec o 5,9 %, ovocia o 5,5 %, zeleniny (vrátane zemiakov) o 4,7 %, rýb o 0,5 %, chleba a obilnín o 0,3 %, mäsa o 0,1 %. Klesli ceny olejov a tukov o 1,4 %, cukru, džemu, medu, sirupov, čokolády a cukroví o 0,7 %. Ceny nealkoholických nápojov sa zvýšili o 2,3 %, minerálnych vôd, nealkoholických nápojov a štiav o 2,8 %, kávy, čaju a kaka o 1,5 %.¹²⁵

¹²⁵ TASR. 2012. [online]. [cit. 2012-04-08]. Dostupné na internete: <<http://openiazoch.zoznam.sk/cl/119607/Spotrebiteleske-ceny-v-SR-sa-v-marci-medzirocne-zvysili-o>>.

5 DISKUSIA

Veda, výskum a technologický rozvoj vytvárajú nové pracovné miesta, pomáhajú zvýšiť prosperitu, kvalitu života, a tým zvyšujú aj konkurencieschopnosť. Cieľom výskumnej politiky EÚ by mala byť organizácia spolupráce na rôznych úrovniach. Je potrebné koordinovať národnú a európsku politiku, podporiť výmenu skúseností vedeckých tímov a zvýšiť mobilitu jednotlivcov a myšlienok s cieľom posilnenia európskej konkurencieschopnosti.

Na pozadí rastúcich obáv zo zaostávajúcej hospodárskej výkonnosti uviedla EÚ v roku 2010 stratégiu „Európa 2020“, ktorá má byť akousi náhradou za pokazený plán LS. Stratégia „Európa 2020“ má slúžiť na oživenie európskeho hospodárstva. Obsahuje rozsiahlu agendu smerom k dosiahnutiu konkurencieschopnejšieho, udržateľného a inkluzívneho hospodárstva. Hlavnou iniciatívou tejto stratégie je nájsť spôsob, akým sa Európa bude zaoberať núdzovými situáciami v inováciách. Členské štáty EÚ by sa mali zaviazat' a zaviesť rámcové podmienky, pomocou ktorých sa vytvorí priaznivé podnikateľské prostredie pre inovácie, uľahčí sa prístup k súkromnému financovaniu a dokončí sa vytvorenie Európskeho výskumného priestoru a vyriešia sa hlavné spoločenské výzvy. Cieľom je teda riešiť problémy týkajúce sa konkurencieschopnosti Európy, stieranie rozdielov v oblasti inovácií, kultúrnych problémov, integrácie výskumu a inovácií a zamerať sa na spoločenské výzvy. Tieto výzvy by mali vyústiť do štrukturálnych zmien vedúcich k hospodárskym činnostiam, ktoré sú náročnejšie na znalosti. Ide o priority, ktoré zväčša zodpovedajú hlavným obavám, ktoré vyjadrili európski občania, pokiaľ ide o inovácie. Keďže Lisabonská stratégia sklamala, vychádzajú na povrch otázky, či bude tento projekt úspešný.

Stratégii „Európa 2020“ nemožno uprieť dobre mienenú ambicióznosť. Namiesto je však otázka, či sa vyvarovala chýb a problémov, ktoré jej predchodkyňu z Lisabonu priviedli do slepej uličky znásobenej finančnou krízou.

Ide o nižšie uvedené problémy. V dokumente sa nezohľadňujú existujúce sociálno-ekonomické rozdiely ani nerovné príležitosti medzi jednotlivými regiónmi a mestami a v rámci nich, a preto neposkytuje priestor na prispôsobenie sa jej cieľov, ukazovateľov a zámerov miestnym a regionálnym podmienkam a rozdielom. Stratégia „Európa 2020“ nepropaguje využívanie ukazovateľov trvalo udržateľného rastu popri HDP. Nástroje na vykonávanie jednotlivých politík a príslušné spôsoby financovania stratégie sú stále do

veľkej miery roztrieštené. Medzi prioritami sa neuvádza zjednodušovanie administratívnych postupov. V dokumente sa nespomínajú žiadne praktické kroky na podporu partnerstva medzi všetkými zainteresovanými úrovňami správy pri uplatňovaní novej stratégie. Podceňuje sa rozsah rozdielov medzi jednotlivými regiónmi a mestami v EÚ a komunikácia. Podľa európskych miest a regiónov stratégia „Európa 2020“ nemá dostatok prostriedkov na splnenie stanovených cieľov.¹²⁶

¹²⁶ MIKOLÁŠIK, M. 2011. *Budúcnosť Európy zhrnutá v stratégii Európa 2020*. [online]. [cit. 2012-04-10]. Dostupné na internete: <<http://www.euractiv.sk/slovensko-v-ep/analyza/buducnost-euro-py-zhrnuta-v-stretegii-europa-2020-016901>>.

ZÁVER

Politika konkurencieschopnosti EÚ je relatívne mladá disciplína. Jej vznik súvisí s príchodom globalizácie, keď sa štáty začali navzájom konfrontovať vďaka väčšej prístupnosti a prehľadnosti informácií. Možno aj z tohto dôvodu ju EÚ nemá pod úplnou kontrolou v tom zmysle, že nepriniesla žiadne väčšie, priamo s ňou spojené výsledky. Medzi hlavné nástroje politiky konkurencieschopnosti patria štrukturálne reformy, ktoré by mali viesť k napredovaniu faktorov dôležitých pre konkurencieschopnosť krajín. Štrukturálne reformy boli začlenené do dlhodobých stratégií na úrovni EÚ. Za ten čas boli zverejnené dve významné stratégie, a to Lisabonská stratégia a stratégia „Európa 2020“.

Dôraz sa už pomaly prestáva klásť na statické konkurenčné výhody, ktoré boli založené na nízkych nákladoch. Postupne sa prechádza k dynamickým prístupom v konkurencieschopnosti založeným na znalostiach a inováciách. Dlhodobým stratégiám je potrebné pripísať kladný efekt, ktorý zatiaľ nie je uspokojivý. Najvýznamnejším prínosom je nastavenie spoločného smeru, ktorým by sa mala politika konkurencieschopnosti uberať.

Teoretická časť práce sa zaoberala vymedzením pojmov konkurencia a konkurencieschopnosť, a tiež spôsobom jej merania. V práci sme vytýčili faktory, ktoré sa priamo podieľajú na raste konkurencieschopnosti. Ďalej uvádzame, ako globálna hospodárska kríza nepriaznivo ovplyvnila ekonomiky členských štátov EÚ. Tento fakt sa prejavil v poklese HDP, vo zvyšovaní nezamestnanosti a vo zvyšovaní vládnych výdavkov. Pod tlakom krízy sa ešte viac zvýraznila prepojenosť a závislosť medzi jednotlivými krajinami EÚ, a tiež sa odkryli slabé stránky koordinačných mechanizmov hospodárskej a menovej politiky na úrovni EÚ.

Praktická časť práce priblížila postupné zblížovanie hospodárskych politík vtedajších európskych štátov, ktoré postupne vyústilo do vzniku jednotného trhu, ktorý bol základom európskeho integračného zoskupenia. Legislatívne a administratívne prekážky a prehlbujúca sa technologická medzera medzi Európou a USA znamenali stratu zahraničného trhu. Úroveň konkurencieschopnosti Európy sa pomaly zastavovala a s ňou aj proces zjednocovania krajín. Členské štáty sa usilovali o revíziu vtedajších zmlúv, čo viedlo k vytvoreniu Jednotného európskeho aktu ako základu na dokončenie jednotného vnútorného trhu. Základným cieľom tohto aktu bolo zjednodušiť a zjednotiť vnútorný trh a umožniť bezproblémový pohyb tovarov, služieb, osôb a kapitálu. EÚ sa mala teda stať najkonkurencieschopnejším ekonomickým zoskupením sveta a ako návod jej na to mala

slúžiť Lisabonská stratégia. Neskôr sa však zistilo, že ciele z Lisabonskej stratégie sa nepodarí naplniť, a tak sa musela revidovať.

Významným nástrojom EÚ pri realizácii politiky konkurencieschopnosti sú štrukturálne fondy a Kohézny fond. V práci je uvedený ich vznik, význam a nenahraditeľné postavenie. Rovnako svoje nezastupiteľné miesto má aj ECB, ktorá udržiava cenovú hladinu v eurozóne a riadi menovú politiku.

Vznik globálnej, hospodárskej, finančnej a sociálnej krízy zmaril všetky nádeje, že sa EÚ stane najkonkurencieschopnejšou ekonomikou sveta. EK preto pripravila dokument, ktorý má byť zameraný na zvýšenie konkurencieschopnosti a na podporu rastu zamestnanosti. Je to stratégia „Európa 2020“. Ďalšia časť práce je venovaná vyjadreniu ekonomickej vyspelosti a konkurencieschopnosti, na ktoré sa používa veľké množstvo ukazovateľov, podľa ktorých sa dá hodnotiť úspešnosť a schopnosť rastu konkurencieschopnosti a členských krajín. Preto je meranie konkurencieschopnosti nevyhnutné.

Nezodpovedná fiškálna politika niektorých členských krajín eurozóny prinútila zástupcov Rady ECOFIN-u prijímať stabilizačné mechanizmy. Prvým mechanizmom, ktorý má pomáhať krajinám s ekonomickými problémami, bol EFSM, ktorého hlavným cieľom je podporiť fiškálnu konsolidáciu a finančne podporiť členské štáty, ktoré sa môžu ocitnúť vo finančných problémoch. Prostriedky, ktoré boli stanovené v EFSN, nestačili na dlhodobé stabilizovanie meny, preto v roku 2013 bude EFSN nahradený novým projektom EMS.

V poslednej časti je analyzovaná konkurencieschopnosť SR podľa vybraných ekonomických ukazovateľov. SR je v dôsledku globálnej, hospodárskej, finančnej a sociálnej krízy poznamenaná výrazným zhoršením dynamiky ekonomického rastu a konkurencieschopnosti. Dokazuje to aj rebríček konkurencieschopnosti krajín v rokoch 2010 – 2011 podľa WTO, keď sa SR umiestnilo na 60. mieste v rámci hodnotenia 139 krajín. Sústredili sme sa predovšetkým na hlavné makroekonomické ukazovatele, ako je rast HDP, nezamestnanosť, inflácia, štátny deficit, obchodná bilancia, a prostredníctvom nich sme hodnotili súčasný stav ekonomiky.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

1. Knihy / Monografie:

BALÁŽ, P. a kol. 2009. *Alternatívy vývoja európskej integrácie*. Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2009. 453 s. ISBN 978-80-225-2657-9.

BELKO, V. a kol. 2000. *Konkurenčná schopnosť slovenskej ekonomiky a jej štruktúrno-adaptačné súvislosti*. Bratislava : SAV, 2000. 30 s. ISBN 80-7144-105-8.

BLAŽEK, L. 2005. *Výzkum konkurenceschopnosti podniků: aplikace stakeholderského principu*. In *Vývojové tendence podniků*. Svazek 1. Brno : Masarykova univerzita, 2005. s. 346. ISBN 80-210-3847-0.

BRACJUN, A. 2008. *Hospodárska politika Európskej únie*. Bratislava : Sprint dva, 2008. 221 s. ISBN 978-80-969927-8-2.

DAVIES, K. 2007. *Understanding European Union Law*. 3. vyd. New York : Routledge – Cavendish, 2007. 216 s. ISBN 0415419778.

EICHENGREEN, B. – PORTES, R. 1987. The anatomy of financial crises. In *Threats to International Financial Stability*. ISBN 0-521-34789-0, 1987, s. 10.

HABÁNIK, J. – ADÁMKOVÁ, E. 2002. *Stratégia ekonomického rozvoja*. Trenčín : TU AD, 2002, 92 s. ISBN 80-88914-56-6.

HAD, M. – URBAN, L. 1997. *Evropská společenství, první pilíř Evropské unie*. Praha : Ústav mezinárodních vztahů, 1997. 149 s. ISBN 80-85864-38-X.

HORVÁTH, Z. 2004. *Príručka Európskej únie*. 1. vyd. Bratislava : Handbook on the European Union, 2004. 520 s. ISBN 80-89102-09.

KADEŘÁBKOVÁ, A. 2003. *Základy makroekonomické analýzy – růst, konkurenceschopnost, rovnováha*. Praha : Linde, 2003. 175 s. ISBN 808613136X.

KLVAČOVÁ, E. a kol. 2009. *Světová ekonomická krize: příčiny, projevy, perspektivy*. 1. vydání. Praha, 2009. 101 s. ISBN 978-80-7431-012-6.

KOVÁČ, V. 2010. *Hospodárska politika Európskej únie*. Bratislava : Merkury, 2010. 204 s. ISBN 978-80-89458-04-2.

KOVALČÍK, M. a kol. 2009. *Zvyšovanie konkurencieschopnosti subjektov lesného hospodárstva*. Zvolen : NLC, 2009. 80 s. ISBN 978-80-8093-101-8.

KÖNIG, P. a kol. 2009. *Rozpočet a politiky Európske únie*. Praha : C. H. Beck, 2009. 672 s. ISBN 80-7179-846-0.

KRUGMAN, P. R. 1996. *Pop Internationalism*. 2. vyd. Massachusetts : Institute of Technology, 1996. 237 s. ISBN 0-262-11210-8.

KUZMIŠIN, P. 2008. *Svetová ekonomika*. Košice : TU, 2008. 390 s. ISBN 978-80-8073-990-4.

LIPKOVÁ, Ľ. a kol. 2011. *Európska únia*. Bratislava : Sprint dva, 2011. 408 s. ISBN 978-80-89393-33-6.

LIPNICKÁ, P. 2004. *Ako pracuje Európska únia pre občanov?* Bratislava : Novart, 2004. 40 s. ISBN 80-969262.

LISÝ, J. a kol. 2011. *Ekonomický rast a ekonomický cyklus: teoretické a praktické problémy*. Bratislava : Iura Edition, 2011, 273 s. ISBN 978-80-8078-405-8.

MELIŠEK, F. 2008. *Ekonomický rast a štruktúrne zmeny*. 1. vyd. Bratislava : Sprint dva, 2008. 254 s. ISBN 978-80969927-7-5.

MORVAY, K. 2009. *Mýty o budovaní znalostnej ekonomiky na Slovensku*. Bratislava, 2009. 20 s. ISBN 978-80-89177-21-9.

OBADI, S. M. 2008. *Globálna ekonomika*. Bratislava : EÚ SAV, 2008. 187 s. ISBN 978-80-7144-169-4.

OUTRATA, R. a kol. 2006. *Globalizácia a slovenská ekonomika*. Bratislava : EÚ SAV, 2006. 378 s. ISBN 80-7144-150-3.

PICHANIČ, M. 2004. *Mezinárodní management a globalizace*. Praha : C. H. BECK, 2004. 176 s. ISBN 80-7179-886-X.

SCHWAB, K. 2011. *The Global Competitiveness Report 2011–2012*. Geneva : SRO-Kundig, 2011. 501 s. ISBN 978-92-95044-74-6.

URAMOVÁ, M. a kol. 2003. *Hospodárska politika*. Banská Bystrica : EF UMB, 2003. 214 s. ISBN 80-8055-780-2.

VINCÚR, P. a kol. 2007. *Teória a prax hospodárskej politiky*. Bratislava : Sprint vfra, 2007. 432 s. ISBN 80-8908-580-4.

VINCÚR, P. – FIFEKOVÁ, E. 2010. *Stratégia sociálno-ekonomického rozvoja*. Bratislava : Sprint dva, 2010. 145 s. ISBN 978-80-89393-19-0.

WORKIE, T. M. 2006. *Vývoj perspektívy svetovej ekonomiky*. Bratislava : EÚ SAV, 2006. 302 s. ISBN 80-7144-152-X.

2. Články v časopisoch:

CHAPČÁKOVÁ, A. – HEČKOVÁ, J. 2009. Komparácia súčasného stavu inováčnej výkonnosti Slovenskej republiky a krajín Európskej únie. In *Nová ekonomika*. ISSN 1336-1732, 2009, roč. 2, č. 4, s. 41.

MELIŠEK, R. 2009. Hodnotenie inštitucionálnych faktorov a konkurencieschopnosti slovenskej ekonomiky. In *Nová ekonomika*. ISSN 1336-1732, 2009, roč. 2, č. 2, s. 26 – 37.

ŠÍBL, D. 2003. Ako dosiahnuť medzinárodnú konkurencieschopnosť firmy. In *Produktivita*, 2003. ISSN 1335-5961.

3. Články v zborníkoch:

BAJZÍKOVÁ, A. – ŽÁK, M. 2010. Súčasná kríza a ekonomická sloboda. In *Krízové a pokrízové adaptačné procesy a nové nároky na konkurencieschopnosť : zborník príspevkov medzinárodného workshopu*. Bratislava : EÚ SAV, 2010. ISBN 978-80-7144-181-1.

DEMJANOVÁ, L. 2009. Podnikateľské prostredie ako faktor konkurencieschopnosti v krajinách V4 v rokoch 2005 – 2009. In *Slovenská ekonomika – mýty a fakty o realite*. Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2009. ISBN 978-80-225-2841-2, s. 63.

KOPKÁŠ, P. 2007. Zhodnotenie východiskovej pozície Slovenskej republiky v kontexte konkurencieschopnosti. In *Generácia 2006*: Bratislava: NHF EU, 2007. ISBN 978-80-225-2363-9, s. 6 – 10.

PAVLÍK, A. 2006. Malé a stredné podniky – kategorizácia a charakteristika. In *Konkurencieschopnosť slovenských malých a stredných podnikov v hospodárskom priestore integrovanej Európy – Zborník k výskumnému projektu č. 2316052 OF EU*. Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2006. ISBN 80-225-2274-0, s. 97.

VINTROVÁ, R. 2010. Dopady krízy na stredoevropské nové země a zmeny jejich konkurencieschopnosti. In *Krízové a pokrízové adaptačné procesy a nové nároky na konkurencieschopnosť : zborník príspevkov medzinárodného workshopu*. Bratislava : EÚ SAV, 2010. ISBN 978-80-7144-181-1, s. 127.

4. Elektronické dokumenty:

ČOBEJOVÁ, E. – GALISOVÁ, M. 2010. *Prečo práve Gréci?* [online] [cit. 2012-02-19]. Dostupné na internete: <<http://www.tyzden.sk/casopis/2010/18/preco-prave-greci.html>>.

ČTK. 2011. *Zaujemocovia sa pobili o dlhy eurozóny*. 2011. [online]. [cit. 2012-04-06]. Dostupné na internete: <<http://hnonline.sk/c1-49574890-zaujemocovia-sa-pobili-o-dlhy-eurozony>>.

ECB. 2012. *ECB, ESCB a Eurosystem*. [online]. [cit. 2012-03-20]. Dostupné na internete: <<http://www.ecb.eu/ecb/orga/escb/html/index.sk.html>>.

ECB. 2012. *Konvergenčné kritériá*. [online]. [cit. 2012-03-28]. Dostupné na internete: <<http://www.ecb.int/ecb/orga/escb/html/convergence-criteria.sk.html>>.

Euroactiv. 2011. *HDP eurozóny aj EÚ sa v 1. kvartáli zvýšil o 0,8 %*. [online]. [cit. 2012-04-03]. Dostupné na internete: <<http://www.euractiv.sk/ekonomika-a-euro/clanok/hdp-eurozony-aj-eu-sa-v-1-kvartali-zvysil-o-08->>.

Euroinfo. 2012. *Európska centrálna banka*. [online]. [cit.: 2012-03-25]. Dostupné na internete: <<http://www.euroinfo.gov.sk/europska-centralna-banka/>>.

Európa 2020. 2011. *Inteligentná, udržateľná a inkluzívna Európa*. [online] [cit. 2012-04-05]. Dostupné na internete: <http://www.governance.sk/assets/files/Program_Konferencia_Europa%202020.pdf>.

Európska komisia. 2010. *Europa 2020*. [online]. [cit. 2012-04-05]. Dostupné na internete: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:SK:PDF>>.

Európska komisia. 2009. *Európsky finančný dohľad*. [online]. [cit. 2012-03-20]. Dostupné na internete: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2009:0252:FIN:SK:HTML>>.

Európska komisia. 2010. *Nariadenie európskeho parlamentu a rady o prevencii a náprave makroekonomických nerovnováh*. [online]. [cit. 2012-04-03]. Dostupné na internete: <eur-lex.europa.eu/.../LexUriServ.do?uri=COM:2010:0527:FIN:SK:PDF>.

Európska komisia. 2011. *Ročný prieskum rastu 2012*. [online] [cit. 2012-04-05]. Dostupné na internete: <http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/annual_growth_survey_sk.pdf>.

Európska komisia. 2008. *Od finančnej krízy k ozdraveniu: európsky rámec pre činnosť*. [online]. [cit. 2012-03-25]. Dostupné na internete: <<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52008DC0706:SK:NOT>>.

Európska komisia. 2009. *Oznámenie pre jarné zasadnutie európskej rady*. [online]. [cit. 2012-03-20]. Dostupné na internete:<<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52009DC0114:EN:NOT>>.

Európska komisia. 2008. *Plán hospodárskej obnovy Európy*. [online]. [cit. 2012-03-26]. Dostupné na internete: < <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:087E:0098:0113:SK:PDF>>.

Európsky fond regionálneho rozvoja. 2012. [online]. [cit. 2012-03-16]. Dostupné na internete: <http://ec.europa.eu/regional_policy/thefunds/regional/index_sk.cfm>.

Európska Rada. 2011. *Záver -24. -25. marca 2011*. 2011. [online]. [cit. 2012-04-04] Dostupné na internete: <http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/sk/ec//120315.pdf>

FARKAŠOVÁ E. 2009. *Meranie konkurencieschopnosti na úrovni subnacionálnych regiónov*. [online]. Košice : Ekonomická fakulta TU. [cit. 2012-2-25]. Dostupné na internete: <<http://www3.ekf.tuke.sk/work/Konferencia%20Herlany/zbornikCD/doc/Farkasova.pdf>>.

FREEBAIRN, J. 1986. *Implications of Wages and Industrial Policies of Competitiveness on Agricultural Export Industries* [online]. [cit. 2012-08-03]. Dostupné na internete: <<http://ageconsearch.umn.edu/bitstream/12315/1/55010079.pdf>>.

GARELLI, S. 2011. *The fundamentals and history of competitiveness*. [online]. [cit. 2012-02-15]. Dostupné na internete: <<http://www.imd.org/research/centers/wcc/upload/Fundamentals.pdf>>.

- GORDIAKOVÁ, Z. 2011. *Hodnotenie konkurencieschopnosti krajín*. [online]. [cit. 2012-02-25]. Dostupné na internete: <http://www3.ekf.tuke.sk/mladivedci2011/herlany_zbornik2011/gordiakova_zuzana.pdf>.
- GREGA, M. 2011. *Obchodná bilancia v EÚ*. [online]. [cit. 2012-04-18]. Dostupné na internete: <<http://www.investicne.sk/2011/01/06/eurostat-obchodna-bilancia-v-eu/>>.
- HEČKOVÁ, J. – CHAPČÁKOVÁ, A. 2012. *Teoretické východiská problematiky konkurenčnej schopnosti ekonomiky*. [online]. [cit. 2012-04-05]. Dostupné na internete: <www.pulib.sk/elpub2/FM/Kotulic7/pdf_7doc/he-ckova2.pdf>.
- JAVORSKÝ, P. a kol. 2003. *Lisabonská stratégia*. [online]. [cit. 2012-03-04]. Dostupné na internete: <www.edis.sk/ekes/lisabon.doc>.
- KAČALKA, Ľ. 2011. *Slovensko v roku 2010*. [online]. [cit. 2012-04-02]. Dostupné na internete: <<http://www.investujeme.sk/slovensko-v-roku-2010-hdp-rastlo-o-4-nezamestnanych-pribudalo-menej/>>.
- KUCHARČÍKOVÁ, A. a kol. 2010. *Konkurencieschopnosť firiem v období ekonomickej recesie*. [online]. [cit. 2012-2-17]. Dostupné na internete: <fria.fri.uniza.sk/~murinova/articles/004.pdf>.
- MCKIBBIN, W – STOECKEL, A. 2009. *The global financial crisis: causes and consequences*. [online]. [cit.: 2012-04-02]. Dostupné na internete: <http://melbourneinstitute.com/downloads/conferences/mcKibbin_stoeckel_session_5.pdf>.
- MF SR. 2012. [online]. [cit. 2012-04-05]. Dostupné na internete: <www.finance.gov.sk>.
- MH SR. 2012. [online]. [cit. 2012-04-04]. Dostupné na internete: <www.economy.gov.sk>.

MIKOLÁŠIK, M. 2011. *Budúcnosť Európy zhrnutá v stratégii Európa 2020*. [online]. [cit. 2012-04-10]. Dostupné na internete: <<http://www.euractiv.sk/slovensko-v-ep/analyza/buducnost-europy-zhrnuta-v-stretegii-europa-2020-016901>>.

MVaRR SR. 2003. *Aby európske fondy slúžili Slovensku*. [online]. [cit. 2012-03-18]. Dostupné na internete: <<http://www.edis.sk/ekes/brozura1.pdf>>.

RAJČINOVÁ, M. 2006. *Konkurencieschopnosť a možnosti jej merania*. [online]. [cit. 2012-02-20]. Dostupné na internete: <www.fem.uniag.sk/mvd2006/zbornik/sekcia1/s1_rajcaniova_mirosla_175.pdf>.

Regionálna politika a rozvoj. 2012. *V čerpaní eurofondov sme podpriemerní*. [online]. [cit. 2012-04-1]. Dostupné na internete: <<http://www.euractiv.sk/regionalny-rozvoj/clanok/v-cerpani-eurofondov-sme-podpriemerni-018560>>.

ROHÁL, P. 2009. *Čo prináša a čo znamená Lisabonská zmluva*. [online] [cit. 2012-04-05]. Dostupné na internete: <<http://www.epi.sk/Main/Default.aspx?Template=~/Main/TArticles.ascx&MID=221&phContent=~/EDL/ShowArticle.ascx&ArticleId=27732>>.

RÝSOVÁ, L. 2009. *Základné priority a ciele kohéznej politiky EÚ v období rokov 2007 – 2013*. [online]. [cit. 2012-03-03]. Dostupné na internete: <ces.vse.cz/wp-content/rysova-final1.pdf>.

SABADKA, D. 2009. *Inovačná výkonnosť krajín EÚ*, [online]. [cit. 2012-03-25]. Dostupné na internete: <<http://www.sjf.tuke.sk/transferinovacii/>>.

SALZMANN, M. 2009. *World economic crisis provokes fall of Hungary's government*. [online]. [cit. 2012-03-27]. Dostupné na internete: <<http://www.wsws.org/articles/2009/mar2009/hung-m31.shtml>>.

Európska komisia. 2011. *Oznámenie pre jarne zasadnutie európskej rady*. 2011 [online]. [cit. 2012-02-23]. Dostupné na internete:

<http://www.alianciapas.sk/menu_pravidelne_globalna_konkurencieschopnost_2011.htm>

ŠEBO, J. – ŠEBOVÁ, M. 2010. *Meranie konkurencieschopnosti viackriteriálnym hodnotením*. [online]. [cit. 2012-14-02]. Dostupné na internete: <www.cjournal.cz/files/23.pdf>.

TASR. 2011. *Lídri eurozóny sa dohodli na Pakte pre euro*. 2011. [online]. [cit.: 2012-04-05]. Dostupné na internete: <<http://ekonomika.etrend.sk/svet/lidri-eurozony-sa-dohodli-na-pakte-pre-euro.html>>.

TASR. 2011. *Medziročná inflácia v apríli vzrástla na 2,8 %*. [online]. [cit. 2012-04-19]. Dostupné na internete: <<http://openiazoch.zoznam.sk/cl/104837/Medzirocna-inflacia-v-eurozone-v-aprili-vzrastla-na>>.

TASR. 2011. *Nezamestnanosť zostala v júni na úrovni 9,4 %*. [online]. [cit. 2012-03-18]. Dostupné na internete: <<http://openiazoch.zoznam.sk/cl/108691/Nezamestnanost-v-EU-zostala-v-juni-na-urovni>>.

TASR. 2012. [online]. [cit. 2012-04-08]. Dostupné na internete: <<http://openiazoch.zoznam.sk/cl/119607/Spotrebitelske-ceny-v-SR-sa-v-marci-medzirocne-zvysili-o>>.

Tlačová správa. 2010. *Svetová ročenka konkurencieschopnosti 2010*. [online]. [cit. 2012-02-26]. Dostupné na internete: <http://www.hayek.sk/images/stories/PDF/wcy/wcy2010_ts.pdf>

Tretia správa o ekonomickej a sociálnej súdržnosti. 2011. *Súdržnosť, konkurencieschopnosť, zamestnanosť a rast*. [online]. [cit. 2012-03-01]. Dostupné na internete: <http://www.edis.sk/ekes/cohesion3_part1_fact_sk.pdf>.

ÚPSVaR. 2012. [online]. [cit. 2012-04-06]. Dostupné na internete: <www.upsvar.sk>.

URBAN, P. – HARTMAN, O. 2010. *Rok 2010? Tlačenie dolárov a dlhová kríza*. [online]. [cit. 2012-2-18]. Dostupné na internete: <<http://finweb.hnonline.sk/c1-48826720-rok-2010-tlacenie-dolarov-a-dlhova-kriza>>.

VIDA, M. 2009. *Analýza faktorov konkurencieschopnosti slovenských podnikov* [online]. [cit. 2012-02-14]. Dostupné na internete: <<http://www.sjf.tuke.sk/transferinovacii/pages/archiv/transfer/13-2009/pdf/133-136.pdf>>.

VITURKA, M. 2004. *Hodnocení regionální kvality podnikatelského prostředí z pohledu inovačního potenciálu*. [online]. [cit. 2012-13-02]. Dostupné na internete: <<http://147.232.5.246/ekf/nmnc/doc/Viturka.pdf>>.